

Общее построение курса исходит из знаний и навыков типичной аудитории. У большинства студентов нет большого опыта работы в организации с использованием современных информационных технологий. Поэтому методически правильно познакомить их с основами работы в организации с используемой платформой и дать простые средства подготовки основных работ по профилю организации. Тогда основные понятия курса приобретают конкретное понятное аудитории содержание.

Для организации основной системы понятий используем логику и теорию классификации [2,3]. А именно, теорию классификационных фрагментов Гражданникова Е.П..

Таблица 1

**Классификационные фрагменты по курсу
«Информационные технологии в управлении»**

О Организация			
А	Строение	В	Функционирование
А1	Части	В1	Документы
А2	Связи частей	В2	Рабочие места
П Потоки в организации			
П1	Информации		
П2	Денег		
П3	Оборудование		
П4	Кадры		
П5	Материалы		
О. НКГ			
А	Платформа	В	Прикладная среда
А1	ПК	В1	ИО
А2	Базовое ПО	В2	Приложения

П. Виды ИО			
П1	Документы		
П2	Графика		
П3	Электронные таблицы		
П4	Презентации		
П5	Макросы		
П4	Использование утилит		
П5	Использование приложений		
О ОА			
А	Постановка	В	Решение
А1	Проблема	В1	Исходные данные
А2	Схема решения	В2	Расчёт
П Компоненты документа			
П1	Документ		

POZNÁMKY

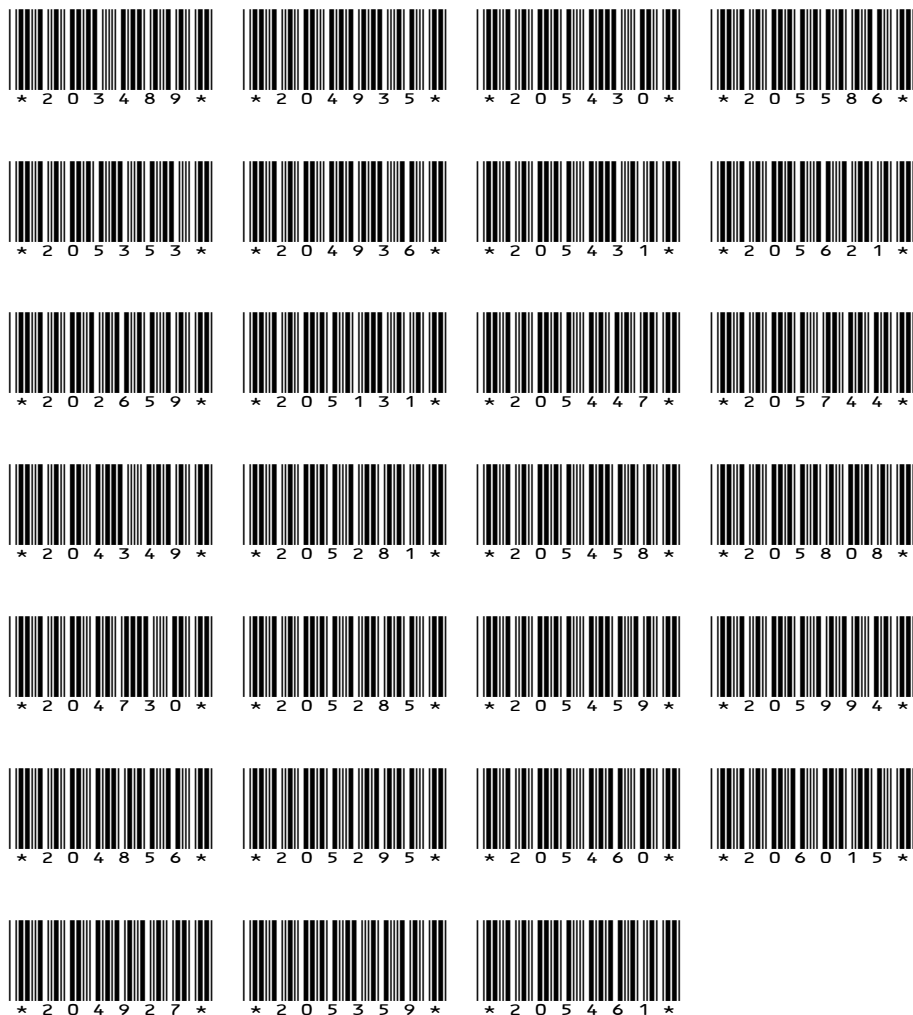

П2	Рисунок		
П3	Таблица		
П4	Презентация		
П5	База данных		
О ОА-документ			
А	Постановка	В	Решение
А1	Проблема	В1	Исходные данные
А2	Схема решения	В2	Документ
П Компоненты документа			
П1	Файл		
П2	Текст		
П3	Объекты		
П4	Форматы		
П5	Стили		
Цикл работы с документом			
1	Создание/Сохранение		
2	Набор текста		
3	Редактирование		
4	Стилевое проектирование		
5	Форматирование		
6	Обсуждение		
7	Печать		
О Исполнитель			
А	Усвоение цели	В	Выполнение
А1	Цель	В1	Исходные данные
А2	Персона	В2	Средства и процедуры
П Этапы исполнения			
П1	Цель		
П2	Рабочее место		
П3	Инструмент		
П4	Работа		
П5	Контроль		
О Ответственный исполнитель			
А	Подготовка	В	Выполнение
А1	Распоряжение	В1	Деятельность персонала
А2	Персонал	В2	Средства контроля и официализации
П Этапы исполнения			
П1	Цель		
П2	Рабочие места		
П3	Инструменты		
П4	Работа		
П5	Контроль		
Цикл решения проблемы			
1	Обнаружение		
2	Официализация		
3	Принятие решения		

4	Исполнение		
5	Контроль		
. База данных			
A	Проектирование	B	Настройка и реализация
A1	Проблема	B1	БД
A2	Предметная область	B2	СУБД
II. Объекты базы данных			
П1	Таблица		
П2	Запрос		
П3	Форма		
П4	Отчёт		
П5	Макрос		
O Специалист			
A	Постановка	B	Выполнение
A1	Задание	B1	Деятельность предприятия
A2	Квалификация	B2	Средства и процедуры
II Этапы			
П1	Проблема		
П2	Идея		
П3	План		
П4	Реализация		
П5	Контроль		
O OLAP			
A	Извлечение данных	B	Результат
A1	Проблема	B1	Данные
A2	База данных	B2	Отчёт
A3		B3	
II Этапы			
П1	Выгрузка даны		
П2	Загрузка в куб		
П3	Запросы		
П4	Отчёты		
П5	Диаграммы		
O Data Mining			
A	Извлечение данных	B	Обработка
A1	Запрос	B1	Данные
A2	Базы даны	B2	Алгоритмы
II Этапы			
П1	Задача		
П2	Исходные данные		
П3	Расчёт		
П4	Проверка		
П5	Интерпретация		

Даулетбекова Б.Д. Оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамыту жолдарын жетілдіру	55
Куртась О.В. етапи розвитку освітніх інформаційних технологій в ХХ-ХХІ ст.....	58
Калиева У.Н., Таубаева Ш.Т. Жоғары оқу орнында студенттердің ғылыми тілде жазу дағдыларын қалыптастыру	64
Карманова Ж.А., Манашова Г.Н., Төлеутай Г., Нариман Ж. Мектеп жасына дейінгі балалардың қарым-қатынас психологиясы	68
Карманова Ж.А., Манашова Г.Н., Майданова Т.К., Копбалина К.Б. Білім беру кеңістігіндегі тұлғаның рухани-адамгершілік құндылығын қалыптастыру.....	71
Карманова Ж.А., Манашова Г.Н., Базылова С.О, Орынбасарова Ж. Отбасы мен мектепке дейінгі ұйымның ынтымақтастығы.....	74
Захарченко В.Ю. Подходы к организации практической подготовки специалистов сферы туризма в высших учебных заведениях Чехии	77
Кеңесбекова С.А., Аюпова А.Е. Балабақшадағы тірі табиғат нысандарының экологиялық жағдайы	80
Таубаева Ш.Т., Султангазы Т.Е. Пути формирования ценностного отношения к будущей профессиональной деятельности у будущих педагогов-психологов.....	83
Попова Л.К., Максимова Г.М. Таксономия Блума, как инструмент в развитии познавательной активности учащихся.....	89
Одарич И.Н. Проектирование программы по формированию профессиональных компетенций бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство	90
Ахметова Б.Б., Болатбекова А.К. Жоғары оқу орнында кәсіби бағытталған шетел тілін оқытудың мәні.....	95

OBSAH

PEDAGOGIKA

DISTANČNÍ VZNIK

Коршунов М.К. Организация понятий дистанционного образовательного курса «Информационные технологии в управлении».....	3
Утеджанова Б.К., Мустафаева А.А. Особенности MOOK в системе образования (на материале Интернет ресурсов).....	8

PROBLÉMU PŘÍPRAVY ODBORNÍKŮ

Бешенцева О.А. Дидактична гра при навчанні хімії іноземних студентів як один з шляхів розвитку їх пізнавальної діяльності.....	11
Міхєєва Г.В., Міхєєв А.О. Особистісний адаптивний потенціал семикласників середньої загальноосвітньої школи.....	14
Жангисина Г.Д., Мусина Б.Б., Смагулова Г.О. Современные информационно-коммуникационные технологии в сфере образования России.....	17
Ерғали А., Кервенев Қ.Е. Математикалық ұғымдар және ұғымды беру ережелері.....	21
Мансурова Е.Ф., Новосёлова С.Н. Актуальные проблемы преподавания иностранных языков в контексте современного образования.....	24
Таукелова Т.М., Жангожина Г.М., Саханова А. Жаңартаулар құпиясының ерекшелігі.....	27
Кузнец Е.А. Электронные образовательные ресурсы.....	30
Vaimuldina N.S., Alimbaeva B.K., Bolyskhanova M.Z., Telgozhayeva F.S. Methods of training future teachers computer science information systems management process.....	33
Panasenko A.I., Buryak V.P., Samura T.A., Timoshik J.V., Gotsulya A.S., Postol N.A., Kulish S.N. Toxicological chemistry.new teaching strategies to improve teaching and learning.....	38
Кусаинова И., Жарылгасын А., Кырыкбаева Ж., Мажитаева Ш. Ахмет Байтұрсынұбын педагогикалық еңбектері.....	44
Подгорная В.В. Методические рекомендации по использованию блочно-модульной технологии в высшем профессиональном образовании.....	47
Утеджанова Б.К., Мустафаев А.П. Процесс организации самостоятельной работы студента (на материале учебного процесса в НЭУ им.Т.Рыскулова)....	49
Жолтаева К. Отбасы – қоғамның маңызды бір бөлшегі.....	51

О Организатор			
А	Подготовка	В	Выполнение
A1	Критерии	B1	Персонал
A2	Способности	B2	Средства и процедуры
П Стадии			
П1	Прогнозирование изменений		
П2	Проектирование идеалов		
П3	Планирование		
П4	Выполнение		
П5	Контроль		
О Презентация			
А	Постановка	В	Выполнение
A1	Проблема	B1	Исходные данные
A2	Раскадровка	B2	Файл
П Компоненты			
П1	Слайд		
П2	Текст		
П3	Объекты		
П4	Анимация		
П5	Переходы		
О. Творческие аспекты планирования			
А	Предпланирование	В	Уточнение
A1	Требования	B1	Альтернативы
A2	Круги разбиения	B2	Согласование
П. Процесс планирования			
П1	Обнаружение проблемы		
П2	Официализация		
П3	Генерация альтернатив		
П4	Выбор и утверждение		
П5	Решение		
О. Электронные таблицы			
А	Постановка	В	Выполнение
A1	Проблема	B1	Исходные данные
A2	Схема решения	B2	Расчёт
П. Компоненты таблицы			
П1	Оформление		
П2	Данные		
П3	Формулы		
П4	Функции		
П5	Объекты		

За счёт единой структуры классификационного фрагмента мы легко достигаем требуемой для этого курса межпредметности.

В целом использование достижений логики понятий и теории классификации вполне себя оправдывает. Как показывает пятилетний опыт преподавания, получается понятный и простой в освоении для всех категорий обучаемых курс.

Литература

1. Бакалов В.П. Дистанционное обучение: концепция, содержание, управление/В.П. Бакалов В.П., Б.И.Круг, О.Б. Журавлёва. -М.:Горячая линия-Телеком,2008,107с.

2. Гражданников Е.Д. Метод построения системной классификации наук.-Новосибирск: Наука Сиб. Отделение, 1987, 118с.

Утеджанова Б.К., Мустафаева А.А.

ОСОБЕННОСТИ MOOK В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ ИНТЕРНЕТ РЕСУРСОВ)

Массовый открытый онлайн курс (MOOK, в английском языке – MOOC massive open online course) курс, который обучает слушателей в интерактивной дистанционной форме обучения, где применяются технологии электронных носителей (нежели бумажных) через сеть Интернет. Курс на сегодняшний день представляет собой уникальнейшую возможность для учащихся школ, колледжей и университетов в овладении дополнительными знаниями и навыками. MOOK имеет ряд положительных сторон, в том числе, *открытость* или *доступность* (достаточно иметь компьютер или другое устройство, подключенное к мировой паутине), *независимость от времени* (достаточно зарегистрироваться согласно графику, а прослушивание лекций или практических занятий и выполнение домашнего задания осуществляется в свободное время), *возможность получения сертификата* (некоторые курсы предлагают сертификаты на бесплатной основе, а некоторые – на платной). Преподавателями MOOK являются члены профессорско-преподавательского состава от ведущих учебных заведений мира (Гарвард, Стэнфорд) и включая региональных отдельных вузов какого-либо государства, дисциплины и темы в рамках одной дисциплины разнообразны. В отличие от традиционных лекционных занятий, лекции на MOOK функционируют в более краткой форме и также сопровождаются дополнительными учебно-методическими или научными материалами. Слушателями данных курсов могут быть не только учащиеся средних, средне-специальных и высших учебных заведений,

Аталмыш пәнді оқытудың сипатты ерекшеліктері кәсіби мақсаттарға арналған шеттілдік тілдесім іскерліктерін қалыптастыруға өту және ең алдымен, жалпы-кәсіби, содан кейін тар мамандандырылған жағдаяттармен танысу болып табылады.

Шетел тілі бойынша кәсіби даярлық пәнаралық ғылыми білім жүйесі ретінде қарастырылады. Заманауи маман бәсекелестігі кәсіби саласындағы жоғары біліктілігімен ғана емес, сонымен қатар шеттілдік қарым-қатынас жағдайында кәсіби міндеттерді шешу дайындығымен де анықталады.

Айтылғандар мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік береді: шетел тілін кәсіби бағытта оқытудың мәні студент бойында кәсіби шеттілдік құзырет қалыптастырумен тұжырымдалады.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңы.

2. Иностранный язык как фактор становления профессиональных качеств современных специалистов // Сборник тезисов научно-практической конференции – Ростов н/Д, 2000. – с. 52-53.

3. Пассов Е.И. Новая концепция иноязычного образования. // Е.И. Пассов – М., 2000, с.16

4. Поляков О.Г. Цели профильно-ориентированного обучения иностранному языку в вузе. Опыт формулирования Текст. / О.Г.Поляков // Иностранные языки в школе. – 2008. – №1. – 3-7.

Қазіргі заманғы жағдайда қоғамдық дамудың барлық деңгейлері мен салаларында ақпарат ролі өсуде. Маман үшін туған тіліндегі білімі жеткіліксіз болуда, оның әлемдік тәжірибеде өз саласындағы даму туралы хабардар болуы қажет. Мәселен, мектеп қабырғасында шетел тілін үйретудің негізі қаланса, ал университетте болашақ мамандарға шетел тіліне кәсіптік бағдар беріледі. Сонымен қатар шетел тілін оқыту мақсаттары қоғамның мұқтажына байланысты өзгеріп отырады.

Шетел тілін меңгеру жаңаша технологиялармен, ғылым мен техниканың дамуындағы соңғы жаңалықтар және бағыттармен уақытында танысу, шетелдегі серіктестіктермен кәсіби байланыстар орнату сияқты кәсіби іс-әрекеттерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ол маманның кәсіби біліктілік деңгейін арттыруды қамтамасыз етеді.

Ғаламдану және Қазақстанның әлемдік қауымдастыққа белсене кіруі жағдайында шет елдермен қарқынды дамып келе жатқан іскерлік, құқықтық, мәдени және ғылыми байланыстар жағдайында шетел тілі кәсіби мамандық ретінде оқытылмайтын мамандықтар түлектеріне ұсынылатын талаптардың бірі халықаралық қарым-қатынастың бір немесе бірнеше тілдерін меңгеру болып табылады. Қазіргі жағдайда жоғары білімі бар әрбір маман шетел тілін меңгеруі және кез-келген кәсіби маңызды жағдаяттар мен тілдесім аясында шеттілік қарым-қатынасқа қабілетті болуы керек.

Кәсіби бағытталған шетел тілін меңгерудің түпкілікті талаптары кәсіби қызмет саласындағы білікті ақпараттық және шығармашылық іс-әрекетке қажетті коммуникативтік құзыреттілік жетістігі болып табылады.

Студент «Шетел тілі» пәнін оқу аясында меңгерген, сонымен қатар мамандықтың базалық және кәсіптендіру пәндері аясында мамандықтың пәндік саласындағы білім шегінде меңгерген сөйлеу әрекетінің төрт түрі: айтылым, тыңдалым, оқылым және жазылымның негізгі дағдыларын игеруге міндетті.

Пәнді оқу барысында студент шетел тілінде мамандық бойынша мәтіндермен жұмыс жасау дағдылары мен іскерліктерін, шетел тіліндегі кәсіби терминологияны, ғылыми-техникалық әдебиетпен және терминологиялық сөздіктермен жұмыс тәсілдерін, екіжақты аударма дағдылары мен іскерліктерін, кәсіби қарым-қатынас жағдаяттарында алған білімдерін қолдана алу біліктерін меңгереді. Кәсіби бағытталған тілді оқыту қолданылған оқу материалдарының тақырыптық шарттастығын ұйғарады, өйткені маманның кәсіби құзыретін құрастыратын фактологиялық және контенттік мәліметтерден бөлек мамандық тілін оқыту және оған сәйкес коммуникативтік дағдылар мен іскерліктерді қалыптастыру мүмкін емес. Студенттердің коммуникативтік-кәсіби құзіреттілікті меңгеруі оқу-кәсіби қарым-қатынаста олардың өзара әрекеттесу қабілеттерін және кәсіби-бағытталған міндеттерді шешуді ұйғарады.

но и преподаватели, специалисты-профессионалы и даже любители. По окончании MOOC слушатели сдают экзамен и получают сертификат о пройденном курсе и его успешном завершении, что является дополнительным показателем или свидетельством курса повышения квалификации. Количество платформ (*Coursera*, *Udacity*, и *edX*) для функционирования MOOC продолжает расти и большее количество осуществляется на английском языке (согласно <http://polit.ru/article/2013/05/30/mooc/> на платформе *Coursera* 348 из 374), в настоящее время на разных языках – испанском, русском, китайском и др.

Касательно истории появления MOOC в образовательной системе, то первые видеозаписи лекций появились в 90-х годах прошлого столетия, однако использование записанных видеолекций в онлайн режиме через Интернет стало доступным лишь в 2008 году.

Процесс участия в массовом открытом онлайн курсе заключается в следующих этапах: поиск соответствующего курса, регистрация, прослушивание и (или) просмотр выложенных лекций, выполнение промежуточных заданий и итогового контрольного задания. После окончания курса данная тема вместе с выложенными материалами автоматически уходит в архив, соответственно прослушать или просмотреть можно, однако сертификация становится недоступной. Поэтому, несмотря на то, что MOOC считается преимущественной программой во времени, а именно в его временной доступности, тем не менее, придерживаться дедлайна необходимо для оценивания промежуточных заданий и получения сертификата. Другим преимуществом «прослушивания и выполнения в рамках графика курса» является возможность получить мнение других слушателей, так называемого *feedback* (читательские отклики, обратная связь). Выполнение заданий также желательно в конце каждой недели, так как задания и их ответы оцениваются не только преподавателем, но и 3-5 слушателями данного курса, то есть курс выполняется в интерактивной форме, где развивается диалог в письменной форме между преподавателем и слушателем, преподавателем и слушателями, между самими слушателями. Итоговая оценка включает в себя не только оценку за выполнение промежуточных и итоговых заданий, но и оценку за работы других слушателей. Соответственно слушатель, который не читает ответ другого слушателя и не пишет отклик (*feedback*), оценивается сравнительно в наименьшем количестве баллов.

Завершение одного курса зависит от каждого слушателя, согласно <http://polit.ru/article/2013/05/30/mooc/> из всех зарегистрированных слушателей курс завершают лишь 10-20% слушателей. Причинами могут послужить: нехватка времени, отсутствие интереса, отсутствие компьютера, Интернета, языковой барьер. Как было отмечено выше, основным языком, на котором ведется большее количество MOOC, является английский. Несмотря на использование английского языка во многих странах (официальный язык, язык общения, бывшая колония, язык мирового сотрудничества и т.д.), некоторые слушатели по

причине языкового барьера в письме и коммуникации, не могут продемонстрировать полученные знания на должном уровне.

Таким образом, МООК – организованный курс с продуманной программой, включающей в себя промежуточные и итоговые задания, которые в отличие от самих лекций, осуществляемых в видео режиме, они (задания) выполняются в письменной онлайн форме.

Литература:

1. http://www.chaskor.ru/article/mook_revolyutsiya_v_obrazovanii_ili_globalnuy_proval_39301
2. <http://rusere.ru/prakt/mook-rus.php>
3. http://edx.kaznu.kz/courses/edX/DemoX/Demo_Course/about

2. Атлигузова, Е. И. Формирование базовых компетенций студентов технического профиля (на примере изучения курса «Основы систем автоматизированного проектирования»): дис. ... канд. пед. наук / Е. И. Атлигузова. – Тольятти, 2011. – 135 с.

3. Долженко, О. В., Шатуновский, В.Л. Современные методы и технология обучения в техническом вузе : методическое пособие / О. В. Долженко, В. Л. Шатуновский. – Москва: Высшая школа, 2002. – 192 с.

4. Кортэ, де Э. Высокоэффективное обучение: экспериментальный проект соединения теории с практикой / Э. де Кортэ, Л. Фаршеффель // Перспективы. – 2003. – № 4. – С. 121-133.

5. Косенкова, И.В. Развитие аналитических способностей как основы организационно-управленческих умений будущих инженеров-строителей : на примере изучения математических дисциплин в вузе : дисс. ... канд. пед. наук /И.В. Косенкова – Тамбов, 2010.- 192 с.

6. Магомед-Эминов, М. Ш. Практикум по психодиагностике / М.Ш. Магомед-Эминов // Психодиагностические материалы. – М.: МГУ, 1988.

7. Сенге П. Пятая дисциплина. Искусство и практика самообучающихся организаций.- М.: Олимп бизнес, 2003. – 408 с.

8. Федеральный государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования (ФГОС ВПО) по направлению подготовки «Строительство», утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от «18» января 2010 г. № 54.

Ахметова Б.Б., Болатбекова А.К.

*Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қазақстан Республикасы*

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА КӘСІБИ БАҒЫТТАЛҒАН ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ МӘНІ

Жоғары мектепте мамандарды кәсіби негізде даярлаудың мазмұнын қайта құрумен байланысты қоғамның қазіргі дамуының өзекті қажеттіліктері Қазақстанда кәсіптік білім беру саласының алдына күрделі міндеттер қойып отыр. Жоғары кәсіптік білім беруді жаңартудың бағдарламалық құжаттарында ең негізгі мақсат ретінде жауапкершілігі мол, өз мамандығы бойынша халықаралық стандарт деңгейінде тиімді іс-әрекетке қабілетті, кәсіби деңгейінің тұрақты өсуіне дайын, әлеуметтік және кәсіби бейімділігі жоғары, қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгерген білікті маман даярлауды анықтайды.

монтажно-наладочная и сервисно-эксплуатационная (МНиСЭ) [1] появляются новые педагогические проблемы по реализации тесной взаимосвязи и преемственности в профессиональной подготовке бакалавров по направлению 270800 Строительство на основе технологизации образовательного процесса.

Следовательно необходимо выделить следующие проблемы:

- обеспечить преемственность в структуре и содержании профессиональной подготовки бакалавров по направлению 270800 Строительство;
- разработать теоретические основы для взаимосвязи науки и практики в профессиональной деятельности;
- создать сквозную систему, при которой студенты самостоятельно занимались научной деятельностью;
- определить направление преемственности в формировании научных понятий в процессе учебного познания [3, 4, 5, 7].

Етап конструирования учебного модуля курса «Железобетонные и каменные конструкции» разрабатывался на основании последовательности модулей:

1. Определение базы подготовки бакалавров.
2. Определение цели.
3. Определение содержания обучения.
4. Разработка системы управления действиями бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство.

Процесс определения модулей прикладного, эвристического, информационного и операционного типа отбирался и конструировался на основании имеющейся информации, знаний и умений, а также трудностей, с которыми сталкивается студент при изучении предложенного курса.

Этап формирования модулей – это разработка разного уровня содержания обучения бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство в различных процессуальных и познавательных областях. При этом задачи по формированию профессиональных компетенций направлены на формирование модулей действенно-практической сферы (прикладной) и умственной сферы (операционной).

Таким образом, необходимо согласовать принципы предметного подхода к построению содержания обучения, его функциональности с законами развития студента как субъекта образовательного процесса [6].

Литература:

1. Андрюхина, Т. Н. Формирование базовых профессиональных компетенций будущих инженеров автомобильного транспорта : дис. ... канд. пед. наук / Т. Н. Андрюхина. – Самара, 2008. – 198 с.

PROBLÉMU PŘÍPRAVY ODBORNÍKŮ

Бешенцева О.А.

Доцент

кафедри природничих і гуманітарних дисциплін

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

м. Харків, Україна

ДИДАКТИЧНА ГРА ПРИ НАВЧАННІ ХІМІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ ЇХ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одне із завдань в концепції модернізації української освіти – це формування творчої особистості студентів. Воно дозволяє підвищити мотивацію навчання, найбільшою мірою реалізувати здібності, можливості, потреби і інтереси студентів. Особливо це питання стосується довузівської підготовки іноземних студентів, коли вони повинні вирішити цілу низку проблем, як освітніх, так і адаптаційних.

Тому не випадково однією з головних цілей довузівської освіти є розвиток пізнавальної активності іноземних студентів. Пізнавальна активність забезпечує пізнавальну діяльність, у процесі якої відбувається оволодіння змістом навчального предмета, необхідними способами діяльності, уміннями, навичками.

Серед різних способів активізації пізнавальної діяльності певне місце займають дидактичні ігри. За визначенням гра – це форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, фіксованого в соціально закріплених способах здійснення предметних дій, в предметах науки і культури [1].

У процесі гри іноземні студенти самі прагнуть подолати труднощі, ставлять завдання і вирішують їх. Гра – не розвага, а особливий метод залучення студентів у творчу діяльність, метод стимулювання їх активності.

Щоб краще уявити вплив дидактичних ігор на підвищення ефективності навчання доцільно виділити три найбільш значущі функції ігор – виховну, освітню, розвиваючу. Крім того, не слід забувати, що найважливіше значення має така властивість гри, як зацікавленість [2,3].

Головною функцією дидактичної гри є освітня функція. В ігровій ситуації дидактична мета ставиться перед студентами-іноземцями у формі ігрової задачі.

Виховна функція дидактичної гри – це виховання позитивного ставлення до предмета, бажання вивчати хімію, працьовитість і старанність у пізнанні нового. Під час гри розвиваються сила волі, цілеспрямованість, активність, динамічність, продуктивність мислення, віра у власні сили, проявляються взаємодопомога і товариство.

Дидактична гра виконує також розвиваючу функцію. Для засвоєння знань з хімії постійно потрібна увага, добре розвинена пам'ять, максимальна інтелектуальна робота. Тому для успішного навчання хімії необхідно тренувати ці психічні властивості.

Отже, дидактична гра через зацікавленість, навчальну, виховну і розвиваючу функції сприяє вирішенню дидактичних завдань процесу навчання.

На якому етапі навчання потрібна гра? У випадку, коли в іноземних студентів сформований стійкий і глибокий інтерес до предмета, то тут від гри можна відмовитися. Якщо ж такого інтересу немає і викладач прагне створити його, то тут гра може стати добрим помічником педагога. І тут не треба боятися того, що інтерес, що виникає в процесі гри, – це інтерес саме до гри, а не до навчального процесу. Існує закономірність: зацікавленість зовнішньою стороною явищ переростає в інтерес до їх внутрішньої суті. В іграх різні відомості та знання студенти отримують вільно. Тому часто те, що на занятті здавалося важким, навіть недоступним для студента-іноземця, під час гри легко засвоюється. Інтерес і задоволення – важливі психологічні ефекти гри.

Застосування дидактичних ігор у вивченні хімії дозволяє вирішувати наступні завдання:

1. Підвищення інтересу до вивчення предмета.
2. Зниження перевантаження іноземних студентів.
3. Активізація навчально-пізнавальної діяльності іноземних студентів.

Під час викладання хімії студентам-іноземцям я почала застосувати різноманітні дидактичні ігри. Мною розроблені і заняття, де частково застосовуються ігрові моменти, і такі заняття, де гра має провідну роль (рольові ігри, вікторини, розслідування та інші).

Наприклад, початок вивчення хімії як нового предмета надзвичайно важливий для формування пізнавального інтересу студентів-іноземців. При цьому великий інтерес у них викликає вивчення властивостей речовин, проведення дослідів на заняттях. А при розгляді теоретичних питань: ступеня окислення, вивченні номенклатури, а також при складанні хімічних формул і рівнянь цей інтерес падає. Для того щоб студенти не втратили інтерес до предмету і не боялися знань хімії пропонується система дидактичних ігор.

На початковому етапі навчання для іноземних студентів характерна установка на переважне запам'ятовування матеріалу, а не на його обдумування. Самостійні міркування рідкісні, а схильність до критичного аналізу майже не зустрічається. Тому найбільш актуальні дидактичні ігри, спрямовані на запам'ятовування понять і термінів. Ігри – вправи займають зазвичай 10-15 хвилин і є хорошим засобом для осмислення і закріплення навчального матеріалу, застосування його в нових ситуаціях. Це різноманітні головоломки, шифрограми, кросворди та ін.

Далі навчальні, контролюючі і узагальнюючі ігри стають сюжетними, де сюжет – форма інтелектуальної діяльності.

- необходимым условием является учет соотношения отрасли научного знания и соответствующий ей интегрированный курс, т. е. содержание курса «Железобетонные и каменные конструкции» для качественной подготовки бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство должен создаваться как научно-предметный курс.

Проблему соотношения специальных дисциплин и науки невозможно решать, просто переложив научные знания в форму, доступную студентам, для этого необходимо опираться на положение о дидактической изоморфности. Положение о дидактической изоморфности обозначает, что важные структурные элементы и смысловые единицы должны соответствовать области науки и переноситься в курс «Железобетонные и каменные конструкции» после их переосмысления в дидактическом плане [1].

При дидактической обработке научной системы знаний необходимо сохранить главные элементы теории и сформировать условия для выявления их природы и характера взаимосвязи между элементами [1, 2]:

- обеспечение целостности содержания образовательного процесса. При определении содержания курса желательно объединить некоторые учебные разделы для достижения единства знаний и формирования орголептической, технической и технологической компетенции;

- перспективное обучение, т.е. темы, включенные в разделы специального курса, должны отражать перспективность и развитость данной науки, при таком положении у студентов хорошо развивается мыслительная функция. Рабочая программа дисциплины «Железобетонные и каменные конструкции» разработана в соответствии с компетентностным подходом к обучению бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство, в состав которой включено 8 тем;

- конкретность и минимальность содержания, т. е. в связи с большим количеством технической информации необходимо тщательнее отбирать учебный материал, таким образом, содержание интегрированного курса должно иметь минимум нужной информации;

- в связи с учетом опыта отечественных и зарубежных ученых определяется состав и содержания курса [3, 7];

- принцип преемственности содержания курса профессионального цикла. Согласно требованиям данного принципа мы выделили наиболее значительные преемственные связи курса «Железобетонные и каменные конструкции», разделяющиеся на внутрипредметные и межпредметные. При осуществлении задачи по разработке системы формирования профессиональных компетенций (изыскательская и проектно-конструкторская (ИиПК), производственно-технологическая и производственно-управленческая (ПТиПУ), экспериментально-исследовательская (ЭИ),

- *развивающего характера*: развитие творческой деятельности, интуицию, пространственное и образное мышление для самостоятельной обработки данных экспериментов; развитие умения в переносе знаний и умений в учебную деятельность и задачи производственного характера; развитие операционное мышление на основе умения делать синтез, анализ, обобщение, классификацию и систематизацию информации;

- *воспитательного характера*: воспитать интерес, настойчивость, волю, самостоятельную активность к изучению курса «Железобетонные и каменные конструкции».

Рабочая программа по курсу «Железобетонные и каменные конструкции» выполнена на основании примерной (типовой) программы. Проектируя содержание профессиональной подготовки бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство в соответствии с идеей интеграции педагогических, психологических и технологических знаний, необходимо руководствоваться целями и требованиями интеграционного фактора.

При этом мы необходимо отметить, что профессиональная подготовка бакалавров по направлению 270800 Строительство будет наиболее эффективно способствовать формированию профессиональных компетенций (исследовательская и проектно-конструкторская (ИиПК), производственно-технологическая и производственно-управленческая (ПТиПУ), экспериментально-исследовательская (ЭИ), монтажно-наладочная и сервисно-эксплуатационная (МНиСЭ) [8], если ее объем и содержание будут адекватными профессиональной деятельности, а сама она будет образовывать систему в единстве с содержанием специальных дисциплин.

Структура и содержание курса формировались на основании следующих положений, принципов и подходов:

- отобранное содержание интегрированных дисциплин соответствует целям подготовки бакалавров по направлению 270800 Строительство профиля «Промышленное и гражданское строительство» в соответствии с требованиями работодателя;

- компетентностный подход к предмету и методике решения профессионально-ориентированных задач промышленного и гражданского строительства должен основываться на инновационных разработках, т. е. бакалавры по направлению подготовки 270800 Строительство должны обладать набором знаний в области основных тенденций развития конструктивных решений промышленных, гражданских и жилых зданий и комплексов и владеть методами чтения и построения архитектурно-строительных чертежей в ручной и машинной графике, уметь оценивать техническое состояние железобетонных и каменных конструкций, которые способствуют эффективной реализации системы и сформированности у них профессиональные компетенции [8];

Наприкінці довузівської підготовки іноземних студентів більш широко використовують частково пошуковий і дослідницький методи навчання через рішення експериментальних завдань у вигляді сюжетно-рольових і ділових ігор. При цьому дуже важливо: надати студентам ініціативу і творчість у розробці змісту гри, створення ігрових органів самоврядування; вільний вибір ігрової ролі відповідно до особистісних можливостей, забезпечення обстановки творчого виконання ролі; індивідуальна робота педагога для досягнення кожним студентом успіхів у грі; створення високого емоційного підйому у ході гри.

У процесі гри в студентів-іноземців формуються важливі якості: вміння брати участь в обговоренні та прийнятті колективного рішення; викладати та аргументувати свою точку зору; уважно вислуховувати прихильників і опонентів. У підсумку розвиваються інтелектуальні вміння та здібності аналізувати різні варіанти і точки зору; застосовувати всебічний підхід до обговорення явища; порівнювати і узагальнювати факти. Стійко підтримується інтерес до предмету. Гра – універсальний засіб виховання, розвитку, навчання, тому недооцінювати її значення щонайменше нераціонально і непродуктивно.

Успішність засвоєння матеріалу з використанням різних технологій важко уявити без спеціального відстеження цього процесу. Спостереження за процесом навчання показали, що на заняттях з використанням дидактичних ігор навіть «слабкі» студенти працюють більш активно, не відволікаються, зацікавлено виконують завдання.

У своїй роботі я застосовую різні методи оцінювання якості знань – контрольні роботи, самостійні завдання, комп'ютерне тестування. Педагогічний моніторинг і сучасний аналіз діяльності дозволяють проконтролювати стиль власної діяльності, переконалися в тому, що впровадження нових технологій – необхідність і потреба кожного викладача на сучасному етапі.

Література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Васильов Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (Дидактичний аспект). – Х.: Скорпіон, 2000. – 120 с.
3. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / Упоряд. Л. Галіцина. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.

Наука и образование, 22-30 декабря 2015, Чехия, до 20 декабря.

Ключевые проблемы современной науки, 15-22 апреля, Болгария, до 13 апреля.

Міхєєва Г.В., Міхєєв А.О.

Загальноосвітня школа I-III ступенів №5, м. Чернівці
ДВНЗ України «Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

ОСОБИСТІСНИЙ АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕМИКЛАСНИКІВ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Навчання в сучасній середній школі займає значну частину життя школярів і безпосередньо залежить від їх здатності адаптуватися – один до одного, до нових умов життєдіяльності, до вимог колективу, здатності дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки тощо. Водночас, на ступінь адаптації впливає характер, темперамент, психофізіологічний та психічний стан школярів. Адаптація до школи, у тому числі і соціальна, є однією з умов успішної соціалізації дітей та підлітків, їх самовизначення, формування власного «Я». Адже сучасні школярі живуть у складному світі з динамічною зміною рівня життя, підвищенням стресогенності оточуючого середовища, постійною зміною вимог до комунікативних та когнітивних процесів і складністю самоусвідомлення та соціалізації.

Процеси адаптації школярів за умов сучасної школи потребують глибокого і всебічного вивчення із використанням різноманітних систем опитування, тестування та оцінювання. Це зумовлено збільшенням кількості навчальної інформації, ризиками соціально-економічними змінами, великою кількістю стресових факторів. Адаптаційні можливості дітей та підлітків мають низку особливостей, є дуже варіабельними і суттєво відрізняються від аналогічних показників у дорослих.

Тому, дослідження рівня адаптації школярів різних класів середньої загальноосвітньої школи в сучасних умовах є необхідним та перспективним напрямком досліджень як сучасної педагогіки, так і медицини.

Для дослідження особистісної адаптації нами було проведено тестування учнів 7-х класів середньої загальноосвітньої школи віком 12-13 років. У процесі опитування було оцінено такі показники, як «нервово-психічна стійкість і поведінкова регуляція», «комунікативні здібності або комунікативний потенціал», «морально-етична нормативність», «особистісний адаптивний потенціал» та схильність «девіантної поведінки».

Як показали отримані результати більшість опитуваних показали високий рівень достовірності відповідей на тести. Оцінювання рівня нервово-психічної стійкості та поведінкової регуляції вказало на окремі ознаки нервово-психічної нестійкості й порушення поведінкової регуляції. В учнів 7-х класів спостерігається недостатній рівень толерантності до психічних та фізичних наван-

(ЭИ), монтажно-наладочная и сервисно-эксплуатационная (МНисЭ) [8] в соответствии с видами профессиональной деятельности бакалавра по направлению подготовки 270800 Строительство входит:

- *целевой компонент*, содержащий цель и подцели, направленные на формирование базовых профессиональных компетенций бакалавра по направлению подготовки 270800 Строительство. В качестве критериев были выделены мотивационный, когнитивный и деятельностно-рефлексивный;
- *теоретический компонент*, включающий подходы и принципы обучения;
- *организационно-технологический компонент*, включающий этапы содержание, средства и методы проведения исследования, а также педагогические условия;
- *результативный компонент*, включающий диагностику уровней сформированности профессиональных компетенций бакалавра по направлению подготовки 270800 Строительство.

Спроектированная система позволила разработать программу по курсу «Железобетонные и каменные конструкции», а также рекомендации для выполнения студентами практических, самостоятельных и лабораторных работ подготовки. Разработанная программа применима для подготовки бакалавров по направлению 270800.62 Строительство согласно федерального государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования (ФГОС ВПО).

Рабочая программа по курсу «Железобетонные и каменные конструкции» состоит из 216 часов (лекционные занятия – 46 часов, практические и лабораторные занятия – 40 часов и самостоятельная работа – 130 часов). Программа разработана с учетом интеграции специальных дисциплин «Теоретическая механика», «Сопrotивление материалов», «Строительная механика» и «Строительные материалы». Дисциплина «Железобетонные и каменные конструкции» является необходимым условием для дальнейшего изучения курсов «Основания и фундаменты», «Технология возведения зданий», «Реконструкция зданий», а также для выполнения выпускной квалификационной работы.

Для изучения курса «Железобетонные и каменные конструкции» у бакалавров по направлению подготовки 270800 Строительство на самостоятельную работу отводится достаточно большое количество времени, поэтому для успешной ее реализации были сформулированы следующие цели:

- *образовательного характера*: обеспечить бакалаврам по направлению подготовки 270800 Строительство овладение знаниями по курсу «Железобетонные и каменные конструкции», выработать у студентов умения и навыки проводить эксперименты с помощью существующих методов, решать основные задачи профессиональной деятельности; формировать способы самостоятельной, познавательно-мотивационной деятельности; овладеть базовыми понятиями, сформировать у бакалавров знания, умения, профессиональных компетенций при изучении курса;

Презентация	4 мин	Таксономии Блума	Просматривают
Работа с текстом	10	Подобрать глаголы для составления заданий (вопросов) учащимся. После защиты раздается заполненная таблица. (самооценивание)	Работают в группе заполняют таблицу, защищают, дополняют.
Физминутка	3 мин	Танцующий гиппопотам.	Танцуют
Тренинг на составление вопросов.	10мин	К сказкам Курочка ряба, Колобок и Репка составить вопросы по таксономии.	Взаимооценивание. (Две звезды, одно пожелание)
Рефлексия	5 мин	С помощью ключевых слов темкоучинга написать мини-сочинение. Что вы узнали? Было ли вам интересно? Оценить свое участие в коучинге.	Оформить на постерах.
Заключение		Коуч благодарит участников за активную работу.	Аплодируют друг другу.

Аспирант Одарич И.Н.

Тольяттинский государственный университет, Россия

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОГРАММЫ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БАКАЛАВРОВ ПО НАПРАВЛЕНИЮ ПОДГОТОВКИ 270800 СТРОИТЕЛЬСТВО

Система подготовки бакалавров по направлению 270800 Строительство осуществляются непрерывно, начиная с определения общих задач, которыми является социальный заказ от работодателя и требования федерального государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования (ФГОС ВПО), и заканчивая результатом – бакалавр-строитель со сформированными профессиональными компетенциями.

В систему формирования профессиональных компетенций (изыскательская и проектно-конструкторская (ИиПК), производственно-технологическая и производственно-управленческая (ПТиПУ), экспериментально-исследовательская

тажень, ускладнена адаптація до нових умов життєдіяльності, а це може супроводжуватися тривалим погіршенням функціонування організму, зниженням працездатності і навіть до зривів в певних видах діяльності.

Вивчення рівня комунікативного потенціалу та комунікативних здібностей показало задовільні комунікативні здібності семикласників, що може супроводжуватися ускладненням процесів адаптації до нового колективу та поруч із деякою неадекватністю самооцінки буде перешкоджати правильній побудові взаємостосунків у колективі (класі) чи навіть вдома (в сім'ї).

Водночас, морально-етична нормативність опитаних учнів 7-класів виявилась досить високою і з достатнім рівнем соціалізації. Це виражається в прагненні дотримуватися загальноприйнятих і соціально ухвалених норм поведінки в суспільстві. Такі особистості в повсякденному житті дотримуються переважно групових інтересів, проте не забувають про власне «Я». Із 43 опитаних нами учнів-семикласників лише 3 показали недостатній рівень соціалізації з переважанням власних інтересів над колективними і прагненням недотримуватися загальноприйнятих норм у суспільстві.

У підлітковому періоді, особливо у віці 12-14 років частим явищем є девіантна або «відхильна» поведінка. Звичайними проявами є невідповідність загальноприйнятим нормам, що призводить до порушення цих норм та правил поведінки в суспільстві, виникненню конфліктів у групах чи колективах, частих проблемах з батьками та вчителями. Тому, одним із показників, який ми оцінювали була схильність до девіантних форм поведінки.

Як показали отримані нами результати опитування учні 7-х класів не мають чітко виражених ознак агресивної поведінки відносно оточуючих з орієнтацією на дотримання соціально ухвалених норм поведінки і раціональні міжособистісні стосунки, як з ровесниками, так і старшими за віком. З усіх опитаних такий рівень схильності був виявлений у 88,37 %. Водночас, у 9,30 % є у цілому виражені ознаки девіантних форм поведінки з незначною нераціональністю стосунків з оточуючими ровесниками і старшими за віком, а також несуттєвими порушеннями соціально ухвалених норм поведінки. І тільки у 2,33 % опитаних було встановлено наявність деяких ознак девіантних форм поведінки з агресивною реакцією відносно оточуючих, схильністю до нераціональних стосунків та порушення загальноприйнятих норм і правил.

Вивчення нами інтегрального показника – «особистісний потенціал соціально-психологічної адаптації» показав, що опитані учні 7-класів входять у групу, рівень якої наближається до групи задовільної адаптації. Більшість осіб цієї групи мають, як правило, невисоку емоційну стійкість, часто вимагають індивідуального підходу, постійного спостереження, корекції поведінки та можливі нервово-психічні зриви. Тому рівень адаптації та її успіх залежить від умов середовища – оточення, ситуації в сім'ях та класі, професіоналізму вчителя. Такий рівень адаптації, в цілому, притаманний дітям цієї вікової групи.

У 32,56 % та 11,63 % опитаних ми виявили задовільний та нормальний/високий рівень адаптації відповідно. Особи з групи нормальної/високої адаптації відносно легко пристосовуються до нових умов діяльності чи навчання, відносно швидко знаходять спільну мову з однолітками та входять у новий колектив. Вони здатні адекватно орієнтуватися в ситуаціях та швидко виробляють стратегію своєї поведінки, не конфліктні і з високою емоційною стійкістю.

У цілому, як показали результати опитування, учні 7-х класів показують задовільний рівень адаптації до умов середовища, як навчального так і професійного, з невисокою емоційною стійкістю, легко піддаються корекції і відносно неконфліктні. Це цілком відповідає фізіологічним та психологічним показникам, притаманним для підлітків цього періоду життя – 12-13 років.

Висновки.

1. В учнів 7-х класів спостерігається широкий діапазон нервово-психічної стійкості до несприятливих психічних і фізичних навантажень та стрес-чинників – від можливого зриву в окремих видах навчальної діяльності за дії стресових факторів чи фізичних навантажень до достатнього рівня толерантності до дії стрес-чинників.

2. Для семикласників характерний середній рівень комунікаційних здібностей із адекватною оцінкою своєї ролі в колективі та легкістю пристосування до умов колективу, адекватним відношенням до критичних зауважень та можливістю корекції поведінки.

3. Рівень морально-етичної нормативності учнів 7-класів свідчить про їх прагнення дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки і етики, а також дотримання колективних інтересів та достатньої згуртованості.

4. У цілому учні 7-х класів не схильні проявляти девіантні форми поведінки, адекватно будують взаємостосунки з оточуючими, як ровесниками, так і старшими за віком, відносно неагресивні та дотримуються загальних норм поведінки.

5. В учнів 7-класів виявлено достатньо задовільний рівень адаптації, успіх якої залежить від зовнішніх умов середовища, з невисокою емоційною стійкістю та незначною конфліктністю. Вказані школярі потребують постійного спостереження та заходів корекції з боку як батьків, так і вчителів.

Література.

1. Сергета І.В., Мостова О.П. Медико-соціальні аспекти навчальної адаптації та стан здоров'я учнів шкільного віку // Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології. – 2013. – №2. – С. 20-22.

2. Моїсеєнко Р.О., Даниленко Г.М., Пономарьова Л.І. Особливості динаміки здоров'я учнів початкової та основної школи // Современная педиатрия. – 2013. – № 1 (49). – С. 13-17.

3. Каменська Н.Л. Роль соціального інтелекту в адаптації молодших школярів до освітнього середовища середньої школи // Наука і освіта. – 2013. – № 7. – С. 150-154.

Попова Л. К., Максимова Г. М.
Казахстан, СОШ № 63 г. Караганды.

ТАКСОНОМИЯ БЛУМА, КАК ИНСТРУМЕНТ В РАЗВИТИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Тема коучинг-сессии	Таксономия Блума, как инструмент в развитии познавательной активности учащихся.		
Модуль	Критическое мышление		
Ссылки, ресурсы	Презентация, видео, физминутка, маркеры, ватманы, раздаточный материал.		
Общая цель	Определить сущность вопросов низкого и высокого порядка, понять необходимость умения задавать вопросы и конструировать задания на основе таксономии Блума.		
Результаты обучения для учителя	В конце коучинг- сессии учителя должны: - выделять основные навыки критического мышления, знать иерархическую модель навыков критического мышления по таксономии Б. Блума; - осуществлять отбор наиболее приемлемых и эффективных стратегий модуля для формирования умений формулировки вопросов высокого порядка - применять стратегии критического мышления для рефлексии своей работы		
Ключевые идеи, значимые для занятия	Таксономия Б.Блума – это модель, с помощью которой основные навыки критического мышления структурируются в определенную иерархическую систему от самых низких процессов до высоких. (знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценивание)		
Ход коучинга			
Этапы проведения занятия	Время	Действия преподавателя и действия участников	Комментарии
Орг. момент	2 мин	Приветствие участников коучинга. На разных языках, в традициях разных народов или разных и веков.	Рассаживаются в группы по цвету счетных палочек.
Погружение в тему	3 мин	Видео «Как задавать вопросы?» Алан Пиз. Вопросы для дискуссии:	Озвучивают.
	3 мин	-Как вы думаете о чем пойдет речь на нашем коучинге? -Почему эта проблема актуальна для нас? Что вы знаете о таксономии Блума? Знак вопроса по своей форме напоминает рыболовный крючок. Любой знает, что с его помощью можно поймать рыбу. Но у каждого ли это получится? Мы с вами часто выступаем в роли рыбака и мы так же «закидываем» вопрос чтобы расшевелить познавательные процессы наших учеников.	
Логическая задача	3-5 мин	Задача: Джон и Билл находились в комнате. Хлопнула дверь. Раздался звук разбитого стекла. Джон посмотрел на Билла. Билл был мертв. Отчего почил Билл? Можно задавать любые вопросы (открытые) кроме главного.	В группах при помощи вопросов ведущему пытаются ответить (Билл рыбка, следовательно от отсутствия воды)

опыт, складывающийся в процессе жизнедеятельности личности. Формирование ценностного отношения – сложный процесс, который реализуется посредством различных психологических механизмов. Формирование ценностей педагогической деятельности особенно актуально на подготовительной стадии профессиональной самореализации индивида.

Ценностное отношение к профессиональной деятельности формируется в процессе проживания будущим педагогом-психологом определенной системы общечеловеческих ценностей, синтезирующих педагогические ценности и ценность самой психолого-педагогической деятельности. Ценностное отношение к профессиональной деятельности у будущего педагога-психолога проявляется через изменение его внутренней позиции как основы регуляции направленности личности. Формирование ценностного отношения к профессиональной деятельности у студентов ВУЗа, будущих педагогов-психологов, должно осуществляться с учетом возможного влияния на данный процесс факторов и условия, относящихся как к категории внешних, так и внутренних.

Литература

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года. – Астана, 2007.
2. Алексеева, В.Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В.Г. Алексеева // Психологический журнал. – 1984. – №5. – С.63-70.
3. Психолого-педагогический словарь / сост. В.А. Мищериков; под общ. ред. П.И. Пидкасистого. – Ростов на Дону.: Феникс, 1998. – 544с.
4. Курлянд, З.Н. Личностно-ориентированное педагогическое образование как фактор формирования ценностных ориентаций будущих учителей / З.Н. Курлянд // Народное образование. – 2004. – № 4. – С.86-97.
5. Демченко, З.А. Формирование ценностного отношения к педагогической деятельности у будущего учителя: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук: (19.12.06) / Зинаида Алексеевна Демченко; [Карельский гос. пед. ун-т]. – Петрозаводск, 2006. 25 с.

4. Tomyň A.J., Cummins R.A. The Subjective Wellbeing of High-School Students: Validating the Personal Wellbeing Index-School Children // Social Indicators Research. – 2011, Vol. 101, Is. 3. – P. 405-418.

5. Marcus Crede M., Niehorster S. Adjustment to College as Measured by the Student Adaptation to College Questionnaire: A Quantitative Review of its Structure and Relationships with Correlates and Consequences // Educational Psychology Review. – 2012, Vol. 24, Is. 1. – P. 133-165.

6. Сотнікова-Мелешкіна Ж. В. «Адаптаційний профіль» старшокласників із різним характером професійної готовності // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Медицина. – 2012. – № 1024, вип. 24. – С. 42-51.

7. Маклакова А.Г., Чермянина С.В. Многоуровневый личностный опросник «Адаптивность» (МЛЮ-АМ) / Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. Ред. и сост. Райгородский Д.Я. – Самара, 2001. – С.549-558.

8. Погромська А.І. Девіантна поведінка дітей та підлітків як соціально-педагогічна проблема // Наукові праці ДонНТУ. Сер.: педагогіка, психологія і соціологія. – 2012. – Вип.11. – С. 177-181.

Жангисина Г.Д.,

д.п.н., профессор, Центрально-Азиатский университет, Казахстан

Мусина Б.Б.,

к.ю.н., профессор, Центрально-Азиатский университет, Казахстан

Смагулова Г.О.,

Консультант Ассоциации частных школ г.Алматы, Казахстан

СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННО КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ РОССИИ

Информатизация образования и науки является частью глобального процесса инновации в образовании. Информационные и коммуникационные технологии признаны во всем мире ключевыми технологиями XXI века, которые на ближайшие десятилетия будут залогом экономического роста государства и основным двигателем научно-технического прогресса. В начале 2009 года в Кремле состоялось первое заседание радио из развития информационного общества при президенте России. Указ о его создании был подписан в ноябре в 2008 г. Открывая заседание, Дмитрий Медведев подчеркнул, что никакой прогресс и модернизация не возможны без ИТ: «это касается и научно-технической сферы, и собственно вопросов управления и даже вопросов укрепления демократии, в стране». Говоря о развитии информационных технологий в социальной сфере, Медведев Д. А. подчеркнул, свое: «очень важно научиться пользоваться

всеми новыми технологиями. Это задание номер один не только для учеников, но и для учителей – вся переподготовка должна быть ориентирована на использование современных технологий». Какие могут быть проекты на основе ИКТ дистанционное учебы; Виртуальное общение; Сетевая экономика и образование; Широкие возможности для самообразования; Большое количество легко доступной информации. Перед российской системой образования стоит ряд важных проблем, среди которых следует выделить: необходимость повышения качества и обеспечения равных возможностей доступа к образовательным ресурсам и сервисам всех категорий граждан независимо от их места обитания, этнической принадлежности и религиозных убеждений; создание информационной среды, которая удовлетворяет потребности всех слоев общества в получении широкого спектра образовательных услуг, а также формирования механизмов и необходимых условий, для внедрения достижений информационных технологий в повседневную образовательную и научную практику; массовое внедрение ИКТ в сферу образования и науки, использования нового образовательного контента и новых технологий образования, в частности технологий дистанционного образования. Предпосылками развития и внедрения информационно коммуникационных технологий в сфере образования и науки стали: Федеральная целевая программа «Развитие единственной образовательной информационной среды», важнейшим результатом которой стал прорыв в оснастке образовательных учреждений компьютерной техникой, а также запуск и развитие региональных программ информатизации образования; Проект «Информатизация системы образования», главная цель которого заключалась в создании условий для поддержки системного внедрения и активного использования информационных и коммуникационных технологий в работе общеобразовательных учреждений; Приоритетный национальный проект «Образование», реализация мероприятий которого была нацелена на обеспечение доступности, создания равных условий добывания образования, в частности с помощью обеспечения для всех школ доступа к глобальным информационным ресурсам, размещенным в сети Интернет; На основе приоритетных направлений развития образовательной системы Российской Федерации в 2006 году началась реализация Федеральной целевой программы развития образования на 2006 – 2010 годы (ФЦПРО), которые являются комплексом взаимосвязанных по ресурсам и срокам мероприятий, которые охватывают изменения в структуре, содержании и технологиях образования, в частности широкомасштабное использование в Российской Федерации информационных и коммуникационных технологий для всех уровней образования. В рамках программы был разработан новый электронный образовательный контент, введенный в промышленную эксплуатацию специализирован Федеральным центром информационных образовательных ресурсов (ФЦИОР). На сайте Федерального центра информационно образовательных ресурсов можно выкачать уже больше 10 тысяч Еорв нового поколения. ЦОР – цифровой образовательный ресурспод цифровыми об-

- в учебно-воспитательном процессе вуза целенаправленно осуществляется формирование ценностных отношений к будущей профессиональной деятельности: «преподаватель-студент», «студент – преподаватель», «студент-студент»;

- интериоризация ценностных отношений к будущей профессиональной деятельности обеспечивается за счет создания системы психолого-педагогических условий, способствующих осознанию и переживанию данных отношений как значимых для личности и ее профессионального развития.

Для решения поставленных задач следует использовать и комплекс взаимодополняющих методов исследования: общенаучные – теоретический анализ зарубежной и отечественной философской и психолого-педагогической литературы, непосредственно касающейся предмета ценностных отношений к будущей профессиональной деятельности педагога-психолога; диагностические (анкетирование, ценностно-нормативная методика, тест смысложизненных ориентаций, тест оценки делового, творческого и нравственного климата в коллективе, методика самоотношения, методика исследования эмоциональной направленности личности, методика исследования эмпатии; наблюдационные (целенаправленное наблюдение, интроспекция); экспериментальные (пилотажный, констатирующий и формирующий эксперименты); методы математической обработки материалов (корреляционный и факторный анализ, методика сравнения средних величин по критерию Стьюдента и др.).

Таким образом, рассмотрев на основе анализа философской и психолого-педагогической литературы основные аспекты изучения проблемы ценностей и ценностных отношений, можно выделить следующие пути и направления формирования ценностных отношений к будущей профессиональной деятельности у будущих педагогов-психологов:

1. Педагогизация учебно-воспитательного процесса: наблюдение и анализ деятельности педагогов-психологов; организация педагого-психологической направленности учебной и внеучебной деятельности.

2. Сотрудничество педагогов-психологов и студентов ВУЗа: встречи с творческими группами педагогов-психологов; совместные профессиональные советы; подготовка и проведение мероприятий.

3. Самостоятельное включение студентов специальности «Педагогика и психология» в профессиональную деятельность педагога-психолога.

4. Теоретическая подготовка: элективные курсы по направлению работы будущего педагога-психолога.

5. Практика: педагого-психологические тренинги; психолого-педагогические исследования; изучение рынка психолого-педагогических услуг.

Итак, ценности, ценностные отношения представляют собой совокупный культурно-исторический опыт, накопленный обществом, и индивидуальный

С учетом вышеуказанного следует проанализировать пути развития ценностных отношений будущих педагогов-психологов, и сформулировать проблему: выявить оптимальные психолого-педагогические условия, способствующие эффективному развитию ценностных отношений будущих педагогов-психологов и разработать соответствующие рекомендации по их формированию в учебно-воспитательном процессе вуза. Следует тщательно рассмотреть процесс возникновения ценностной сущности будущих педагогов-психологов и педагогические условия, механизмы, факторы и пути ее формирования.

В соответствии с отмеченным выше наиболее актуальными на сегодняшний момент задачами являются:

- проведение теоретико-методологического анализа современного состояния проблемы формирования ценностных отношений будущих педагогов-психологов в научной литературе;
- раскрытие сущности содержания понятия «ценностное отношение»;
- определение критериев, показателей и уровней формирования ценностных отношений к профессиональной деятельности у студентов педагогов-психологов;
- разработка модели формирования ценностных отношений к будущей профессиональной деятельности у будущих педагогов-психологов и выявление условий, активизирующих этот процесс.

Ценностное отношение к профессиональной деятельности формируется в процессе проживания будущим педагогом-психологом определенной системы общечеловеческих ценностей, синтезирующих педагого-психологические ценности и ценность самой педагого-психологической деятельности. Ценностное отношение к профессиональной деятельности у будущего педагога-психолога проявляется через изменение его внутренней позиции как основы регуляции направленности личности. Специфика и особенность ценностного отношения к профессиональной деятельности педагога-психолога определяется не субъект – объектными связями, а межсубъектными отношениями, в которых оно и реализуется (А.К. Маркова) [5].

Процесс формирования ценностных отношений к будущей профессиональной деятельности у будущих педагогов-психологов будет более эффективным, если:

- ценностные отношения рассматриваются как динамическое целостное образование, развивающееся в процессе взаимодействия личности студента с воспитательно-образовательным пространством вуза;

разовательными ресурсами (ЦОР) понимается любая информация образовательного характера, сохраненная на цифровых носителях. ЦОР разделены на две группы: информационные источники, под которыми понимается все множество разных материалов в цифровом формате, используемых в учебной работе, – тексты, статические и динамические изображения, анимационные модели и так далее информационные инструменты, которые обеспечивают работу с информационными источниками. Функциональная направленность: иллюстративная функция; исследовательская функция; тренинговая функция; контрольная функция. Еори – самодостаточный учебный продукт, они способны сами учить школьника. Это уже не просто набор картинок или аудиозапись, что нуждаются в учительском объяснении. В Еорах тоже есть голос за кадром, но он объясняет последовательность действий и, главное, указывает на ошибки, допущенные при выполнении задания. Учебные материалы нового поколения, которые разрабатываются в проекте Информатизация системы образования в рамках проекта «Информатизация системы образования», которое реализуется Национальным фондом подготовки кадров по заказу Министерства образования и науки Российской Федерации, разрабатываются учебные материалы нового поколения. Учебные материалы нового поколения призваны ориентировать учителя на использование современных методов учебы и образовательных технологий, которые принципиально изменяют образовательную среду, на активное использование ИКТ в учебном процессе. Компетентностный подход – основа для разработки новых средств учебы. Иктехнологии в преподавании английского языка second Life (Вторая жизнь) – мир, который вы создаете сами или ваши ученики, наполняете морями, лесами, городами и селами, реально существующими людьми (и связываетесь с ними по Skype или email) или вымышленными. Там у вас есть дома и библиотеки, видеозалы и рестораны, возможность работать и путешествовать. Привлекательно, не так ли? Узнайте, как это создать и использовать в учебе английской. Skype С помощью этой программы вы можете разговаривать с миллионами людей по всему свету абсолютно бесплатно! Сначала выкачайте последнюю версию Skype, потом установите ее, выбрав в настройках российскую версию. И все, изучаете английский язык, разговаривая с носителями языка. Блоги Блог – сетевой дневник одного или нескольких авторов, который состоит из записей в обратном хронологическом порядке или другими словами это сайт в виде журнала, сортированный по датам. Слово состоялось от английского weblog- «веб-сервер-журнал». Блог- это сайты, построенные по принципу хронологических дневников с простыми и удобными средствами администрирования, которые не требуют специальных знаний и доступны всем. Wiki Викивики (Wiki) – это коллекция взаимосвязанных между собой записей. (Уорд Каннингем – творец технологии – назвал дополнение средой для скорой гипертекстового взаимодействия.) В Викивики реализована радикальная модель коллективного гипертекста, когда возможность создания и редактирования любой записи представлена каждому из

членов сетевого сообщества. Hot Potatoes Hot Potatoes – универсальная программа-оболочка, что позволяет преподавателям самостоятельно, не прибегая к помощи программистов, создавать интерактивные тренировочно-контролирующие упражнения в формате HTML. Программа широко используется во всем мире для создания заданий на разных языках по разным дисциплинам. Упражнения создаются с помощью 5 блоков программы (каждый блок может рассматриваться как самостоятельная программа): Jquiz – Викторина – вопрос с множественным выбором ответа (4 типа заданий). Учитель должен возможность заложить в упражнение комментарии ко всем вариантам ответов. Jcloze – Заполнение пропусков. Ученики могут попросить подсказку и увидеть первые буквы пропущенного слова. Ведется также автоматический подсчет очков. Можно «пропускать» определенные слова, а можно, например, каждое пятое. Jmatch – Установление соответствий (3 типа заданий). Jcross – Кроссворд. Jmix – Возобновление последовательности. Новые информационные технологии и дистанционное обучение последние годы университеты разных стран мира обратили внимание на возможности использования компьютерных телекоммуникационных технологий для организации дистанционной учебы. Компьютерные телекоммуникации обеспечивают эффективную обратную связь, которая предусматривается как в организации учебного материала, так и общением с преподавателем, ведущим, дан курс. Такая учеба на расстоянии и получила в последние годы название дистанционной учебы в отличие от знакомого всем заочной учебы. Эта проблема особенно актуальна для России, с ее огромными территориями и сосредоточением научных центров в крупных городах. В настоящее время Министерство образования РФ обеспокоено созданием единственной образовательной телекоммуникационной сети. Проблема непрерывного образования, профессиональной переподготовки актуальна сегодня, как никогда раньше, и ее значимость с годами будет расти Интернет-портал Школы дистанционного образования МГУ создан в рамках проекта Формирования системы инновационного образования в МГУ имени М. В. Ломоносова в 2007 году.

Недавно в России, в Институте теоретической механики, оптики и информационных технологий (ИТМО) (г. Санкт-Петербург), с 5-6 ноября 2015 года прошла первая Международная конференция по информационной безопасности. Председателем конференции был ученый – криптолог с Парижа Claude Carlet; сопредседателями – с России был профессор Зикратов И.А., с Казахстана – профессор Жангисина Г.Д. Следующая конференция запланирована на мае 2016 год. В ходе конференции были рассмотрены вопросы компьютерной безопасности, сетевой безопасности, а также – защиты и безопасности предприятий (Нефтегазового сектора, банковских структур и т.д.). Под руководством профессора Жангисиной Г.Д. в 2014 году в ИТМО впервые в Казахстане по Международной Программе УШОС, по двух дипломной программе защитили магистерские диссертации по защите информации 2 магистранта с Казахстана – Ахметов Дархан и Мамбетказиев Сайран. В настоящее время эти магистранты имеют 2 диплома –

человекознания (философов, психологов, педагогов, социологов и т.д.). Проблема духовности, нравственности человека, его ценностных ориентиров считается одной из вечных проблем, порожденных самим ходом исторического развития цивилизации. Еще древние мыслители, философы, такие как Платон, Аристотель, Демокрит и другие поднимали вопросы о воспитании духовного начала в каждом человеке. Проблеме ценностного развития личности посвящен целый ряд работ выдающихся мыслителей – это Т. Мор, И. Кант, С. Пеппер, Д. Дьюи, М. Шелер и многие другие.

В целом, проблема изучения ценностной сферы личности в настоящее время приобретает все более комплексный характер, являясь предметом изучения различных наук, и представляет собой важную область исследований, расположенную на стыке различных отраслей знания о человеке. Вместе с тем, до сегодняшнего дня нет единого представления о сущности понятия «ценность» (всего насчитывается около ста различных его определений). При этом большинство современных трактовок понятия «ценность» сводятся, как правило, к позитивной значимости чего-либо для субъекта. Именно такое его определение дал еще в 60-е гг. XIX столетия немецкий философ Герман Лотц [2].

В психолого-педагогической литературе данная проблема рассматривается с позиции различных школ и направлений, которые придают понятию «ценность», как составляющей личности, неодинаковое значение. Ценностное отношение – это субъективное отражение объективной действительности. Объектом ценностного отношения являются значимые для человека предметы и явления. Таким образом, ценностное отношение трактуется как значимость того или иного предмета, явления для субъекта, определяемая его осознанными или неосознанными потребностями, выраженными в виде интереса или цели [3].

Проблема формирования у личности ценностного отношения к объектам, явлениям действительности не должна носить абстрактный характер, так как нельзя сформировать ценностное отношение как отвлеченную категорию. Как ранее было отменено, поскольку ценностное отношение – это связь субъекта и объекта, в которой то или иное свойство объекта не просто значимо, а удовлетворяет потребность субъекта, то ценностью в нем является свойство объекта, отвечающее интересам субъекта или поставленной им цели. Сформировавшись в определенном виде деятельности, они служат условием воспроизводства ценностного характера этого вида деятельности [4].

Особое место в исследовании проблемы профессиональной подготовки студентов педагогических учебных заведений в современных условиях занимают вопросы, связанные с формированием и развитием личности студента. Таким образом, одним из значимых компонентов процесса профессиональной подготовки становится развитие ценностной сферы будущего педагога-психолога.

Современная система образования переживает период переосмысления философских оснований, общих целевых установок деятельности, так как современное общество предъявляет выпускнику вуза особые требования, среди которых важное место занимают высокий профессионализм, активность и творчество. Для специалистов практически всех областей важным является не только владение профессиональными знаниями, но и специальными способностями и свойствами, обеспечивающими гибкость и динамизм профессионального поведения. Социальный заказ предполагает подготовку специалиста обладающего ценностным отношением к профессиональной деятельности. В этой связи формирование личности, стремящейся к сознательному утверждению своей позиции в профессиональной деятельности, является необходимым условием изменения системы подготовки педагога-психолога.

Закон Республики Казахстан определяет приоритетными следующие задачи системы образования:

1) создание необходимых условий для получения качественного образования, направленного на формирование, развитие и профессиональное становление личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, достижений науки и практики;

2) развитие творческих, духовных и физических возможностей личности, формирование прочных основ нравственности и здорового образа жизни, обогащение интеллекта путем создания условий для развития индивидуальности;

3) воспитание гражданственности и патриотизма, любви к своей Родине – Республике Казахстан, уважения к государственным символам, почитания народных традиций, нетерпимости к любым антиконституционным и антиобщественным проявлениям;

4) воспитание личности с активной гражданской позицией, формирование потребностей участвовать в общественно-политической, экономической и культурной жизни республики, осознанного отношения личности к своим правам и обязанностям;

5) приобщение к достижениям отечественной и мировой культуры; изучение истории, обычаев и традиций казахского и других народов республики [1].

Все эти компоненты – составляющие ценностных основ личности, которому следует уделить главенствующее, первостепенное внимание, чтобы воспитать будущее поколение образованными, эрудированными, прекрасными специалистами.

Если обратиться к научным исследованиям, то можно отметить, что проблема воспитания ценностных основ личности является одним из направлений многочисленных исследований ученых различных областей как исторически складывающегося научного знания о человеке, так и современного

российский и казахстанский по защите информации! Наши ребята могут теперь работать как в Казахстане, так и в России! Кафедра «Безопасность информационных технологий» в ТИМО, возглавляемая д.т.н., профессором Зикратовым И.Н. существует 10 лет! Между двумя вузами, ИТМО и Центрально-Азиатский университет, подписан Договор о сотрудничестве.

Университетам Казахстана нужно развивать международное сотрудничество с ведущими исследовательскими вузами России для поднятия казахстанской науки в области информационных технологий!

МЖАТФ М-303 топ студенті Ергали А., ж.ғ.м. Кервенев Қ.Е.

*Академик Е.А.Букетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қазақстан*

МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҰҒЫМДАР ЖӘНЕ ҰҒЫМДЫ БЕРУ ЕРЕЖЕЛЕРІ

Оқушыларға арналған математикалық ұғымдар түсінігін дамыту жөніндегі бағдарламаларда оқушылардың алған білімдерін жалпылау, жүйелеу, кеңейту және тереңдету қаралған. Бұл жас мөлшерінде ойлау қабілетін, ойлау дербестігін дамыту, талдау, салыстыру, қорыту секілді ойлау әрекеттерін дамытудың да маңызы зор. Бағдарламада математикалық ұғымдарды қалыптастыруға қосымша балалардың математикалық білімін кеңейтіп, математикаға деген қызығушылығын аттыру көзделген.

Математиканы оқыту жалпы оқушыларға саналы, жүйелі және баянды білім беру, ал білім ол нәрселер мен құбылыстардың елеулі белгілері және олардың байланыстары туралы ғылым тағайындайтын ұғымдардан тұрады. Математикалық ұғымдар – адам миында бейнеленетін ақиқат әлемнің елеулі қасиеттері, формалары және сандық қатынастары.[1]

Ұғымның елеулі белгілері деп біртекті нәрселердің басқа нәрселерден әрқайсысы айырмашылығының қажетті және жекілікті белгілердің жиынын айтады.

Мәселен: W ұғымының елеулі белгілері $W_1, W_2, \dots, W_n$ болсын, онда:

1. Егер бір жеке дара нәрседе көрсетілген белгілері болмаса, онда ол W ұғымына енбейді.

2. Егер бір жеке дара нәрседе осы белгілердің бәрі бірдей болатын болса, онда ол W ұғымына енеді.

Мысалы, квадраттың елеулі белгілері: Барлық бұрыштары тік; квадраттың барлық қабырғалары тең; диагональдары тең; диагональдары өзара перпендикуляр; қиылысу нүктесінде қаб бөледі.

Кез келген ұғымдардың мазмұны мен көлемі болады. Ұғымның мазмұны деп нәрселердің ұғым қамтитын елеулі белгілерінің жиынтығын айтады. Ұғымның көлемі деп нәрселердің осы ұғым тарайтын жиынтығын айтады.[2]

Мысалы: «Үшбұрыш» және «Параллелограмм» ұғымын алайық. Үшбұрыштың ұғымының мазмұны – үш қабырға, үш төбе және үш бұрыш, ал көлемі барлық мүмкін болатын үшбұрыштың жиыны болып табылады. Параллелограмм ұғымының мазмұны – дөңес жазық төртбұрыш, қабырғалары қос – қостан параллель, қарама – қарсы қабырғалары тең, диагональдары қиылысу нүктесінде қас бөлнеді, ал көлемі – осы белгілерге ие болатын барлық фигуралар.

Ұғымның көлемі мен мазмұны арасында белгілі бір тәуелділік бар, яғни ұғымның мазмұнындағы өзгеріс, оның көлемін де өзгеріске ұшыратады және керісінше. Егер бір ұғымның көлемі басқа ұғым көлемінің бөлігі болса, онда бірінші ұғым түрлік ұғым, ал екінші ұғым тектік ұғым деп аталады. «Тек» және «Түр» атаулары салыстырмалы сипатта ғана болады. Мәселен, «параллелограмм» ұғымы «ромб» ұғымына қарағанда тектік ұғым болады да, ал «көпбұрыш» ұғымына қарағанда түрлік ұғым болып табылады.

Ұғымдардың анықтамасын құрғанда тектен түрге көшу амалы ұғымды шектеу, ал түрден текке көшу амалын жалпылау деп атайды. Ұғымды шектегенде, оның мазмұны кеңейіп, көлемі тарылады. Ал ұғымды жалпылағанда оның мазмұны тарылып, көлемі ұлғаяды. Мәселен, «бөлшек сан», «бүтін сан», «параллелограмм», «тік төртбұрыш», «көпжақ», «пирамида» шектеу ұғымына жатады. Ал «рационал сан», «нақты сан», «куб», «тік бұрышты параллелолипед», «тендеу», «теңдік» жалпылау ұғымына жатады.

Ұғымдардың мазмұндарының әр алуандығына қарамастан, олардың көлемдерінің арасындағы қатынастар көп емес. Егер ұғымдардың мазмұндарында ортақ белгілер бар болса, ондай ұғымдар салыстырмалы ұғымдар деп аталады. Салыстырмалы ұғымдар үйлесімді және үйлесімсіз болып екіге бөлінеді. Үйлесімді ұғымдар деп көлемдері толық немесе ішінара беттесетін ұғымдарды айтады. Үйлесімді ұғымдардың арасында мынадай қатынастар болады: а) тепе – теңдік; ә) ішінара беттесу; б) бірін – бірі қамту.

Көлемдері толық беттесетін ұғымдар бір – бірімен тепе – тең қатынаста болады. Ал ұғымдардың өздері мәндес деп аталады. Мысалы, «тең қабырғалы үшбұрыш» және «тең бұрышты үшбұрыш» ұғымдары мәндес. Алайда ескеретін бір жай мәндес ұғымдардың көлемдері бірдей болғанымен, мазмұндары әртүрлі болады. Көлемдері ішінара беттесетін ұғымдар ішінара беттесу қатынасындағы ұғымдар деп аталады, оларды айқасатын ұғымдар деп те атайды. Мысалы, тік төртбұрыш, ромб (ортақ бөлігі – квадрат), бүтін сандар, теріс сандар (ортақ бөлігі – бүтін теріс сандар).

Егер бір ұғымның көлемі екінші ұғымның көлеміне енсе, онда ол екі ұғым қамту қатынасындағы ұғымдар деп аталады. Мәселен, жай сан – натурал сан, санның квадраты – санның дәрежесі, рационал функция – элементар функция қамту қатынасындағы ұғымдар.

Баланың айнала қоршаған табиғатқа қызығушылығын ескере отырып, экологияға деген сүйіспеншілік, қорғаушылықты тәрбиелеу керекпіз. Ең маңыздысы біздің табиғатты сүюіміз және соны балаларға жеткізуіміз, біз табиғатсыз өмір сүре алмайтынымызды балаға түсіндіруіміз қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Есеналина Н.Т. «Экологиялық тәрбие көзі-халықта» атты оқу әдістемелік құралы, 2004.
2. Николаева С.Н. Методика экологического воспитания дошкольников. М.: Академия, 1999.
3. Богданец Т. «Экологические знания – первое представление о мире» // Дошкольное воспитание, 2003, № 12.

**Таубаева Ш.Т., д.п.н., профессор,
Султангазы Т.Е., магистрант 1 курса**

*специальности «Педагогика и психология», кафедра педагогики
и образовательного менеджмента, КазНУ им. Аль-Фараби,
г. Алматы, Республика Казахстан*

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ

Статья посвящена вопросам ценностного отношения к будущей профессиональной деятельности. Выявлена и обоснована необходимость специальной подготовки педагогов-психологов обладающих ценностным отношением к профессиональной деятельности. Автор раскрывает пути формирования ценностного отношения к будущей профессиональной деятельности у будущих педагогов-психологов на базе ВУЗа. Особое внимание обращается на направления формирования ценностного отношения к профессиональной деятельности педагогов-психологов.

Article is devoted to the valuable relation to future careers. And revealed the necessity of special training of educational psychologists have value attitudes toward career. The author reveals the way of formation of the valuable relation to future professional activity at the future teachers-psychologists on the basis of the university. Particular attention is drawn to the direction of formation of the valuable relation to professional work of educational psychologists.

береді. Бұл аңға су мен сүт қажет. Тиінді тәулігіне екі рет азықтандырып: таңертең (8-10 сағатта) жаңғақтар немесе шырша бүршігін; күндіз (4-6 сағатта) жаңғақтар мен құнбағыс, сәбіз түйірлерін береді. Тамақта витаминдер жетіспегенде тиіннің артқы аяқтары жансызданы, сал болып қалады. Мұны болдырмау үшін азық құрамына қайнаған ыстық суға салынған саңырауқұлақтармен алманың түйірлерін қосады теңіз шошқасына арпа, жеміс тамырлары, шөп, бұршақ пен бақ-бақтың жапырақтар. Талдың, теректің, шыршаның (жас бұтақтарын және ұнтақталған сұлының бидайдың кебегі мен қара бидайдың кебегі мен қара бидайдың жармасын қайнаған суға былғап, қоспа жем жасап беруге болады. Сүтке былғанған нанмен де азықтандыруға болады. Үйіліп жатқан сулы шөп тиінге зиян келтіреді.

Қазіргі таңда балалардың дамуында экологиялық біліктілігіміздің, жаңа технологиялардың маңызы ерекше. Экологиялық тәрбие адамгершілік тәрбиесімен өте тығыз байланысты. Әсемдіктен сусындау, оны қабылдау, түсіне және сезіне білу адамгершілік негіздерді қалыптастыруға көмектеседі. Оның міндеттері күрделі де сан алуан. Экологиялық тәрбие балалардың сезімдері мен санасына ықпал жасап, көзқарастары мен нанымдардың орнығуына жәр-демдесе отырып, оның дүниетанымын қалыптастыруға елеулі үлесін қосады. Тіпті балаларға табиғаттағы адамдар еңбегінің маңыздылығын көріп, бағалауды үйретеміз.

«Ағаштың жемісін жеймін десең, түбіне балта шаппа...» – деген екен. Жас бала тамылжыған табиғатқа, әсем әуенге, айналадағы әсемдікке қызығады, содан әсерленеді, көркемдікті түсініп, оның мәнін түсінеді, әсемдікті танып, талғауды үйренеді. Мысалы: Балаларды гүлдермен таныстыру кезінде, олар олардың түрлерімен, пайдасымен тапсырмалар арқылы танысып, хош иісімен далаға берер әсемдігін көреді, сезінеді. Осы сұлулықты бұзғылары келмейді. Оны елестету арқылы парақ бетіне өз қиялдарынан бейнелеп салады.

Балаларды үй жануарлары, құстар, балықтар, гүлдер, аңдар, жәндіктер, жеміс – көкөністермен таныстырып болған соң, «Қайсысы артық, неге?», «Не өзгерді?», «Дәмінен айыр?», «Даусынан айыр» т. б. ойындар ойналады. «Егерде мен үлкен болсам» ойыны балаларды шығармашылдыққа, жауаптылыққа үйретеді, табиғатты қорғауға тәрбиелейді.

Ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде, мақсатты серуендер мен саяхаттарда ойындарды қолдану көп жетістіктерге жеткізді. Ойын тәрбиешілер мен мектеп жасына дейінгі балалардың оқу әрекетінің өзара байланысты технологиясы десек те болады. Экологиялық дамытудың түпкі мақсаты оның сапалы болуы.

Экологиялық біліктілік арқылы ұжымдық, топтық, жеке қабілеттерді ашуға болады. Жалпы экология барлық оқыту – тәрбиелеу үрдісімен байланысты. Осы оқу іс-әрекеттерді тиімдідұрыс пайдалануы мектеп жасына дейінгі баланы жан-жақты дамыта отырып, білімді игеруге қызығушылықтарын тудырады. Балалар оқу іс-әрекетінде алған білімдерін іс-жүзінде тәжірибелерде өздері жасап, нәтижесін көреді. Мысалы: өсімдікке ауа қалай енетінін анықтауды қызыға орындайды.

Егер ұғымдардың ортақ белгілері болмаса, олар салыстырылмайтын ұғымдар деп аталады. Мәселен, үшбұрыш пен процент салыстырылмайтын ұғымдар. Сонымен бірге, ұғымдардың көлемдері мүлдем беттеспесе, олар үйлесімсіз ұғымдар деп аталады. Үйлесімсіз ұғымдар қарама-қарсы, қайшылықты және бағыныңқы ұғымдарға жіктеледі. Мысалы, тең қабырғалы үшбұрыш пен тең бүйірлі емес үшбұрыш ұғымдары – қарама-қарсы ұғымдар, тең бүйірлі үшбұрыш пен тең бүйірлі емес үшбұрыш ұғымдары – қайшылықты ұғымдар, ал трансцендент теңдеу ұғымына қарағанда логарифмдік және тригонометриялық теңдеу ұғымдары бағыныңқы ұғымдар болып табылады.[3]

Ұғымның анықтамасы деп қарастырылатын ұғымның мазмұнын ашуға көмектесетін амалдарды айтады. Ұғымның анықтамасын беру деп сол ұғымды бейнелейтін нәрселердің елеулі белгілерін көрсетуді айтады. Математика пәнінің логикалық желісін құрғанда тікелей анықтама беруге болмайтын ұғымдар да бар. Мұндай ұғымдар алғашқы немесе негізгі ұғымдар делінеді. Мектеп математикасында негізгі ұғымдар: «нүкте», «түзу», «жазықтық» және тағы басқалар. Ұғым анықтамасын беру ережелері төмендегідей:

1. Анықталатын ұғым мен анықтаушы ұғымның көлемдері тең, яғни, олар өлшемдес болуы тиіс. Бұл ережеде өлшемдестік талабының сақталғанын тексеру үшін анықталатын ұғым анықтаушы ұғымның белгілерін қанағаттандырмайтынына көз жеткізу қажет. Бұл үшін анықталатын ұғым мен анықтаушы ұғымының орындарын ауыстырып «кез келген» сөзін алдына жазу жеткілікті. Мысал 1. Параллель түзулер деп қиылыспайтын түзулерді айтамыз. Тексеру: кез – келген қиылыспайтын түзулер параллель түзулер деп аталады. Мысал 2. Квадрат деп барлық қабырғалары тең тік төртбұрышты айтады. Анықталушы ұғым мен анықтаушы ұғым көлемдері.

2. Анықтама «кесірілі дөңгелекті» қамтымауы тиіс. Бұл анықтамадағы анықтаушы ұғым анықталатын ұғымның көмегімен (тікелей немесе жанама түрде) анықталмауы тиіс. Мысал. «Қосу деп қосындыны табу амалын айтады», немесе, «Қосынды дегеніміз қосудың нәтижесі». Тең үшбұрыштар деп өзара тең үшбұрыштарды айтамыз.

3. Анықтама мүмкіндігінше теріс (солақай) болмауы тиіс. Мысал. «Ромб – шар емес» т.б.

Ұғымдарды бөлу ұғымның көлемін ашатын логикалық әрекет ретінде қарастырылады. Ұғымдарды бөлу дегеніміз бөлінетін ұғымға бағыныңқы барлық түрлік ұғымдарды көрсету деген сөз. Мәселен, арифметикалық бөлшек ұғымын «дұрыс» бөлшек және «бұрыс» бөлшек ұғымдарына бөлеміз. Үшбұрыш ұғымы «тік бұрышты», «доғал бұрышты» және «сүйір бұрышты» үшбұрыш ұғымдарына бөлінеді. Көлемі бөлінетін ұғым бөлінгіш ұғым деп аталады. Бөлу нәтижесінде алынатын түрлік ұғымдар бөлу мөлшері деп аталады. Тектік ұғымды түрлік ұғымға бөлу белгісі бөлу негізі деп аталады. Мәселен, үшбұрыш мысалында бөлінетін ұғым – үшбұрыш, бөрудің мүшелері – тік бұрышты үшбұрыш, доғал

бұрышты үшбұрыш және сүйір бұрышты үшбұрыш, бөлудің негізі – үшбұрыштың бұрыштық ең үлкен шамасы.

Оқушыларды анықтамалық ұғымдардың анықтамасын білуге үйретуді мынадай бағыттарда жүргізу тиімді: ұғымның анықтамасын тұжырымдап, жүйелі түрде айту, ондағы анықталатын ұғымды ажырату; анықталатын ұғымның тектік және түрлік белгілерін айыру; берілген мәлімет ұғымның анықтамасына жататын не жатпайтындығын анықтай алуға үйрету; оқушылар анықтаманы оқулықтағындай тұжырымдап айтып беруге немесе оның мазмұнына нұқсан келмейтіндей етіп өздігінше айтуға дағдыландыру т.б.; ұғымдар арасындағы негізгі органикалық байланыстарды саралау.

Қазіргі уақытта еліміздің білім беру жүйесінде оқыту үрдісінде математикалық ұғым да өте күрделі категория болып отыр. Математикалық ұғымдар бүгінгі таңда гимназия, лицей, бакалавр бөлімдердерінде тереңдетіп оқытылып жатыр. Қазіргі уақытта көптеген салаларға еніп, абстракциялық сипатқа ие болған. Математиканың негізгі бөлігі бола отырып, әртүрлі теориялар, есептеу математикасы жиынтығының ролін атқарып отыр.

Әдебиеттер

1. Бидосов Э. Математиканы оқыту методикасы. Алматы. Мектеп, 1989ж.
2. Шыныбеков Ә.Н. Жалпы білім беретін мектепке арналған оқулық. Алматы. Атамұра, 2012ж.
3. Қожабаев Қ. Математиканы оқыту әдістері. Алматы. Санат, 1998ж.
4. Нұрғалиева Г. К. Оқыту әдістері. Алматы, 1991ж.

Мансурова Е.Ф., Новосёлова С.Н.

Пермский государственный гуманитарно-педагогический университет, Россия

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Наша страна претерпевает политические, социальные, экономические изменения. Развивается сотрудничество с другими странами в таких областях как наука, культура, экономика. Владение иностранным языком становится одним из ключевых факторов успешности современного человека.

Способности к изучению иностранных языков у каждого человека индивидуальны. Важно начать развивать эти способности еще в раннем возрасте, в дальней-

барлығын қолмен ұстап қарауға, иіскеуге, егер жағдай болса дәмін көруге тырысады.

Әдетте балабақшада балық аквариумы көп кездеседі. Бұл балаларға балықтардың өмір сүру салтын бақылатуға өте ыңғайлы. Аквариумға өсімдік пен жануарларды орналастырудан бұрын оны ұқыпты түрде жуып, таза сүлгімен не қағазбен құрғатып сүрту керек. Содан соң аквариумның түбіне 5 см етіп, алдынала шайылмаған өзеннің ыстық құмын төсеу керек. Құмның үстіне тастар, қауамақтар (ұлу) қоюға болады. Құнарлы топырақ даярлау үшін шым топырақ пен торф қосындысын алып, кішкене аквариум гаршоктарына салады да оған өсімдіктер отырғызады.

Балалар бақшаларында ұсақ аңдардан тиіндерді, кірпілер мен теңіз шошқаларын ұстайды.

Тиін – ұзынша жұқа денесі, кішкене басы, сүйір тұмсығы бар әдемі аң. Үстіңгі екі айырылған. Көзі қара, дөңес қырағы. Екі құлағының үстінде шоқ жүні бар. Алдыңғы аяқтары артқысынан қысқа, сондықтан да жануар ағаштардың бойымен өте жақсы және тез-тез секіріп, түсіп-шығады. Алдыңғы аяқтарының – төрттен, ал артқы аяқтарының бестен саусақтары болады, барлық тырнағы да өткір, сондықтан бұл кішкене аң ағаштардың қабығына жабысып тұра алады. Ол артқы аяқтарына отырып, тамақты артқы аяқтарымен ұстайды. Тиін осы кезде ұзын мамықты құйрығын арқасына қарай иіп, тіпті басына дейін жеткізеді. Бұтақтан-бұтаққа секірген кезде ол парашют қызметін атқарады. Тиіннің жүні жазда қоңыр-қызыл, сарғылт, ал қыста сұр болады. Кішкене ақ тиін ағаштардың басында, әсіресе қылқан жапырақтың арасында өмір сүреді.

Кірпі насеком қоректілер тобына жатады, оның денесі қысқа да, жуан, үстін ұзын, инедей өткір тікенетер басқан. Тұмсығы ұзынша, өткір, аузы үлкен, құлақтары жалпақ, ал көзі кішкентай, қара түсті. Бұл аңның аяқтары қысқа, мықты, қатты тырнақтары болады, жүргенде қатты тырслдатып жүреді.

Теңіз шошқасы кемірушілер қатарына жатады. Бұл, баяу қимылдайтын, тыныш және момын жануар, мұны балалар өте жақсы көреді. Теңіздік деп аталатын себебі, ол теңізден әкелінген, ал шошқа аталатыны – шығаратын дыбысы торайдың шынқылын еске түсіреді.

Сүт қоректілерді асырау. Торлы немесе сымнан торлап жасалған қақпағы, ысырылмалы түгі бар. Кез-келген жәшік кірпі мен теңіз шошқасына арналған орын бола алады.

Тиінді торлы үйшікте ұстайды. Онда оған мақтадан немесе мүктен ұя жасап, секіріп ойнайтын жуан да қатты бұтақтарды бекітіп қояды. Торлы үйшікті күнбе-күн тазалап, еденіне ағаштың жаңа үгінділерін сеуіп тұру керек.

Ұсақ аңдарға арналған жемдер. Кірпіні шикі етпен, жаңа аулаған етпен, сүтпен, алмалармен, піскен картоппен, ұнтақталған сәбізбен азықтандырады.

Тиінге орман мен самырсын жаңғақтарын, шырша мен қарағай тұқымдарын, ағаштың бұтақтарын әзірлеп қояды. Оған анда-санда күнбағыс тұқымын, кептіріліп, жібітілген саңырауқұлақтар, сәбіз, алмалар, шикі жұмыртқалар

Литература:

1. Вуколов В.Н. Теория и практика подготовки специалистов туристской индустрии в высших учебных заведениях: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук.: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования»/ В.Н. Вуколов. – Алматы, 2001 – 47 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eceat.cz> / <http://www.dslib.net/fiz-vospitanie/teorija-i-praktika-podgotovki-specialistov-turistskoj-industrii-v-vysshih-uchebnyh.html>
2. Европейский центр экологии и туризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eceat.cz/>
3. Рейтинг трудоустройства выпускников высших учебных заведений Чехии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.gostudy.cz/blog/sovety-eksperta/rejting-spetsialnostey-universitetov-chehii-po-trudoustroystvu-vyipusnikov>
4. Статистика трудоустройства выпускников чешских вузов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.smartschool.cz/vuzu-chehii/statistika.html>
5. Klára Mrkosová, Ida Vajčnerová Inovativní přístup k výuce cestovního ruchu na Mendelu v Brně, Studia Turistica, 2010, s. 9-12.
6. Pachrová S. Aktuální problémy cestovního ruchu – Vzdělávání a výzkum v cestovním ruchu sborník ze 4. mezinárodní konference, Vydala Vysoká škola polytechnická Jihlava, Jihlava, 2009 s.149-151
7. Praxe studentů CR – směrnice [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eceat.cz/> http://vspji.cz/skola/predpisy.php?id=3&id_druha_uroven=102

Кенесбекова С.А., Аюпова А.Е.

*Академик Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қазақстан, Қарағанды қаласы*

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ТІРІ ТАБИҒАТ НЫСАНДАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

Балабақшада жәндіктер өсіру, оларға экологиялық жағдай жасау – бұл олардың әрқайсына лайықтап табиғи ортаның көшірмесін жасау, қажетті бөлме температурасын сақтау, азық дайындау деген сөз.

Өлі және тірі табиғат нысандарына деген қызығушылық өте ерте жастан қалыптаса бастайды. Балалар бәрін байқайды: орман алқабындағы еңбекшіл құмырсқалар илеуін қалың шөптегі кіп-кішкентай өрмекшіні, ағаш басындағы ұяларды т.б.

Балалардың көңілін табиғаттағы маусымдық өзгерістер, түстердің ашықтығы, әр түрлі дыбыстар, иістер тартады. Олар өздеріне жаңа әлем ашады:

шем совершенствоваться. На первой ступени общего образования детском саду существуют единичные случаи преподавания иностранного языка детям раннего возраста. В Федеральном государственном образовательном стандарте дошкольного образования содержание образовательной программы и целевые ориентиры не включает аспектов овладения иностранным языком. Администрация редко принимает инициативу и приглашает специалиста со стороны, родители должны пользоваться дополнительным, платным образованием, воспитатель не имеет специальной подготовки, хотя большинство специалистов с высшим образованием владеют иностранным языком. В результате сензитивный период в развитии ребенка упущен, а после 6 лет восприимчивость к естественному восприятию языка пропадает, и обучение дается сложнее. В первый класс со знаниями иностранного языка приходит 1/3 часть класса.

Основной целью раннего обучения иностранному языку является подготовка ребенка к обучению иностранному языку в школе, что в соответствии с Федеральным Государственным стандартом начального общего образования осуществляется со второго, а в некоторых учебных заведениях и с первого класса средней общеобразовательной школы. В программе начального общего образования иностранный язык включено только со второго класса. В плане методической преемственности желательно обеспечивать плавный переход с одной степени обучения на другую. На практике учитель не всегда профессионально готов работать с детьми с различным уровнем знаний и мотиваций. Учитель иностранного языка начальной школы недостаточно получает методической помощи, не имеет контакта с классным руководителем и родителями. Некоторые УМК, используемые в современных школах, не соответствуют современным требованиям Стандарта. В результате учитель выбирает неправильную стратегию работы с той или иной группой учащихся, а выпускник начальной школы не может продемонстрировать предметные результаты по иностранному языку.

Внедрение в процесс обучения инноваций с использованием информационных и телекоммуникационных технологий на разных ступенях образования вызывают трудности у педагога из-за недостаточной компетенции в использовании новейших технических средств.

Основной проблемой средней школы, которая отмечается и педагогами высших учебных заведений, педагогически вызывает отсутствие мотивации со стороны обучающихся. В средней и основной школе количество мотивированных учащихся уменьшается, но учитель предпочитает ориентироваться именно на эту группу, проявляющую готовность работать. Благодаря научным исследованиям вопроса повышения мотивации учащихся педагог начинает задумываться о причинах отсутствия интереса к иностранным языкам и учеников средней школы, и студентов вуза, в том числе о своей профессиональной компетентности.

Обучение иностранному языку, согласно Федеральному Государственному Стандарту высшего образования, является одним из приоритетных направлений

высшего профессионального образования и неотъемлемой частью профессиональной подготовки студентов вуза.

Разработка курса иностранного языка должна происходить в контексте непрерывного образования. На практике, возможна ситуация когда студент-первокурсник, изучавший немецкий или французский язык в общеобразовательном или среднем специальном учебном учреждении, вынужден начать изучение английского языка, как наиболее востребованного, связи сокращением преподавательских ставок вузов. Студент, имеющий высокий уровень владения иностранным языком при поступлении в высшее учебное заведение, должен в соответствии с требованиями «Примерной программы по иностранному языку для неязыковых вузов и факультетов», разработанной Научно-методическим советом по иностранному языку Министерства образования и науки Российской Федерации, повысить исходный уровень владения иностранным языком, достигнутого на предыдущей ступени образования. В итоге преподаватель работает с группой, где требуется разноуровневый подход к обучению и существует проблема потери мотивации со стороны обучающихся. Развитие и совершенствование коммуникативной компетенции группы студентов с различным исходным уровнем зависит от профессионализма преподавателя. Однако чаще всего содержание обучения ориентировано на «среднестатистический» уровень знаний группы, не учитывающее особенности каждого студента.

Одна из задач изучения иностранного языка на 2 ступенях высшего образования – повышение уровня учебной автономии и способности к самообразованию. Авторы на собственном опыте убедились, понятие «учебной автономии» неправильно понимается преподавателями. Увидеть применение автономной работы студентов и ее результаты в современном вузе практически невозможно. Роли самостоятельной работе студентов отводится основное количество учебного времени. Результат данной работы достаточно низок, большинство преподавателей объясняют это недостатком мотивации и низким уровнем владения языком.

На основании проведенных микроисследований в рамках магистерской учебной программы «Современные проблемы науки и образования» профессора, доктора педагогических наук Косолаповой Л.А. Пермского Гуманитарно-Педагогического Университета, а также личного опыта авторов был зафиксирован ряд изменений на разных уровнях российского образования, обусловленный введением новых государственных стандартов. Для их успешного внедрения современный преподаватель должен проявить теоретическую готовность, формой проявления которой является теоретическая деятельность, проявляющаяся в обобщенном умении педагогически мыслить, которое предполагает наличие у будущего преподавателя аналитических, прогностических, проективных и рефлексивных умений.

В современной образовательной профессиональной среде встает вопрос о готовности самого педагога к реализации своих профессиональных задач, о формировании профессионально-педагогической компетенции. Выход из многих

Таблица 1.

Сроки проведения практики по туризму в соответствии с рекомендуемой учебной программой VŠPJ

В конце 2 семестра	На каникулах после 2 семестра	В конце 4 семестра	На каникулах после 4 семестра	Весь 6 семестр
1 неделя	3 недели	1 неделя	3 недели	14 недель

Недельные практики в данном случае можно назвать уникальными, так как студенты занимаются разработкой «нового туристического продукта» в зависимости от личностных предпочтений. Разработка маршрута, его калькуляция и контроль прохождения осуществляется совместными усилиями студентов и туристического агентства, которое входит в состав VŠPJ как научный отдел. Отметим, что прохождение этой практики предусмотрено как на территории Чехии, так и за ее пределами.

Трехнедельную практику студенты проходят на туристических предприятиях различной направленности для формирования управленческих, экономических и коммуникативных навыков. После ее окончания руководством компании составляется отзыв о практиканте, замечания и рекомендации к организации его теоретической подготовки.

В рамках четырнадцати недельной практики, то есть всего 6 семестра, студент проходит практику на предприятии туристической направленности, о котором будет написана его выпускная работа. Это время предусмотрено учебным планом для овладения навыками работы в более узком направлении, то есть на предприятиях размещения или туристических агентствах и т.д., общения с предпринимателями и признанными профессионалами индустрии [6, с.150].

Таким образом, практическая подготовка является неотъемлемой частью современного процесса подготовки специалистов сферы туризма. Основываясь на опыте Университета Менделя (г. Брно) и Политехнического университета в Йиглаве (VŠPJ), можно утверждать, что без интеграции студента в его профессиональную среду невозможно формирование его знаний, умений и навыков работы. Однако, в зависимости от требуемого результата, то есть подготовки специалиста узкого или широкого профиля, определяются различные формы и сроки его практической подготовки.

Выводы, сделанные на основании проведенного исследования, могут быть использованы в осуществлении сравнительного анализа подготовки специалистов сферы туризма в высших учебных заведениях Чехии и Украины.

практической подготовки специалистов туристической сферы нами были выбраны проект Университета Менделя (г. Брно) и Политехнического университета в Йиглаве (VŠPJ) [3].

Проект Университета Менделя (г. Брно) CZ.1.07 / 2.2.00 / 07.0151 под названием «Инновации в процессе обучения кадров туризма с акцентом на практической подготовке» был реализован в 2010 году при партнерской поддержке ЕСЕАТ [2] и финансовой поддержке Оперативной программы образования для повышения конкурентоспособности выпускников.

Основная цель проекта – повышение качества подготовки специалистов посредством обеспечения более тесной связи между теоретической и практической подготовкой, расширение возможностей трудоустройства.

Одним из ключевых моментов программы является прохождение 16-ти недельной практической подготовки во время обучения (по 4 недели в каждом учебном году) в различных сферах профессиональной туристической деятельности. За указанный срок студент проходит практику на предприятии размещения, в большинстве случаев это гостиницы, туристическом предприятии (агентстве или операторе), туристическом информационном центре и в отделе туризма, который входит в состав региональных или муниципальных органов власти.

Отметим, что сотрудниками университета была проделана огромная работа в процессе формирования базы предприятий для прохождения практики студентов. Одним из путей достижения данной цели стало посещение студентами и преподавателями профессиональных туристических выставок GO (veletrhu GO) и Regiontour, где раздавались листовки и визитки с контактами руководителей проекта.

До конца 2010 года более 80 туристических предприятий стали постоянными базами практик для студентов университета Менделя, сегодня же их количество значительно выросло.

Процедура приема студентов на практику предпринимателем, по нашему мнению, заслуживает отдельного внимания. В данном случае обе стороны имеют право выбора: студент выбирает место прохождения практики самостоятельно через базу данных, а предприниматель – предлагает специальные задания для проверки знаний кандидатов в соответствии с их будущими профессиональными обязанностями. После окончания практики, компания дает оценку знаниям студента, полученным во время обучения, и навыкам, полученным во время «работы». Все это помогает оценить качество теоретической и практической подготовки будущих специалистов туризма, сформировать актуальные рекомендации и замечания к учебному процессу [5, с.11].

Срок прохождения практики в Политехническом университете в Йиглаве (VŠPJ) рассчитан на 22 недели. В данном случае стоит учесть, что их аккредитованная программа подготовки специалистов сферы туризма рассчитана на 3 года, предполагает неравномерное распределение времени приобретения практических профессиональных навыков, как в университете Менделя (см. таб. 1.) [7] и имеет такое специализированное направление как «Экономика туризма».

проблемных ситуаций в современном образовании может послужить переориентация педагога на разрешение собственных педагогических несоответствий современным требованиям, развитие готовности к самоанализу, самосовершенствования и самореализации.

Литература:

1. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации (Минобрнауки России) от 17 октября 2013 г. N 1155 г. Москва «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта дошкольного образования». [Электронный ресурс]. URL: <http://www.rg.ru/2013/11/25/doshk-standart-dok.html>
2. Примерная программа дисциплины Иностранный язык для неязыковых вузов и факультетов; Научно-методический совет по иностранным языкам Минобрнауки России. [Электронный ресурс]. URL: <http://fgosvo.ru/ppd/11/11>
3. Примерные основные образовательные программы подготовки бакалавров. [Электронный ресурс]. URL: <http://fgosvo.ru/poops/17/10/1>
4. ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СТАНДАРТ НАЧАЛЬНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ(1-4 КЛ.) Электронный ресурс]. URL: <HTTP://МИНОБРНАУКИ.РФ/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/922>
5. ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СТАНДАРТ ОСНОВНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ (5-9 КЛ.) Электронный ресурс]. URL: <http://минобрнауки.рф/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/938>

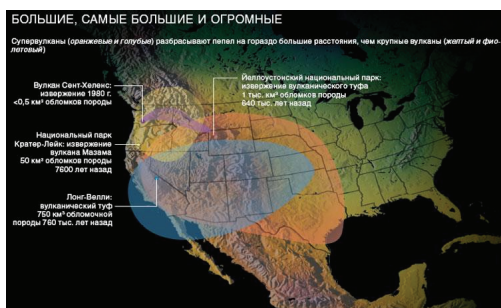
Таукелова Т.М., Жангожина Г.М., Саханова А.

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ

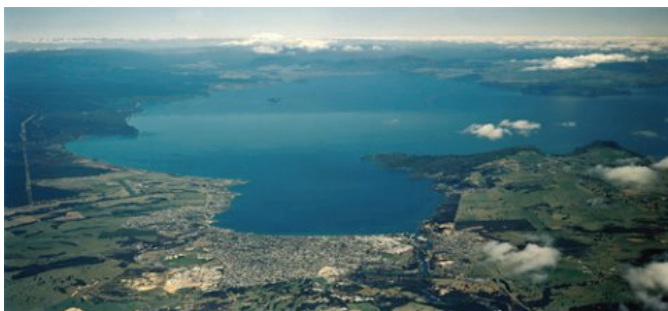
ЖАҢАРТАУЛАР ҚҰПИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Барлық бұқаралық ақпарат құралдары Йеллоустоун супер-жанартауының әрекеттенуі туралы ақпаратты жеткізуде. Ғалымдардың есептеуі бойынша Йеллоустоун супер-жанартауы әр бір 600 мың жыл сайын әрекеттенеді, соңғы катострофа 640 мың жыл бұрын өтті... Гейзерлердегі судың температурасының жоғарлауы, жиі және күшті жер сілкіністерінің болуы, бизондардың саябақ территориясынан қашуы адамдарға келе жатқан белгісіз қауіп жөнінде ескеріп отырғандай. Йеллоустоунда жанартау атқылауы болған жағдайда Америка 15 сантиметірлік күлдің астында қалып қояды, жерде жанартаулық қыс басталады,

ол бірнеше жылға созылуы мүмкін. Сонымен Йеллоустоун әлемдегі ең үлкен және жалғыз супер-жанартау емес, қаншама әрекетті кальдералар ғалымға белгісіз...

Жанартаулардың атқылаулары кезінде жер бетіне шыққан материалдар климатты өзгерті. Танымал 8 супер-жанартаулардың атқылаулары кезінде жер бетіне түскен материалдарды және ерекшеліктерін қарастырып өтейік. **Тоба кальдерасының** атқылауы кезінде жерге түскен материалдың көлемі 2800 км^3 дейін жетті. Кальдераның ішінде 4 жанартаулық конус, 3 кратер, 4 стратовулкан бар. Атқылану жанартаулардың атқылау шкаласы бойынша 8 баллмен өлшенген, бұл жер ғаламшарындағы соңғы 25 млн жылда болған жанартау атқылауларының ішінде күштісі болып саналады. **Таупо жанартауының** атқылауы кезінде 500 км^3 магма жерге төгілді, лава 80 километр жерді басты. Ғалымдардың болжамы бойынша жанартау атқылауынан 430 км^3 пирокластикалық материалдар, 320 км^3 игнимбрит және 420 км^3 алғашқы ішкі кальдерлі материалдар жерге шықты. Жанартаудың қазір тыныштықта болуына қарамастан, ғалымдардың болжауынша мұндай үлкен жанартаулар 1000 жылда 1 рет атқылайды.

Захарченко В.Ю.

Луганский национальный университет им. Тараса Шевченко

ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ СФЕРЫ ТУРИЗМА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ЧЕХИИ

На сегодняшний день остро стоит проблема подготовки специалистов сферы туризма, готовых к выполнению своих профессиональных обязанностей сразу после окончания обучения и, тем более, конкурентоспособных на международном рынке труда.

Высшие учебные заведения Чехии в большей мере уже справились с этой задачей посредством диверсификации подходов к организации практической части учебного процесса в высшем учебном заведении, работу над чем они продолжают и сегодня. Подкрепляет данное утверждение не столько факт нострификации чешского диплома в большинстве стран мира, а показатель трудоустройства его владельцев [4].

Анализ последних публикаций указывает на то, что организация практической подготовки специалистов сферы обслуживания была предметом научных исследований О. Абдулиной, В. Вуковлова, Е. Гришина, Л. Кнодель, В. Конох, Л. Поважной, С. Сысоевой, В. Федорченко и других. Однако, их научная деятельность не предполагала изучения опыта чешских вузов в данном вопросе.

Исходя из этого, целью нашей публикации определено рассмотрение подходов к организации практической подготовки специалистов сферы туризма, которые обучаются в высших учебных заведениях Чехии и конкурентоспособны на международном рынке труда, что предполагает рассмотрение традиционного определения термина «практическая подготовка» и подходов к организации практической подготовки специалистов сферы туризма ведущих вузов Чехии.

Традиционно термин «практическая подготовка» в профессиональной педагогике используется для определения характера обучения как составляющей части профессионального образования, которое отображает содержание, методы и формы организации процесса формирования умений и навыков, направленное на развитие способностей студента к выполнению квалифицированной работы на предприятии по специальности [1]. Мы согласны с данным определением и считаем практическую подготовку необходимым условием адаптации студента к профессиональной среде еще в процессе его обучения, овладения знаниями, умениями и навыками работы в ней.

На основе рейтинга вузов по трудоустройству, где показатель нетрудоустроенных выпускников составляет менее 10%, примерами успешной организации

жоспарларымен танысады; ата-аналар және отбасы мүшелері өздерінің бала тәрбиелеуге, оқытуға қатысы бар екендігін сезінеді,

Тәрбиешілер ата-аналарға ақыл-кеңес беріп, ұсынылатын тыңдау барысында төмендегідей қарым-қатынас ережелерін есте сақтауы керек: бір-біріне көңіл бөлу, тыңдау, сыйлау, көзбе-көз қарау, тиімді орынды таңдау, әзілді сезіну.

Ата-ана жұмысын осылайша ұйымдастырудан қандай нәтижеге қол жеткізуге болады:

1. Ата-ананың өзін мазалап жүрген сұрақтарына тәрбиешімен бірге жауап таба білуі.

2. Балабақшада педагогикалық сенімнің күшейуі.

3. Тікелей балабақша жұмысына араласуы арқылы ата-ананың педагогикалық-психологиялық тақырыпқа қызығушылығының оянуы.

4. Оқу тәрбие жұмысының ата-анамен бірлескен әрекетінің негізінде одан әрі дамуы.

5. Ата-ананың бала тәрбиесіндегі белсенділігін артуы.

Осы жұмыстар іске асқан жағдайда ата-аналармен балабақшадағы тәрбиеленушілердің арасындағы ынтымақтастық нығая түседі. Ата-анамен балабақша арасындағы тығыз қарым-қатынас, бірлік, ынтымақ жарасым тапқан жағдайда оның бала тәрбиесіне тигізетін ықпалы да нәтижелі болмақ.

Қорытындылай келгенде «Баланы бұзуға, түзеуге себеп болатын бір шарт-жас күнде көрген өнеге» деп Жүсіпбек Аймауытов айтқандай ата-анамен тәрбиеші арасындағы тығыз қарым-қатынас, бірлік, ынтымақ жарасым тапқан жағдайда оның бала тәрбиесіне тигізетін ықпалы да нәтижелі болмақ. Біздің мақсатымыз ХХІ ғасыр талабына сай жаңашыл, шығармашыл, мәдениетті, жан-жақты сауатты жеке тұлға тәрбиелеу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

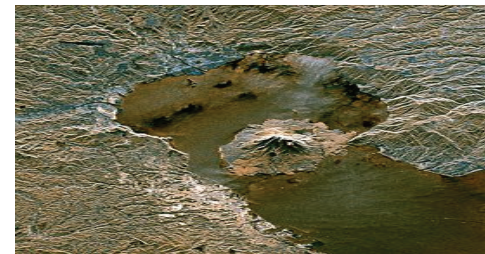
1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана 2012 ж.

2. Әбиев Ж.Ә. Педагогика. – Алматы, 2004.

3. Білім берудің тиісті деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарт. – Астана, 2013 ж.

4. Әбілова З. Этнопедагогика. – Алматы, 1997 ж.

Айра кальдерасының атқылануы кезінде пирокластикалық ағындар және шамамен 400 км³ тефр жерге ағып түсті, жанартаулардың атқылау шкаласы бойынша атқылану 7 баллмен өлшенді.

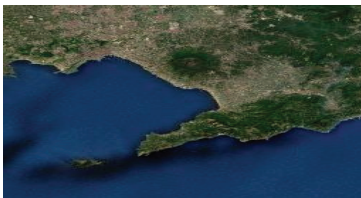
Карымшина кальдерасының атқылану кезінде жер қойнауынан песчаниктер мен алевролиттер шықты. Неоплейстоценнің соңында және голоценнің басында кальдерадан оңтүстікке қарай игнимбрит және пемзаның атқылануы болды, бұл әрекетті Горельй жанартауының қалыптасуына септігін тигізді. Сонымен голоцендегі әлсіз жанартаулық атқылаулардан қазіргі аллювиалды қордалар пайда болды.

Валлис кальдерасының әрекеттілігі 700 мың жыл бұрын байқалған. Лава мыңдаған километр жерді өрттеген.

Тасты Флегрен кальдерасында болған 8 күндік атқылану Монте-Нуово төбесін қалыптастырды. 1970 жылдан бастап төбенің көлемі ұлғайды, шамамен биіктігі 2 метрге (6,6 фунт) өсті. Соңғы сейсмикалық әрекеттіліктің белгісі және соңғы атқылану $\approx 39\,280$ жыл бұрын болған.

Қорытындылай келе, «Табиғат- адам заттың бесігі» оған қарсы тұруға немесе оны женуге болмайтының айтамыз. Табиғат біздің үйіміз, сондықтан бізге тек табиғи қауыпты жағдайлардан сақтану шараларын жүргізу қалады.

К.т.н. Кузнец Е.А.

Самарский государственный технический университет, Россия

ЭЛЕКТРОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ

В настоящее время большое развитие получили электронные образовательные ресурсы. Раньше их применение ограничивалось возможностями существующей техники: малыми скоростями компьютера, ограниченным ассортиментом внешних устройств и различных видео- и аудиоинструментов, а также отсутствием мощных информационных систем.

По мере развития науки и техники в данной отрасли были созданы технологии, позволяющие представлять различную учебную информацию в мультимедийном виде. В настоящее время происходит активное развитие электронных образовательных ресурсов.

В современной высшей школе складывается ситуация, при которой уменьшается количество часов учебной аудиторной нагрузки, снижается уровень посещаемости занятий студентами, их успеваемость. Для изменения такой ситуации необходимо повысить качество образовательных услуг, увеличить заинтересованность студентов процессом обучения, активизировать их работу на занятиях и при выполнении самостоятельной работы.

Бала бақыты- білімде. «Білім бір құрал. Білімі көп адам құралы сай ұста сықылды, не жасаса да келістіріп жасайды», – дейді А. Байтұрсынов [4].

Бүгінгі таңда болып жатқан өміріміздегі өзгерістерге байланысты тәрбиешілер мен ата-аналардың бала тәрбиелеудегі жауапкершілігі арта түсуде. Балаларды оқыту мен тәрбиелеуде отбасының басым ролін мойындай отырып бірлесе жұмыс жасау керек. Әрбір тәрбиеші ата-аналармен қарым-қатынас жасауда түрлі тәсілдерді, қазіргі жаңа технологияларды пайдалана отырып, ата-ананың қызығушылығын арттыру мақсатында жұмыс жасаса, ата-ананың балабақшаға, тәрбиешіге деген көзқарасы өзгерер еді.

Ата-аналармен жүргізілетін жұмыс түрлерін қалай ұйымдастыруға болады?

1. Әкімшілік-ұйымдастыру жұмыстары
2. Психологиялық-педагогикалық кеңес беру жұмыстары
3. Ақпараттық әдістемелік жұмыс
4. Диагностикалық талдау жұмысы

1. Әкімшілік ұйымдастыру жұмыстары балабақшаның және топ тәрбиешісінің, ата-аналар кеңестерінің іс-әрекетін ұйымдастыру, ата-аналар қаулысын балабақшаның жұмысшы ұйымдарына тарту және іс-әрекетке бағыттау.

2. Психологиялық педагогикалық кеңес беру жұмысы – ата-аналардың педагогикалық және психологиялық білім жүйесін меңгеруіне, балалардың әлеуметтік ортадағы мінез – құлқын білуіне қарай ағартушылық көмек көрсету. Олар: лекциялар мен әңгімелер, жеке кездесу, психологиялық тест.

3. Ақпараттық әдістемелік жұмыс – ақпарат құралдарына балабақша өмірі, отбасы тәрбиесі мәселелеріне байланысты мақалаларды жариялау, ата-аналар қауымына арналған ақпараттық және әдістемелік жарнамалар шығару. Мұндай бағытқа: ата-аналарға арналған қабырға газетін шығару, маман дәрігерлермен кездесу, балалардың (ашық есік күні) сабақтарына қатысу. т.б жұмыс түрлерін жатқызуға болады.

4. Диагностикалық талдау жұмыстары – ата-аналармен өзара іс-әрекеттің ең қызықты әрі жауапты бағыты. Тәрбиеші өз тобының ата-аналарын жан жақты зерттеп, олардың педагогикалық білім дәрежелерін, отбасындағы қарым-қатынас деңгейін анықтау арқылы жыл бойы атқарылуға тиісті жұмысты тиімді жоспарлауға мүмкіншілік береді.

Ол үшін біз ата-аналармен жақынырақ танысып, отбасының әлеуметтік жағдайын, отбасы мүшелерінің бала тәрбиелеудегі ролін анықтау үшін, ата-аналардың ұсыныс-пікірлерін, ойын бөлісу мақсатында сауалнамалар, анкеталық сұрақтар алуымызға болады. Отбасы мен балабақша арасындағы байланысты күшейтіп, бағытты жұмыс жүргізу, ұйымдастырылатын мерекелік іс-шараларға, ата-аналар және топ жиналыстарына ата-аналарды тартудың қажеттілігі: балаларда іс-әрекетті таңдаудың үлкен мүмкіндігі болады; балалар маңызды жетістіктерге жете алады; ұнайды; балалар еліктеудің жаңа үлгісін алады; ересектер мұғалім жұмысымен жақын танысып, оны бағалай біледі; ата-аналар және басқа да ересектер мектепке оқыту философиясымен және оқу

Карманова Ж.А., Манашова Г.Н., Базылова С.О., Орынбасарова Ж.
Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қазақстан

ОТБАСЫ МЕН МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМНЫҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы-2050» Стратегиясында белгілеген мына ұстанымдар мектепке дейінгі тәрбиелеу мен білім беру қызметінің сапасын арттыру мәселесін шешу жолын айқындайды: «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек... Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды. Бүкіл әлемдегі сияқты, Қазақстан мектепке дейінгі білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек» [1]. Осыған орай, мектепке дейінгі жастағы балаларды жан-жақты дамыған тұлға ретінде қалыптастыруда тәрбиешілер мен педагогикалық қызметкерлер алдында үлкен мақсатты жұмыс тұр.

Бала тәрбиесі ана сүтінен басталып, өмір бойы қалыптасатын күрделі құбылыс. Тәрбиенің ең алғашқы негізі отбасында қаланып, балабақшамен байланыс арқылы одан әрі жалғасады. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған [2]. Сондықтан бала бойынан жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттеді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікте тәрбиелеуде отбасы мен балабақша шешуші роль атқарады.

Жас бала дегеніміз ол-ұрығын жарып, жаңа көктеп келе жатқан жас шыбық іспетті де, ал балабақшадағы тәрбиеші болса жаңадан көктеп келе жатқан нәзік шыбықты күтуші бағбан іспетті. Балабақшада әр бүлдіршіннің тілге, ілім, білімге деген жеке дара бейімділігімен қызығушылығын дамыта отырып, ойлау қабілеттері мен танымдық қабілеттіліктерін қалыптастырады.

Ата-аналарды мектепке дейінгі ұйымдар мен мектепалды топтардың педагогикалық процеске тарту мақсатында мектепке дейінгі ұйымдар мен отбасының өзара іс-әрекетін қамтамасыз ету қажеттілігін мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытудың мемлекеттік стандартында көрсетілген [3].

Отбасы-барлығының басы, жан-жақты дамуының негізі болатын тәрбие институты. Отбасындағы ата-ана мен баланың қарым қатынасы нәтижесінде, адамгершілік, эстетикалық, дене тәрбиесінің алғашқы үлгілері қалыптасады. Ал әке мен шеше-баланың алғашқы тәрбиешілері. Ата-аналар бала бақытының шынайы бағбаны болуы тиіс .

Особенностью обучения в высшем учебном заведении является то, что постоянный внешний контроль заменяется самоконтролем, и активная роль в обучении принадлежит самому студенту. Эффективность усвоения поступающей информации зависит от работоспособности студента, на которую влияют внутренние (интеллектуальные особенности, воля, состояние здоровья) и внешние (организация рабочего места, режим труда и отдыха, умение получать и пользоваться информацией) факторы.

Применение современных информационных технологий в образовательной среде позволяет достичь следующих результатов:

- повысить заинтересованность студентов заниматься самостоятельной работой за счет использования медиаресурсов;
- повысить эффективность учебного процесса за счет доступности и наглядности изучаемого материала;
- повысить общекультурный уровень студентов за счет грамотной организации своей деятельности;
- увеличить объем усвоения информации за счет большего количества изучаемого материала;
- повысить качество образовательного процесса за счет увеличения меры ответственности студента за процесс обучения.

Принципиальным отличием печатных изданий от электронных является возможность интерактивной реализации последних, при которой пользователь может не только перемещаться по встроенным в текст гиперссылкам, но и активно вмешиваться в ход событий, моделировать процессы [1, 2].

Основные преимущества электронных изданий перед печатными:

- снижение материальных затрат на подготовку издания;
- высокая скорость подготовки издания;
- возможность адаптации и оптимизации пользовательского интерфейса под индивидуальные запросы студента;
- возможность использования дополнительных средств воздействия на обучаемого;
- возможность построения простого и удобного механизма навигации не только в пределах электронного учебника, но и вне его (гипертекстовые ссылки);
- возможность при использовании сетевых обучающих структур оставаться на своем рабочем месте и связываться с другими обучающимися;
- возможность контролировать уровень знаний студента;
- возможность адаптировать изучаемый материал к уровню знаний студента;
- возможность интерактивного взаимодействия между студентом и элементами электронного издания.

Но наряду с достоинствами также присутствуют и недостатки электронных изданий:

- трудность чтения длинных текстов с экрана компьютера, в результате чего снижается качество восприятия информации;

- необходимость владеть определенными специальными знаниями в сфере информационных технологий;

- при использовании сетевых образовательных технологий необходимо наличие локальной сети или доступа в сеть Интернет;

- необходимость наличия компьютерной техники, позволяющей обеспечить соответствующее качество подачи информации.

В настоящее время к электронным образовательным ресурсам предъявляются следующие требования:

- информация по выбранному учебному курсу должна быть хорошо структурирована и представлять собой законченные разделы с определенным количеством новых понятий;

- каждый раздел должен представлять информацию как в текстовом, так и в мультимедийном виде;

- определенная текстовая информация может быть продублирована видеолекций;

- на иллюстрациях, представляющих сложные механизмы должна быть мгновенная подсказка, которая появляется одновременно с движением курсора по отдельным элементам иллюстрирующего материала;

- в текстовой части необходимо присутствие в достаточном количестве перекрестных ссылок;

- разделы, которые трудно воспринять в текстовом виде должны быть представлены видеорядом или анимацией;

- также в ряде случаев наличие аудиоинформации является обязательной частью содержательной частью электронного учебника.

Разработка электронного учебника включает в себя следующие этапы: выбор источников, в качестве которых подбираются такие издания, которые наиболее полно соответствуют изучаемой программе, а также содержат большое количество примеров и задач; разработку оглавления; переработку текстов в модули по разделам; реализацию гипертекста в электронной форме; отбор материала для мультимедийного представления. Далее начинается подготовка разработанного ресурса к эксплуатации, при которой возможна коррекция его содержательной и мультимедийной частей.

Роль электронных изданий учебного характера непрерывно возрастает вследствие возможности их быстрой модификации в соответствии с изменением достигнутого уровня знаний, т.е. достигается высокий уровень оперативности электронного образовательного ресурса.

Также важно, что студент имеет возможность на лекции, практических и лабораторных занятиях, в процессе самостоятельной работы пользоваться одним и тем же электронным ресурсом, использование которого в образовательном процессе формирует целостный образ изучаемого предмета [3]. Электронный учебник должен, сохраняя все возможности обычных учебников, обладать принципиально новыми, по сравнению с ними, качествами.

андар Адамға мейірімділік көрсетсе, адамдар неге бірін-бірі тәрбиелемеске? Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысы емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Я.А.Коменский «Тәрбиені мойындамау – адамдардың, жанұяның, мемлекеттік және бүкіл әлемнің құруы» деген болатын [4].

Адамгершілік құндылықтардың қалыптасуы үшін жүйелілік және тұлғалық мүшелерінің ара салмағын дұрыс айқындаудың маңызы зор. Жеке адамды әлеуметтік қатынастардың жемісі деп қарастыру, адамды бағаламауға әкеп соғады. Құндылықтар әлемі – сөздің кең мағынасында мәдениет әлемі, адамның рухани әрекетінің саласы, тұлғаның рухани байлығы өлшемін білдіретін, оның адамгершілік санасының, басымдылықтарының саласы. Әрбір мәдениеттің өз құндылықтар кешені бар. Құндылықтар адам болмысының әртүрлі формаларына деген қатынасты білдіретін адамзат мәдениеті болып табылады. Құндылықтар – өмірге, еңбекке, шығармашылыққа, адамгершілік насихаттарға, адам өмірінің мәніне деген бағалаушы қатынас. Құндылықтар – материалдық және рухани қажеттәлектерді өтеу үдерісіндегі қалыпты нәрселер. Қалыпты мәнге қайырымдылық, сұлулық, әділеттілік идеялары ие болуы мүмкін. Қасиетсіз адам жануарға айналып кетеді. Оларға деген табынушылық қатынас бала кезден, ана сүтімен бірге, өзінің ана тілі арқылы, мораль негіздері ретінде, өз тарихын, мәдениетін, әдет-ғұрптары мен салт-дәстүрлерін игеру нәтижесінде орнығады. Қасиеттер адам бойына моральдық жауапкершіліктер жүктейді, сезімін айқындай түседі. Рухани дүниесі бай, құндылығы мол, қажеттіліктері мен қызығушылықтары, талғамы, ой-өрісі кең адамдарды толық қалыптасқан, мінезі тұрақты адам дейміз. Мінездің тұрақтылығы адамның рухани-адамгершілік түсініктерінен туындайды. Ендеше, балаларды рухани-адамгершілік тәрбиесі арқылы толыққанды жетілген азамат етіп тәрбиелеу – қоғамымыздың басты мақсаты.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1 Назарбаевтың Н.Ә. «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» Бағдарламасы. – Астана.-10 .07.2012.

2. Құрманбаева М. «Тұлғаны рухани-адамгершілікке тәрбиелеу». Бастауыш мектеп, №1. – 2005 ж.

3. Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы. – Астана, 2009.

4. Утебаева А. «Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу – басты мақсат». Бастауыш мектеп, №9.-2005ж.

қалыптасуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында оқыту әдістерін, технологияларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген, бұл білім педагогтарға өзіне ыңғайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық үрдісті кез келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік береді. В.Г.Белинский: «Тәрбие – ұлы іс, тәрбие арқылы адам тағдыры шешіледі» деген болатын. Тәрбиенің маңыздылығы сондай, біздің болашақ ұрпағымыз тәрбиеден ғана рухани байлық алып, тәрбие арқылы ғана Адам болып қалыптасады. Біздің мақсатымыз–балаларымызды мүмкіндігінше жан-жақты тәрбиелеу. Оның тәртібі, іс-қимылы, балалар және үлкендермен қарым-қатынасы балалар үшін үлгі бола отыра, педагогтың ықпалы әсерлі енеді, баланың жеке басы қалыптасады. Оның ықпалы неғұрлым белсендірек болса, баланың сезімдерін жан-жақты қамтыған сайын, олардың ерік күшін жұмылдырып, санасына ықпал етеді. Мектепке дейінгі жастағы баланың рухани-адамгершілік дамуы балабақшасы мен отбасы арасындағы қарым-қатынастың тығыздығы артқан сайын ойдағыдай жүзеге асады [3]. Әрбір бала қандай да болмасын бір міндетті орындау үшін, өзіндік ерекше жағдайлар жасалады. Мәселен, ойында ұнамды әдеттер, өзара қарым-қатынастар, адамгершілік сезімдер қалыптасады, еңбекте-еңбек сүйгіштік, үлкендер еңбегін құрметтеу, сондай-ақ ұйымшылдық, жауапкершілік, парыздың сезімі сияқты қасиеттер, патриоттық сезімдер жайлы мағлұматтар. т.б. қалыптасады. Мектепке дейінгі жаста балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің негізгі міндеттері мына жайлармен түйінделеді: ізгілік бастамасымен тәрбиелеу, балалар мен үлкендер арасындағы саналы қарым-қатынасы/ тұрмыстың қарапайым ережелерін орындау/ кеңпейілдік, қайырымдылық, жақын адамдарға қамқорлықпен қарау және т.б. Осылайша мейірімділіктің негізі қаланады, немқұрайдылықтың пайда болуына, құрбыларына, төңіректегі үлкендерге қалай болса солай қарауға мүмкіндігі жасалмайды. Қарапайым әдеттерді тәрбиелей отырып педагог балдырғанның бар істі шын пейілмен әрі саналы атқаруына қол жеткізеді, яғни сыртқы ұнамды мінездері оның ішкі жан дүниесін, оның ережеге деген көзқарасын айқындайды. Атақты педагог Сухомлинский «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Тәрбиенің негізгі мақсаты- дені сау, ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жас баланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», деп атап көрсеткен. Сананың қалыптасуы-ол баланың мектепке бармастан бұрын, қоғам туралы алғашқы ұғымдарының қалыптасуына, жақын адамдардың өзара қатынасынан басталады. Баланы жақсы адамгершілік қасиеттерге, мәдениетке тәрбиелеуде тәрбиелі адаммен жолдас болудың әсері күшті екенін халқымыз ежелден бағалай білген. Рухани бай адам – ең алдымен әділ, шыншыл, мейірімді, кешірімді, қанағатшыл, ақылды болады. Егер жабайы

Процесс обучения не должен заканчиваться в высшем учебном заведении, он должен быть непрерывным в течение всей жизни. Обучение с использованием электронных образовательных ресурсов позволяет сформировать целостную картину мира у современного человека, достигнуть определенный социальный статус, получить возможность адаптироваться к изменяющимся условиям жизни, удовлетворить индивидуальные образовательные потребности.

Литература

1. Вуль В.А. Электронные издания: Учебник / М.-СПб.: Изд-во «Петербургский институт печати», 2001. – 308 с.
2. <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook119/01/eabout.htm>.
3. Алешкина О.В. Применение электронных учебников в образовательном процессе / О.В. Алешкина // Молодой ученый. – 2012. – №11. – С. 389-391.

Baimuldina Nazira Sahimzhanovna, candidate of pedagogical sciences
Alimbaeva Bagila Kenesovna, senior teacher
Bolyskhanova Madina Zhakiyaevna, senior teacher
Telgozhayeva Farida Sagimbekovna, senior teacher
Al-Farabi Kazakh National University c.Almaty

METHODS OF TRAINING FUTURE TEACHERS COMPUTER SCIENCE INFORMATION SYSTEMS MANAGEMENT PROCESS

Today our society is on the threshold of a new wave of innovations which can seriously change the existing educational process. Transition to informational society is followed by wide spread of information technologies in all spheres of life, science, production and others. It is natural that information technologies also penetrate into education. The process of education informatization must solve many tasks in this sphere including the problems of education management.

Increase of information value in educational process has a higher order than increase of efficiency of learning these scopes by a student. This fact determines the necessity of correcting the programs of preparing students for pedagogical higher education institutions in the field of informatics and information technologies.

Students must be oriented in huge flows of information, to pick out necessary information; to adapt quickly to innovations in the sphere of information technologies, to be always ready to teach on the program different from the program he was taught; to increase constantly their qualification, professional competence in the conditions of fast obsolescence of the content and structure of educational material in informatics.

In modern world it is difficult to overestimate the value of information, in this connection the management processes in which the main flows of information necessary for realizing any activity are of special importance.

Improving the management methods is necessary for acceleration of making management decisions, maintenance of information relevance in the conditions of continuous growth of information amount. The only possible decision is using information technologies means in management processes. Nowadays in many educational establishments information management systems are introduced which enable to automate and increase the quality of teachers' work. Introduction of information technologies means into education management system requires specialists of high qualification capable of organizing this process both in a certain educational institution and in structurally more difficult educational systems. In programs training of future teachers of informatics include courses of training in use of means of information technologies in management of educational processes.

The content of such disciplines is insufficiently developed therefore there is no notable result in increasing the readiness level of pedagogical staff for introducing information technologies to management system yet. So, there is a contradiction which displays on the one hand the need of schools in informatics teachers ready to develop and use information management systems of educational process, and on the other hand lack of methodical development works enable to realize training of specialists of appropriate qualification level in pedagogical universities.

To provide development of readiness of informatics teachers for introduction of information systems in educational process management it is necessary: to sort out on the basis of analysis of work experience of secondary schools the block of problems of high school management which solution will provide success in organizing educational process and the quality of assessment its results; to realize training of students to solve the chosen problems by means of information management technologies at school in two stages: a) analysis of management problem; b) determination of the most convenient information management system which corresponds to the requirements of modern education market and capable to perform any set tasks; to use project-research training methods enabling to improve such important qualities of a future teacher in adaptations of information systems as analytical and estimating skills, ability to find the most rational solution of the set task, discussion skills, ability to work in a team.

Development of higher schools was built on the model of accumulating knowledge. It means that knowledge and skills are kind of construction material. Much knowledge acquired by students in higher educational institutions was unnecessary, so the social order to a higher educational institution was revised, confirming transition of our society from post-industrial to informational one. In order our students to feel comfortable in modern society the state seeks to improve the teaching model in higher educational institutions, replacing the model of giving a lesson with personally focused model, where each student is considered to be an individual, and teaching is aimed at self-development of students with support of a teacher.

Карманова Ж.А., Манашова Г.Н., Майданова Т.К., Копбалина К.Б.
Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қазақстан
КМҚК №134 «Гауһар» балабақшасының тәрбиешісі. Қазақстан
КММ «№34 Негізгі орта мектебі», бастауыш сынып мұғалімі

БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНДЕГІ ТҰЛҒАНЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке тұлғаның ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде қалыптасуы мен дамуы және оның кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау; баланы тәрбиелеу, білім алу және жан-жақты қалыптасу, ана тілін, ұлттық салт-дәстүрлерді сақтау, ақпараттану, денсаулығын нығайту сияқты құқықтарын іске асыру болып табылады.

Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласында білім беру жүйесін жаңғыртудың бағыттары төмендегідей қарастырылған [1].

Қазақстандағы білім беру жүйесін жаңғырту үшін басты бағыт бойынша жүргені көкейге қонымды: білім беру мекемелерін оңтайландыру; оқу-тәрбие үдерісін жаңғырту; білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру. Ол үшін білім беру үдерісінде бала тұлғасының дене бітімі және зияткерлік аспектілерін ғана емес, баланың жоғары рухани-адамгершілік табиғатын ашу қажет. Осы орайда жалпыадамзаттық құндылықтар мен ұлттық құндылықтарға негізделген «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасының ролі ерекше.

Рухани-адамгершілік тәрбиесі өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Рухани-адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт [2]. Балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу, болашағына жол сілтеу – бүгінгі қажетті, кезек күттірмес мәселе. Рухани-адамгершілікке тәрбиелеу білім берумен ғана шектелмейді. Баланың сезіміне әсер ету арқылы ішкі жан дүниесін ояту нәтижесінде оның рухани-адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Рухани-адамгершілік тәрбиені қалай іс жүзіне асырамыз? Олар мына қағидаларды сақтағанда нәтиже береді. Егер: тәрбие үрдісі балалардың рухани адамгершілік қасиеттерді игеруіне бағытталса; балалар рухани-адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру мақсатында әрекеттік, іскерлік дағдыларды игерсе; балалар жеке тұлғаның және әлеуметтік мәні бар рухани-адамгершілік қасиеттерді өз іс-әрекетінде, мінез-құлқы мен тіршілік әрекетіне көрсете алу мүмкіндігін ерікті таңдаса.

Демек, рухани-адамгершілік тәрбиесіндегі басты мәселе – баланы құрметтеу. Қазіргі уақытта Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі

үшке бөледі. Біздің зерттеу аспектімізде қарым-қатынас тәсілдерін жетілдіру ең негізгі мәселе болып табылады.

Әдебиеттерге талдау жасай отырып қарым-қатынас механизмдерін қарым-қатынастың тиімділігін анықтайтын, өзара түсінікті сипаттайтын күрделі психологиялық құрылым деп түсінеміз. Осы орайда В.С.Агеев, А.А.Бодалев қарым-қатынастың механизмдерін көрсетіп, оларға эмпатия, идентификация, децентрация, рефлексия, стереотипизацияны жатқызады.

Қарым-қатынастың қажеттіліктері, мотивтері, тәсілдері, құралдары, формалары, стильдері мектеп жасына дейінгі балалардың қарым-қатынастарын жетілдіру, коррекциялау мәселері үшін аса мәнді.

Қазіргі кезде нақты қарым-қатынас жағдайын талдау әдістерін диагностикалық мақсатта қолданудың өрісі кеңейген. Мұнда қарым-қатынас субъектілерінің коммуникативтілік біліктіліктерін тиімді қолдана алуын анықтау мүмкіндігі бар.

Осы тұжырымдар негізінен зерттеу жұмыстарға арқау болады. Біздің зерттеулер үшін айрықша маңызды жайт, ол жоғарыдағы қарым-қатынас себептілігін, яғни адам психикасын дұрыс қалыптастыру және реабилитациялау міндеттерін шешуде қарым-қатынастың әрі құралы, әрі мақсаты болып табылатындығы. 5-6 жастағы балалардың қарым-қатынас сферасы, екі жазықтықты қамтиды: оқушылардың ата-анасымен, педагогтармен және басқа ересектермен қарым-қатынас жасауы, оқушылардың басқа балалармен өз қатарластырымен, өзінен кіші және ересектеу балалармен қарым-қатынас жасауы.

Балалардың қарым-қатынасын зерттеуге арналған әдістемелер негізінен байқауға, әңгімелесуге, сауал-сұраққа, вербалды тестік әдістерге сандық, сапалық жағынан бағалауға, эксперттік бағалауға негізделген. Мұнда балалардың жас ерекшелігіне, тәжірибесіне байланысты диагностикалық жұмыстар табиғи жағдайда өтуі жөн болады. Осы орайда техникалық құралдар – аудио, видео, жазба, таспа, аппаратураларын – қолдану аса тиімді. Бұл зерттеу сенімділігімен дәлдігін арттырады. Балалардың белсенділігі қарым-қатынас жасауына, өз-өзін танып білуіне мүмкіндік береді. Біз қазіргі балалар қарым-қатынасын анықтауға арналған әдістемелерді толық (саны жағынан) қолданса ғана балалардың коммуникативті іс-әрекетін диагностикалау дәлдікке ие болады деп ұйғарамыз.

Алайда барлық қарым-қатынас компоненттерін зерттеуге арналған әдіс тәсілдерді толық қолданудың қандайда болсын уақыт шеңберіне сыймайтындығы даусыз. Ал екінші жағынан, әрбір бала белгілі бір әлеуметтік ортаның ықпалында болады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жарықбаев Қ.Б., Қалиев С. Қазақтың тәлімдік ой – пікір антологиясы. – Алматы, Мектеп, 1994. – 252 б.
2. Алдамұратов Ә.Ж. Жалпы психология. – Алматы, Білім, 1996 – 224 б.

In the conditions of informatization of education and knowledge economy the uniform educational information environment must provide a new level of educational process and synthesize activity of all subjects of educational process. Such complete system demands the corresponding provision: material and technical, program, methodical, legal, organizational and technological.

It is proved that use of information technologies in education intensifies educational process by 3 times, at the same time quality of education improves by 2-3 times, that is confirmed by scientists-teachers of different states (USA – Simur Papert, professor, the founder of pedagogical philosophy of constructionism, India – Abdoul Vahid Han, the deputy General Director of UNESCO, Russia – Scientific Research Institute of Education Informatization of Russian Academy of Education Robert I.V., special research of VA. Kaymin; Kazakhstan – Scientific School of professor Nurgaliyeva G.K.).

According to the results of forsite-forecasts, the package of new technologies in the world educational process can already be formed by 2025, that will demand fundamentally new professional competences from research associates and ordinary teachers, which are not always possible to be predicted nowadays. The world lives in the conditions of accelerated «inflation of qualifications» [2] when competences, which are actual today, can be unclaimed tomorrow and even more – they can become a restriction for further social and economic development. In this connection, in this scientific work we have done a separate forsite-management and developed the course – «Use of informational management systems of educational process», which is expected to give future teachers a new stimulus in the future in their professional activity.

Transition to information society is followed by a wide spread of information technologies (IT) in all life spheres – in science, production, defensive sphere and others. Penetration of information technologies in education is natural. The process of informatization of education is urged to solve many problems in this sphere, including the problems of education management. Growth of amount of information, circulating in the society, has a higher order than a gain of efficiency of learning these volumes by a person. This fact defines the necessity of changing in pedagogical higher education institutions programs of preparing specialists in the field of informatics and information technologies. Such specialists must:

- be guided in huge flows of information, to sort out necessary information in them;
- adapt quickly to innovations in the field of IT, be always ready to conduct classes in the program, different from the program he was taught;
- improve constantly his qualification, professional competence in the conditions of fast obsolescence of the contents and the structure of education material in informatics [3].

In the modern world it is difficult to overestimate the value of information: «who is well informed – that holds the situation». In this connection management processes which have the main flows of information necessary for realization of any activity are of special importance. Improvement of management methods is necessary for speeding up making administrative decisions, maintenance of relevance of information in the conditions of continuous growth of amount of information. The only possible decision

is use of IT means in management processes. Today many educational institutions use information systems (IS) of management enabling to automate and increase quality of work of administrative personnel and teachers.

Introduction of means of information technologies into the system of education management requires high-skilled professionals able to organize this process both in a separate educational institution and in structurally more difficult educational systems [3]. Programs of preparation and retraining of informatics teachers includes courses in use of IT means in management of educational processes. The content of such disciplines is insufficiently developed, therefore there is no notable result in increasing the level of readiness of pedagogical personnel for introducing information technologies in the school management system. Thus, there is a contradiction where, on the one hand, schools need informatics teachers who are ready for development and use of information management systems in educational process, on the other hand – there is a lack of methodical developments enabling to realize education of specialists of appropriate qualification level in pedagogical universities.

We have developed the course called «Use of information systems of educational process management». The number of credits is 2. (Table 1)

Short description of the course

«Use of information systems of educational process management»

The purpose of the course is preparing students in speciality informatics to use of information management systems in educational process in their future professional activity.

Table 1

Thematic plan of the course

№	The theme of lecture, its content	Number of hours
Didactic bases of creation and use of ICT means		
1.	History of development of ICT means at school. Behaviorism stage. Programmed education and its transfer to new stages of ICT development. Cognitive stage of ICT development.	1
2.	Tool environments. Teaching environments. Parallel and cyclic basis of creating computer tutorials.	1
3.	Stages of ICT development in education. Their regularity. Activization of education through ICT means.	1
4.	Methodical aspects of ICT use in education Use of ICT at stages: studying new, formation of skills, generalization and systematization, control and accounting of knowledge and skills.	2
5.	Main directions of ICT use: modeling, account and control, support of educational process.	1
6.	General approaches to assessment of ICT means quality in education. Ergonomic and psychological requirements to the quality of educational ICT means.	1
7.	Assessment of quality of contents structures, methods and ways of computer learning, control and accounting of knowledge on the basis of different approaches.	1
Directions and prospects of using ICT in education		

кездесетін қарым – қатынастарды үш түрге бөлеміз: – Қажетті қарым – қатынастар (Туған – туысқан арасындағы қарым -қатынас); – Міндетті қарым – қатынастар (Мұғалім мен оқушы, дәрігер мен сырқат); БІнтымақты қарым – қатынастар (Жақсы достар арасындағы қарым – қатынастар).

Осы қарым – қатынастардың жалпы сипаты іс барысында, жұмыс үстінде көрінсе, оны іскерлік (ресми) қарым – қатынас түріне жатқызуға болады. Ал, оларды тек сезім сипаатынан байқасақ, онда жеке (ресми емес) қарым – қатынас түріне жатқызамыз. Жұмыста болатын қарым – қатынастар адамдардың нұсқауда көрсетілген тәртіпті орындаумен байланысты.

Осыған орай, біреулердің тәртіпті, іскер, жауапты деп санаса, оған ризашылдық білдірсе, ал керісінше болса, наразылық сезімдері пайда болады. Іскерлік қарым – қатынастар жеке бас қарым – қатынасына айналуы мүмкін.

Сонымен қарым – қатынас ұғымы адамдардың бір – бірінен күрделі, көптеген түрлі жақындасу процестерін көрсетіп, олардың бірігіп жасайтын іс – әрекеттерінің қажеттіліктерін орындау үшін қолданылады. Осындай қарым – қатынас кезінде адамдар бірінен – бірі керекті деректер алады, бірін – бірі дұрыстап қабылдап, түсініп жұмыс жасау үшін бәріне бірдей жоспар жасайды.

Қарым – қатынас мазмұнына ғылыми және тұрмыстық білімдер жүйесі, дағдылар мен іскерліктер, адамның өзі, яғни оның сыртқы келбеті, мінез ерекшелігі, өзін – өзі ұстау мәнері, т.б. міндетті топпен, ұжыммен шешу, әрекет, қарым – қатынас пен өзара қарым – қатынас, т.б. жатады. Қарым – қатынас мазмұны қарым – қатынас құралы арқылы түрлі тәсілдермен беріледі. Адамдар қарым – қатынасының негізгі құралына тіл жатады.

Тілдік қарым – қатынаспен бірге тілдік емес құралдар кеңінен қолданылады. Олар: келбет, дене қимылдар, мимика, бейне, т.б. Сонымен қарым-қатынас деп – екі (немесе одан да көп) адамның қатынастарын жасап, реттеуі мен ортақ нәтиже алуды мақсат етіп, келісім мен бірлестікке бағытталған өзара әрекеттерін айтамыз. Олай болса, біз зерттеуімізде қарым-қатынастың мазмұнды жағына, іс-әрекет жүйесіндегі қарым-қатынастың орнына, 5-6 жастағы балалардың психикалық дамуының қарым-қатынас байланысын анықтауға баса назар аудардық. А.Н. Леонтьев іс-әрекеттің қай түрін болмасын қарым-қатынаспен қабаттас болады деп түсіндіреді. Ол іс-әрекетті қарым-қатынастың қажетті шарты ретінде қарастырады. Балалардың ересектермен және басқа балалармен қарым-қатынас жасауы әр-түрлі ғылыми позициядан түсіндіріледі. Сол кезден бүгінгі күнге дейін «бала (лар) мен ересек (тер)» жүйесіндегі қарым-қатынас «бала – бала (лар)» жүйесіндегі зерттелген көне үлгері жан-жақты қарастырылған [2].

Психология мен оған салалас ғылымдарда қарым-қатынас құралдарының сипаттамалары, жүйелері келтіріледі. (А.А.Леонтьев). М.И.Лисинаның қарым-қатынас құралдарының үш тобын экспрессивті-мимикалық, заттық-әрекеттік және тілдік құралдарына бөліп қарастыруы маңызды.

Қарым-қатынас құралдарын қолданып, жалпы нәтиже алу тәсіліне де талдау жасалық. Қарым-қатынас тәсілі оның бірлігі деп танылады (М.И. Лисина, Д.А.Исмаилова т.б.) әдебиеттерде қарым-қатынас тәсілі әрекеттік формада «коммуникациялық біліктілік» (Т.В. Антонова) десе, ал А.А. Бодалев қарым-қатынас әсер ету тәсілдерін интеллектуалдық, эмоционалдық және еріктік деп

Резюме

В статье рассматривались теоретические основы формирование у студентов навыков письменно научной речи. А также даны методические рекомендации по написанию научно исследовательской работы. По теме статьи исследовались много педагогических литератур и обсуждались труды разных ученых.

Resume

In the article theoretical bases were examined forming for the students of skills in the written form to scientific speech. And also methodical recommendations are given on writing scientifically of research work. On the topic of the article many pedagogical literatures were investigated and labours of different scientists came into question.

Карманова Ж.А., Манашова Г.Н., Төлеутай Г., Нариман Ж.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қазақстан

**МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ПСИХОЛОГИЯСЫ**

XX ғасырдың ортасында дүниенің әр түкпірінде қарым-қатынас мәселесіне арналған зерттеулер шамамен бір уақытта пайда болып, тарала бастайды. Мұндай зерттеулердің ішінде балалардың қарым-қатынас сферасына қатысты еңбектер ерекше орын алады. Ғылымда мектеп жасына дейінгі балалар психикасының дамуындағы қарым-қатынас аса маңызды фактор ретінде тағайындалған.

Қарым-қатынас адамның өзара әрекеттестік және өзара қатынас жасауының ерекше формасы. Қарым-қатынас мәселесін психологиялық, педагогикалық тұрғыдан зерттеу әлемдік ғылымда Екінші дүние жүзілік соғыстан кейінгі кезеңде өзекті мәселе болып көтерілді. Осы уақыттан бастап қарым-қатынасқа анықтамалар беріліп, оны зерттеуде бағыттар пайда болды.

«Қарым-қатынас» ұғымының көп анықтамаларының арасында біз «коммуникативті іс-әрекет» ұғымымен синоним деп қарастыратын (А.Н.Леонтьев, М.И.Лисина, Х.Т.Шерязданова, Т.И.Суркова, Д.А.Исмаилова, Ж.А. Абишева және т.б.) позицияларына жүгініп, М.И. Лисинаның анықтамасын арқау етеміз. Көптеген ғылым, өнер қайраткерлері осы қарым – қатынас адамдардың мінезі мен психологиялық өзгешеліктеріне байланысты деп есептейді. Тіпті кейбір шетел социологтары адамның өзара қатынасын өзгерту арқылы капиталистік елдердегі тап күрестерін жоюға болады дейді. Расында, адамдардың өзара қатынасы тұрмыстық жағдайға, әсіресе, кішігірім топта, ұжымда, жұмыста адамдардың жеке басына әсерін тигізіп отырады. Бірақ, адамдардың қарым- қатынасын тек өмірдегі халі мен күйі әлеуметтік, экононмикалық, саяси, т.б. факторлардың күшті ықпалында болды [1]. Барлық

8.	Electronic and virtual libraries and catalogs. Electronic textbooks and distance courses. Virtual schools.	1
9.	Automation of administrative actions in education. Systems of assessment of knowledge and skills. Its theoretical bases and practical realization.	1
10.	Electronic versions of testing systems and UNT. Monitoring systems of education results.	1
11.	Prospects of object-oriented approach in the Internet. Distribution of educational systems in the global network.	1
12.	Information-search and information directory systems in education	1
13.	Prospective directions of ICT development. The programs: clever things, intellectual buildings and houses, intellectual clothes, mobile training systems, mobile applications, etc.	2
TOTAL:		15

The tasks of the course are:

- formation of knowledge about the main directions of information technologies in education;
- formation and development of skills of application information technologies in management of educational process;
- formation of skills to use information technologies in activities on school informatization;
- development of skills of mastering information technologies of online projects in the course of teaching informatics.
- formation of ability to integrate new information technologies into educational process and to use them in the course of teaching informatics.

The content of the course is normalized with the existing standard. This program conforms to this standard. It gives much attention to school computer room as organizational and methodical unit of using ICT in education. The first block of questions consisting of two modules is devoted to it. The second block is connected with didactic bases and the directions of using ICT.

The laboratory practical work is based on individual projects realized within some school subjects or sections. Within such projects it is offered to create a virtual library devoted to using ICT in any school subject or theme. The main sections of this library are the main directions of using ICT in education.

The method of teaching future teachers to use information systems of educational process management is a part of didactics which is in turn is a part of pedagogy. Therefore, it uses the methods of research of pedagogy, the laws and the principles of didactics are performed. While teaching future teachers the methods of teaching to use information systems of educational process management all known methods of organization and implementation of educational cognitive activity are used, namely, all-didactic teaching methods: information and receptive, methods of problem statement, heuristic, research and so on.

By teaching our developed course «Use of Information Systems of Educational Process Management» the most effective teaching method is the method of interactive teaching. With the help of «Open educational site» Interactive teaching is the system

of methods and means providing possibilities of creative participation of students in the course of mastering new knowledge, formation of creative thinking and cognitive interests of personality is realized through information systems of educational tasks which are used by teachers in the course of education.

The developed course systematized and consolidated the knowledge about the method of teaching future teachers to use information systems of educational process management as an educational discipline and in the course of teaching future teachers to use information systems of educational process management to students of different age groups.

Reference :

1.Krichevsky V. Yu. Improvement of administrative knowledge as the factor of increasing efficiency of work of the school director: Author's abstract. ... candidate of pedagogical science – L., 1980. – 23 p.

2.Report of Knyaginina V. N «Reform of professional education in modern Russia», February, 2008.

3. . Lapchik M. P. Structure and methodical system of preparing the staff of school informatization in pedagogical institutions: Author's abstract, doctoral thesis, PhD. 13.00.02. – M., 2013. – 81 p.

4. http://ru.wikipedia.org/wiki/Методы_обучения

5. <http://festival.1september.ru/articles/512797/>

**Panasenko A.I., Buryak V.P., Samura T.A., Timoshik J.V., Gotsulya A.S.,
Postol N.A., Kulish S.N.**

*Zaporozhye State Medical University,
National University of life and Environmental Sciences of Ukraine*

TOXICOLOGICAL CHEMISTRY. NEW TEACHING STRATEGIES TO IMPROVE TEACHING AND LEARNING

Ukrainian medical and pharmaceutical universities have been undergoing reform over the last fifteen years. However the teaching methods have not changed sufficient to satisfy the requirements of the education system reform. Traditional teaching approaches still dominate the campuses of universities in Ukraine. Teachers give formal lectures to transmit knowledge. Students receive in passively and are expected to reproduce it accurately in examinations. All students are different because each has a unique experience of the world. Giving the same piece of information to all students at the same time may only work for those whose schema can assimilate it [10]. Not all students are at

Ғылыми зерттеу жұмысын жазу барысында күрделі ұзақ сөйлемдерді құрастыру барысында келесі заңдылықтарды ұстанған жөн:

Жазу керек емес	Жазу керек
Мына жағдайлардың негізінде ... біз көреміз... сол себепті	Сол себепті... мына жағдайлар
Қолымыздағы бар мәліметтер .... көрсетеді	Мәлімет бойынша....
1-ші кестеден анық	1-ші кестеге сәйкес...
Өзара жақындасты....	Жақындасты....
Бір қатар	Қатар
Өзіндік ұсыныс	Ұсыныс
Себебі....ол	Себебі...

Қазіргі уақытта ғылыми тілге тән жазу заңдылықтары, нормалары, шектеулері бар. Ғылыми зерттеу жұмысын жазу барысында бұл ережелерді сақтамау ол жұмыстың ғылыми тілде жазылғанына күмән келтіреді. Осылай жазылған жұмыс көркем әдеби тілінде немесе қарапайым тұрмыстық тілде болуы мүмкін, бірақ ғылыми тілде емес. Ғылыми стильге тән әдетте көп қолданылатын арнайы сөздер бар. Сол сөздерді қолдану арқылы зерттеу жұмысын жазған жөн.

Қорыта келгенде, қазіргі кездің заман талабына сай ЖОО жоғары курс студенттерінде ғылыми тілде жазу дағдыларын қалыптастыру өзекті, бүкіл әлемдік мәселе болып отырғаны анық, сонымен қатар ол қосымша зерттеулерді талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Педагогика, Павлодар: «ЭКО» ҒӨФ. 2006ж.

2. Н.И. Колесникова. «От конспекта к диссертации», учебное пособие (для студента, аспирантов, преподавателей), изд.ФЛИНТА, НАУКА, 2015г.

уақытқа дейін АҚШ-ғы көптеген оқу орындарының оқу бағдарламаларында осы курстар сақталған. Бұл жәйттің өзі қазіргі кездегі ғылымның әлемдік кеңістегі орнының маңыздылығын көрсетеді.

ЖОО білім алатын студенттердің ғылыми жұмыстарын жазу талаптарына сәйкес біз өзіміздің ғылыми тілде зерттеу жұмысын жазуға арналған әдістемелік ұсыныстарымызды ұсынамыз.

Ғылыми тілде зерттеу жұмысын жазуға арналған әдістемелік ұсыныстар:

- Ғылыми тілге қойылатын талаптар көркем әдебиет тіліне қойылатын талаптардан өзгеше;
  - Ғылыми жұмыстақы бейнелік (образность) – оқырманның жұмысқа деген көңілін аударудың педагогикалық тәсілі;
  - Ғылыми тілдің негізгі ерекшелігі – анықтылық.
  - Ғылыми тілдің қосымша ерекшеліктері – жеңілдік, қысқалық, сөйлемнен сөйлемге ауысу барысындағы еркіндік, қарапайымдылық.
  - Ғылыми жұмыста бағыныңқы сөйлемдер аз болу қажет. Сөздік тізбектер қысқа болғаны дұрыс.
  - Ғылыми жұмыста жазылған кез-келген сөйлемді дауыстап оқып тексеру қажет.
  - Ғылыми жұмыста есімдіктерді аздап қолдану керек.
  - Ғылыми жұмыстағы қайталама сөздерден қорықпау, белгілі бір түсініктер тек қана бір терминмен аталу керек.
  - Ғылыми жұмыста қолданылған сөйлемдердің мән-мағынасына ешқандай өзгеріс қоспайтын қоқыс сөздерді қолданбаңыз.
  - Ғылыми жұмыс жазуда сөздердің «сапасына» мән беріңіз.
- Сонымен қатар, ғылыми стильге тән бірнеше ішкі стильдер (подстили) бар. Олар:

the same level of understanding at the same time. This kind of teaching approach mostly leads to a surface level learning and an over-dependence on the lectures.

In Ukraine society, there are same new trends and changes in education including a movement from a «teacher-centred approach» to a «student-centred approach» and a recognition that, wherever possible student must be active participants in the learning process in order to promote deep level processing of knowledge [4].

A research study on students knowledge retention showed that students usually retain 10% of what they read; 26% of what they hear; 30% of what they see; 50% of what they see and hear; 70% of what they say; 90% of something they say while they are doing a task [5]. So the traditional approach to teaching science must be improved. We plan to introduce some new teaching strategies we have studied at the National University of Pharmaceutical (Kharkiv) and Zaporozhye State Medical University to improve the traditional teaching approach and increase teaching quality. However these strategies are not replacements for the traditional teaching approach. Ukrainian people have their own characteristics and distinguishing qualities and we believe that it is not right to abandon the traditional teaching approach. The traditional teaching approach can be adapted modified and improved by integrating a range of contemporary teaching approaches.

Toxicological chemistry is a course for the eighth and nineteen semester of the five-year education on the pharmaceutical high schools. Toxicological chemistry contains 30 hours of lectures, 70 hours of experiments and 11 hours of tutorials covering two semesters. The traditional teaching approach is a teacher-centered teaching model. According to a survey, in a traditional course student only listen and they can retain 28% of the knowledge the teacher presents [2]. Student learns passively and employs surface level processing. They are over-dependent on information selection and provide for them by their lecturers. But it is difficult to abandon the traditional teaching approach completely, because Ukraine has a very large population of student. The traditional teaching approach requires fewer teachers and teaches more students. So it is necessary to improve the traditional teaching approach step-by-step. The main goals of the improvements to the course are to enable students: to master toxicological chemistry principles and technology more deeply using toxicological chemistry knowledge to analyze and solve chemistry-related problems; and to develop the ability of independent thinking when we return to Ukraine we would like to introduce some new teaching strategies such as student-centered teaching problem based learning, case studies, and group learning to my class to improve my teaching methods and increase my teaching quality.

«chalk and talk» is the predominant teaching style in the traditional teaching approach. Student-centered teaching is based on the hypothesis that students benefit by being given the freedom to study and search for solutions based on their personal interests [8]. Students are allowed to discuss and work together on the problem, to explore different paths for solutions without pressure in work shop tutorials. The responsibility for learning is with the students [1]. In order to overcome some shortcomings of traditional teaching approaches such as spoon-feeding and over-

dependence on the lecturer, student-centered teaching is a useful method to improve traditional course teaching and adapt to the changes and trend in teaching theories and practice. The results of contemporary research in education theory have shown how students learn and how teachers teach students more effectively. This approach can give students flexibility, self-confidence, and social skills.

In student-centred teaching, the teacher teaches only what he or she considers important and difficult in the lecture. The responsibility of the teacher is not only to deliver skills and provide a conceptual map of the subject, but also to motivate students to be more active, adaptable, confident, creative, cooperative and inductive in their thinking. The teacher must help students make the transition from passive listeners to active participants, changing from a superficial to a deep learning approach developing the students' abilities and skills for lifelong learning. We should teach them «fishing» not give them «fish». Students need to move from passive to active learning and from dependence to independence.

Problem based learning (PBL) is one of the most exciting and powerful educational options that has appeared in the last 17 years [9]. PBL is a learning environment in which the problem drives the learning. PBL begins with tackling a relevant problem that usually covers most of the course knowledge. In PBL the problem may not be solvable, but students can learn much by engaging in the process. Students themselves decide what they need to learn by engagement in the problem solving. Of course lectures still retain their importance for course learning. But the function is changed, switching from transmission of knowledge to a situation where teachers find out common difficulties in the problem solving process and give support via lectures. So PBL is a strategy for encouraging critical thinking, cooperative learning, and enhancing problem solving skill through resolving real-world problems.

The main features of this strategy (PBL) are: relevant problems, creating a need to know; integration of academic and professional knowledge; and interactive and cooperative learning.

The following is an example for PBL lectures: Suppose a person treated in a toxic gas that contains heavy metals such as mercury. The person will die if an appropriate medicine cannot be synthesized. The question is: how can we synthesize this medicine?

In order to solve the problem, students must learn the following aspects of toxicological chemistry:

- metallic organic poison;
- alcohol R-OH and R-SH;
- organic halogenides; and
- SN Reactions

After group discussions, finding the relevant knowledge and independent thinking, students may find a path like that illustrated in Figure I to synthesize the medicine.

сауатты түсінік хат жаза алмайды. Сәйкесінше студенттерді ғылыми тілдің ерекшеліктерімен, ғылыми басылымдардың құрылымдарымен, библиографияны құрастыру ережесімен, ғылыми тілде мақалаға аннотация және реферат жаза алу дағдыларын қалыптастыру жолдарымен, өзіндік мәтін жазуға дайындау мәселелерімен таныстыру өзекті болып отыр.

Ғылыми стиль – функциональдық стильдің бір түрі болып табылады. Ғылыми стильге ғылымның әр саласына қатысты жазылған ғылыми еңбектер кіреді.

Ғылыми тіл дегеніміз ғылым негізде жасалатын өзіндік қалыптасу заңдылықтары бар, стильдік мазмұны ерекше әдеби тілдің ғылымға қызмет ететін бір тармағы.

Алғашқыда саналы орындауды қажет ететін іс-әрекет бөліктерінің қайталап жаттығудың нәтижесінде автоматталынуын *дағды* деп атайды. Дағды санасыз қайталау нәтижесінде де қалыптасатын іс-әрекет болуы мүмкін. Соның нәтижесінде ол автоматталған әрекетке айналып, оңай, шапшаң әрі дәл орындалып отырады.

Ғылыми стильді зерттеуші Е.С. Троянская былай деп жазған: «ғылыми әдебиеттермен жұмыс істеген кез-келген зерттеуші ғылыми тілдің басқа тілдерден және қарапайым сөйлеу тілі мен көркем әдебиет тілінен айырмашылығын сезеді. Дегенменде, көптеген зерттеушілер сол айырмашылықты айқын сипаттай алмайды».

Логикалық жүйелі ой – ғылыми стильдің басты ерекшелігі болып табылады. Ғылыми стильдің мазмұндық белгілері: нақтылық, объективтілік, қысқындылық. Осыған орай ғылыми стиль өзіне тән бірнеше ерекшеліктерге ие. Олар:

Негізгі ерекшеліктері	Қосалқы ерекшеліктері
Жалпыланған-дерексіз; Қысқындылық (логичность); Терминологиялық	Мағыналы дәлдік; Бірмәнділік; Объективтілік; Стандарттылық; Қысқалық; Анықтық; Қаталдық; Міндетті еместік; Бағалаулық; Бейнелік

Қазіргі ғылыми стильді, ғылыми тілді зерттеуге бағытталған ғылыми жұмыстар көп. Себебі бұл мәселе қоғам талабынан туындап отыр. Яғни әлеуметтік өмірде ғылымның рөлі артып келеді.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін АҚШ және Канада мемлекеттерінде оқу орындарында техникалық пәндерді оқыту біршама қысқартылды. Сонымен қатар, ағылшын тілі курстары оқу бағдарламасынан алынып тасталды. Осы мәселелер мамандарды дайындаудың сапасына өз әсерін тигізді. 50-ші жылдардан бастап, оқу орындарды бұл мәселенің алдын алып, ғылыми тілде сөйлеп, ғылыми тілде жазуға үйрететін арнайы курстарды аша бастады. Қазіргі

Література:

1. Десять прорывных технологий 21-го века и «золотая» информационная технология [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн. : <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0232/012a/02322041>. – Назва з екрану.
2. Этапы розвитку інформаційних технологій [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн. : <http://www.itstan.ru>. – Назва з екрану.
3. Информационные системы и технологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн. : <http://knowledge.allbest.ru>. – Назва з екрану.
4. Історія розвитку інформаційних технологій [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журн. : <http://technologies.su>. – Назва з екрану.
5. Петухова Е.И. Информационные технологии в образовании / Е.И. Петухова // Журнал «Успехи современного естествознания», № 10. – Первоуральск : Филиал РГППУ, 2013. – С. 80-81.

Калиева У.Н.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, «Педагогика және психология» мамандығының
I курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: п.ғ.д., профессор Таубаева Ш.Т.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ ТІЛДЕ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Кілттік сөздер: «Ғылыми стиль», «ғылыми тіл», «дағды», «меншікті-ғылыми стиль», «көпшілік-ғылыми стиль», «оқу-ғылыми стиль», «ғылыми-ақпараттық стиль», «ғылыми-сөздік стиль».

Аннотация: мақалада қазіргі таңдағы студенттердің бойында ғылыми тілде жазу дағдыларын қалыптастырудың теориялық негізі қарастырылған. Сонымен қатар, ғылыми зерттеу жұмысын жазуға арналған әдістемелік ұсыныстар берілген. Мақала тақырыбы бойынша көптеген педагогикалық әдебиеттер зерттеліп, әр түрлі ғалымдардың еңбектеріне талдау жасалды.

Кез-келген Жоғары оқу орнында ғылыми тіл белгілі бір ақпаратты меңгеру құралы ғана емес, сонымен қатар алынған ақпаратты оқу әрекетінің нақты түрінде жүзеге асыру құралы болып табылады. Мысал ретінде студент бақылау және курстық жұмыстарды, баяндамаларды жазу барысында, семинарларға, ғылыми конференциялар мен пікірталастарға қатысу барысында ғылыми тілде жаза алу дағдылары қажет.

Қазіргі таңда Жоғары оқу орны бағдарламаларында студенттің өзіндік жұмысына арналған сағат санын көбейтуде, сол себепті студенттің ғылыми тілде жаза алу мәселесі өзекті болып табылады. Дегенменде, көптеген тәжірибелерге сүйенсек, жоғары курс студенттерінің өзінде ғылыми тілде жазу дағдылары қалыптаспағандығын көреміз. Кейбір студенттер өздерінің зерттеу жұмысының теориялық және тәжірибелік бөлімін жазып болғаннан кейін, сол жұмысқа

Of course, the students may be unable to find a path to synthesize the antidote, but they can learn a great deal of chemical knowledge by engaging in the problem solving process.

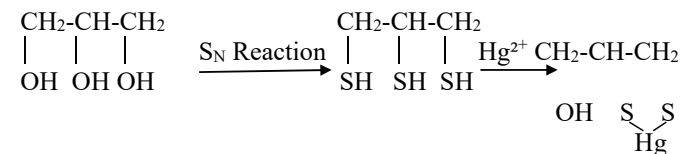

Figure I possible pathway for synthesis of antidote

Case studies are different from PBL. They give real and complete stories with messages and questions, and teach through those stories. The case usually has both academic significance and social application. A good case study should be interesting, relevant, motivating, case study should be interesting, relevant, motivating, integrating many disciplines and related to the real world.

Case studies enable students to understand the application of toxicological chemistry to real world problems, to trace commercial innovations of well-known products from conception or an idea in the research toxicological laboratory to commercialization and to realize the influence of toxicological chemistry on our environment. We can also use case studies to help students to: build analytical and toxicological skills, develop problem-solving skills, decision-making skills, judgment skills, critical thinking skills, and communication skills; and learn how to deal with real-life problems.

In a case study the teacher guides students thought the maze of the case discussion by questioning, demonstrating, and highlighting the main points or issues. The students will be given background material related to the case, to read, think about, and discuss. Then teacher will give a mini-lecture on the background material to explain the relevant knowledge. The case background material and mini-lecture direct students to search for related materials and information form a concept map relevant to the case study. After that, students can understand the generation of the problem and determine the methods to solve the case. At the same time, there is an opportunity for teachers to ask students some relevant questions to stimulate their thinking and to enable them to discover for themselves the route to a possible solution or resolution. It is a very useful way to train their academic and critical thinking abilities.

The following is an example of a case study lecture: During the Second World War, the Fascist Army had a chemical weapon named Toxic Gas that contained heavy metals such as mercury (Hg). The chemical weapon was responsible for the deaths of thousands of Allied soldiers. The Allied Army was in danger. At this time, an English scientist focused his research work on the problem. Several weeks later, he synthesized

a medicine named BAL (British anti-lewisite) to deal with the German chemical weapon. Thousands of lives were saved. Finally, the Allies won the war.

Toxicological chemistry is an experimental science. The laboratory is an ideal environment for both active and cooperative learning.

Active engagement in laboratory exercises promotes a thorough understanding of the concept described in lectures. A further enhancement of the laboratory experience can be gained by encouraging students to interact with each other during the discovery process. Experiments or laboratory work are very important for students not only for understanding toxicological chemistry knowledge but also for increasing the students ability to resolve problems.

Many of the traditional experiments can also be improved by using teamwork learning or a group learning approach in which students work collaboratively in the development of methods to obtain, apply, and understand information. The benefits associated with teamwork learning include improving proficiency in critical reasoning abilities and the acquisition of communication and inter-personal skills. It is planned to implement an active teamwork learning strategy in our toxicological chemistry laboratory.

In the teamwork learning format, students will be randomly assigned to group membership will be maintained throughout two semesters. Each week, the teacher will assign one person in each group to serve as group leader. The group leader has five major responsibilities: present pre-laboratory lectures; assign tasks; answer questions, submit group assignments; and assess group members. The group members responsibilities are to carry out the experiment(s), to contribute to written assignments and to assess the group leader individually. At the end of each experiment the students will participate in peer assessment. Group members assess the performance of the group leader and the group leader assesses each group member. For each experiment, students will also be required to complete written assignments as a group. Laboratory worksheets will contain five to ten questions related to the theoretical aspects of the experiment, experimental design, and setup. These will be collected one week after the experiment is completed. Worksheets generally require 1-2 hours of time outside of the laboratory to complete. Each group will require one notebook.

The teachers are still very important in a teamwork learning approach. Their duties are to ensure laboratory safety, to provide material and equipment for experiments, to assign group leaders, to assist group leaders in answering conceptual and technical questions of students, to supervise group activities, to assess group written assignments and to evaluate each group's laboratory techniques.

In traditional teaching approaches students to experiments without understanding why they are using the apparatus provided for them or understanding many of the experimental steps. The teamwork learning format has a definite advantage in overcoming the weakness. The teamwork learning laboratory will be more focused on research work and designing laboratory activities and requires more collaboration between students and the development of teamwork. Teamwork learning methods also require students to have more imagination, more planning and to accept more

Поява нових інформаційних технологій призводить не лише до того, що людина починає оволодівати новими обсягами інформації, а й до того, що самі ці технології істотним чином змінюють культурний та соціальний порядок розвитку суспільства. З їх появою з'являються нові професії та спеціальності, змінюються норми поведінки та цінності, кожна розроблена та впроваджена нова технологія забезпечує певну матеріальну базу для появи нових технологій. Вимоги часу констатують, що в ХХІ столітті «освічена людина» – це людина, яка добре володіє інформаційними технологіями, адже вся людська діяльність повністю залежить від ступеню її інформованості, вміння ефективно використовувати інформаційні ресурси. Саме тому сьгодні міжнародні освітні заклади розроблюють нові напрями діяльності для створення умов переходу на сучасні інформаційні технології. На їх думку, найбільш швидким шляхом включення нашої держави до світової освітньої системи є створення навчальними закладами України умов для використання глобальної Internet-мережі, що є моделлю комунікації в умовах глобального інформаційного суспільства. Органи державного управління освітою та наукою в Україні окреслюють наступні шляхи входження вітчизняної системи освіти до світового інформаційно-освітнього середовища: удосконалення базової підготовки учнів та студентів (ЗНЗ, ПТНЗ, ВНЗ) з інформатики та сучасних інформаційних технологій; перепідготовка вчителів та викладачів у галузі сучасних інформаційних технологій; інформатизація навчально-виховного процесу; оснащення освітньої системи технічними засобами інформатизації; створення сучасного національного інформаційного середовища та інтеграція до нього освітніх закладів; створення на базі сучасних інформаційних технологій єдиної системи дистанційної освіти в Україні; участь України в міжнародних програмах, пов'язаних з впровадженням сучасних інформаційних технологій в освіту [5].

Таким чином, відмітимо, що: 1) процес становлення інформаційних технологій в освіті ХХ-ХХІ століття має тривалу та цікаву передісторію, а тому існує значна кількість підходів до класифікації етапів їх генезису; 2) впровадження інформаційних технологій в освітню галузь дозволить освітянам якісно змінити зміст, методи та організаційні форми навчання, адже метою цих технологій в освіті є посилення інтелектуальних можливостей учнів та студентів в інформаційному суспільстві, а також гуманізація, індивідуалізація, інтенсифікація процесу навчання та його якості на всіх ступенях освітньої системи; 3) сучасний вчитель чи викладач, щоб забезпечити потреби дітей та молоді в отриманні якісних знаннях, повинен оволодіти освітніми інформаційними технологіями, постійно удосконалювати особисту інформаційну культуру шляхом самоосвіти та медіа-освіти, професійно зростати та самоудосконалюватися на шляху використання новітніх досягнень науки.

б) за типом автоматизації інформаційних технологій: I етап (кінець 1950-х – початок 1960-х рр. XX століття): 1) поява електронно-обчислювальних машин ознаменувала появу першого покоління ЕОМ; 2) забезпечувалося вирішення окремих найбільш працемістких завдань по розрахунку заробітної плати та матеріального обліку, деякі окремі задачі оптимізації; 3) за типом автоматизації інформаційної технології – часткова електронна обробка даних; II етап (1960-ті рр. XX століття): 1) друге покоління ЕОМ забезпечувало електронну обробку планової плинної інформації, збір та зберігання у пам'яті ЕОМ нормативно-довідникових даних, використання машинограм на паперових носіях; 2) за типом автоматизації інформаційної технології – електронна система обробки; III етап (1970-ті рр. XX століття): 1) третє покоління ЕОМ забезпечувало комплексну обробку інформації на всіх етапах управлінського процесу, перехід до розробки підсистем АСУ (автоматизованих систем управління) постачанням, збутом тощо; 2) за типом автоматизації інформаційної технології – централізована автоматизована обробка інформації в умовах обчислювального центру; IV етап (1980-ті рр. XX століття): 1) четверте покоління ЕОМ забезпечувало розвиток автоматизованих систем управління технологічними процесами, систем автоматизованого проектування; 2) за типом автоматизації інформаційної технології – спеціалізація технологічних рішень на базі міні-ЕОМ, персональних ЕОМ та обмеженого доступу до масивів даних; V етап (1990-ті рр. XX століття): 1) п'яте покоління ЕОМ забезпечувало комплексне вирішення економічних завдань, мережеву організацію інформаційних структур, реалізацію інтелектуального людино-машинного інтерфейсу; 2) за типом автоматизації інформаційної технології – новітня інформаційна технологія на основі поєднання персональних електронно-обчислювальних машин, засобів зв'язку та організаційної техніки.

Як бачимо, еволюція всіх поколінь електронно-обчислювальних машин відбувається з постійним темпом – по 10 років на покоління. Кожна зміна поколінь засобів інформаційних технологій потребує перенавчання та радикальної перебудови мислення фахівців та користувачів, зміни обладнання та створення більш масової обчислювальної техніки. Інформаційні технології, як провідна галузь науки та техніки визначає ритм часу технічного розвитку сучасного соціуму. Важливо відзначити, що на початку XXI століття відбулося активне освоєння та прийняття людством таких новітніх інформаційних технологій як: портативні інформаційно-комунікаційні пристрої; інтелектуальні мобільні системи та роботи; масова інтернет-персоналізація товарів і послуг; розповсюдження стилю життя в «телепросторі» – навчання, купівля-продаж, інтернет-робота; поява «віртуальних помічників та асистентів» – інтелектуального «софту» високого рівня; персоналізоване та комп'ютеризоване медичне обслуговування; «прецизійне» (комп'ютеро-кероване) сільське господарство; альтернативні джерела енергії, «чисті технології» та енергозбереження; гібридний транспорт; генетично модифіковані організми тощо [1].

challenging tasks. It places more emphasis on active learning and extra skills development. Before the laboratory session, students need to plan and design the detailed laboratory steps. During the laboratory session they need to check their plan and design and revise the laboratory project. After the laboratory sessions, they need to analyze the data and experimental phenomena and write the experiment reports [3].

Encouraging students to become deeply involved in the laboratory work and develop their skills are the main purposes of the new teaching strategy.

A new teaching strategy needs a new assessment procedure [6], Assessment methods profoundly influence learning [7]. In order to encourage active learning and meet the requirements of the new teaching strategy, I will use a combined assessment in the Toxicological chemistry course. The final mark will consist of 5 parts: a formal written examination which will be worth 50% questions which will be worth 10%; assignments which will be worth 10%; laboratory performance and reports which will be worth 15%; and a mini-presentation which will be worth 15%.

CONCLUSION

By improving the traditional teaching approach, we expect to achieve the following:

- assist in the reform of the education system;
- increase the student's motivation;
- increase students interest in learning toxicological chemistry;
- improve the quality of teaching;
- emphasized that the responsibility for learning in the learner's, not the teacher's;
- develop some important abilities and skills in students such as problem solving skills, communication skills, critical thinking abilities, creative abilities, lifelong learning abilities.

REFERENCES

1. Barceloux O.G. Medical toxicology of natural substances.-New York: John Wiley and sons, 2008-1108 p.
2. Fundamental of analytical toxicology / Edited by R.J. Flanagan .- New York : John Wiley and Sons. 2007. – 532 p.
3. Hagen J.P. Cooperative learning in toxicological chemistry: Increase retention on a commuted campus / J.P. Hagen // Journal of chemical Education, 2000.- vol. 77 , N 11.- pp 1441-1444
4. Hendry G.O. Student-centred course evolution in a five-year problem, based toxicological program / G.O. Hendry, R.G. Cumming, P.M. Lyon // Assessment and Evaluation in Higher Education.- 2005.- val. 26, N 4.-pp.327-339.
5. Lagowski I.I. Retention rates for student learning /J.J. Lagowski // Journal of Chemical Education.- 2000.- val.67.-pp.881-817

6. Mc Dowell L. The impact of innovative assessment on student learning/ L. Mc Dowell // Innovations in education and teaching international, 1995.-val.32, N4.-pp302-313.

7. Norton L. S.T he pressures of assessment in undergraduate courses and their effect on student behaviors / L.S. Norton, A.J. Tilley // Assessment and Evaluation in Higher Education, 2001.-val.26, N 3.-pp 269-284

8. Pharmaceutical Toxicology in Practice / Edited by A. Lodola, J. Stadlec.- New York: John Willy and Sons, 2011-261 p.

9. Ram P. Problem – based on learning in undergraduate education /P. Ram// Journal of Chemical Education, 1999.-val.76, n8-pp 1122-1126

10. Short O.C. Old and new methods of teaching toxicological chemistry in Medical University / O.C. Short // Chemistry teaching.- 1997.-val.47, N 6.-pp 112-119.

Кусаинова Инабат, Жарылгасын А., Кырыкбаева Ж.,

Е.А.Букетов ат. КарМУ, Караганды,

филол.факультетінің студенттері

Ғылыми жетекші: ф.ғ.д., профессор Мажитаева Ш.

АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕҢБЕКТЕРІ

Ахмет Байтұрсынов. Бұл есімді білмейтін жан жоқ шығар?! Өйткені қазіргі кезде мемлекеттік мәртебе алған ана тіліміз – қазақ тілі жайында сөйлесек, Ахмет Байтұрсынұлының есімі қатар айтылады. Оның қазақ тілімен қатар оқу-ағарту, ел мүддесін қорғау, әдебиет саласында сіңірген еңбегі зор. Әрине, бүгінде Ахмет Байтұрсынов мұрасы біраз зерттеліп, ол жайлы көптеген еңбектер жазылды. Дегенмен де Ахмет Байтұрсыновтың мол мұрасы әлі де толық зерттелді деу мүмкін емес.

Ахмет Байтұрсынов алғашқы сауатын елдегі көшпелі мектептен алады. 1891 жылы Орынбор мұғалімдер мектебіне қабылданып, 1895 жылы ОММ-нің Педагогикалық кеңесінің шешімімен «бастауыш училищенің оқытушысы» деген атақ беріледі [1,96]. Оның «Киргизские приметы и пословицы» атты тұңғыш мақаласы 1895 жылы «Тургайская газета» басылымының №39 нөмірінде жарияланады. 1901-1904 жылдар аралығында орыстың белгілі ақын-мысалшысы И.В.Крыловтың мысалдарын аударады. 1905-1908 жылдары Қарқаралы орыс-қазақ училищесінің оқытушысы әрі меңгерушісі қызметін атқарады. 1909 жылы Ахмет Байтұрсынұлының «Қырық мысал», 1911 жылы «Маса» жинақтары жарық көреді. Сондай-ақ осы жылдары оның «Қазақ хәм түрлі мәселелер», «Қазақтың өкпесі», «Қазақ жерін алу турасындағы низамдар, бұйрықтар», «Закон жобасының баяндамасы», «Тағы да народный сот хақында», «Жер жайынан», «Жазу тәртібі», «Кітаптар жайынан», «Бастауыш мектеп», т.б. өзекті тақырыптардағы мақалалары «Айқап» журналында жарық көреді. 1912-1920 жылдар аралығында қазақ

інструментарий якої вже складає друкарська машинка, телефон, диктофон; III етап (1940-60-ті рр. XX століття): «електрична» технологія, основним інструментарієм якої стають великі електронно-обчислювальні машини та відповідне програмове забезпечення, електричні друкарські машинки, ксерокси, портативні диктофони; змінюється мета технології: акцент в інформаційній технології починає змішуватися з форми презентації інформації на формування її змісту; IV етап (з початку 1970-х рр. XX століття): «електронна» технологія, основним інструментарієм якої стають великі електронно-обчислювальні машини та створювані на їх базі інформаційні системи, оснащені широким спектром базових та спеціалізованих програмових комплексів; акцент в технології дедалі більше зміщується у напрямку формування змістової сторони інформації для різних сфер використання, зокрема для організації аналітичної діяльності; набуто досвід формування змістової сторони інформації та підготовлена професійна, психологічна та соціальна база для переходу на новий етап розвитку технології; V етап (з середини 1980-х рр. XX століття): «комп'ютерна» технологія, основним інструментарієм якої є персональний комп'ютер з широким спектром стандартних програмових продуктів різного призначення; відбувається процес персоналізації інформаційних систем, що проявляється у створенні системи підтримки прийняття рішень відповідними фахівцями; починають широко використовуватися у різних сферах глобальні та локальні комп'ютерні мережі; VI етап (кінець XX – початок XXI століття): «мережева» технологія, яка перебуває на стадії становлення; глобальні та локальні комп'ютерні мережі починають широко використовувати у різних сферах життєдіяльності; вона перспективна, що обумовлено високою популярністю Internet-мережі;

5) *за методологією використання інформаційних технологій*: I етап (до кінця 1980-х рр. XX століття): централізована обробка інформації на електронно-обчислювальних машинах у спеціалізованих центрах; створення потужних обчислювальних центрів колективного користування, оснащених великими електронно-обчислювальними машинами; застосування подібних електронно-обчислювальних машин дозволило опрацювати значні масиви вхідної інформації, отримувати на її основі різноманітні види інформаційної продукції та передавати, відповідно, користувачам; II етап (до кінця 1990-х рр. XX століття): децентралізована обробка інформації пов'язана з появою персонального комп'ютеру та розвитком телекомунікаційних засобів; III етап (з початку XXI століття): раціональна обробка інформації; переваги та недоліки централізованої та децентралізованої інформаційної технології засвідчили необхідність їх адекватного суміщення; значна увага приділяється електронному моделюванню, що стає невід'ємною складовою інтелектуальної діяльності людства; співставлення «електронних мізків» з людським спровокувало ідею створення нейрокомп'ютера, котрий сьогодні успішно застосовується для розпізнання образів, сприйняття людської мови, рукописного тексту тощо;

1) *за проблемами процесу інформатизації соціуму*: I етап (до кінця 1960-х рр.): вирішення проблеми обробки великих об'ємів інформації в умовах обмежених можливостей апаратних засобів; II етап (до кінця 1970-х рр.): відставання програмного забезпечення від рівня розвитку апаратних засобів; поширення ЕОМ серії ІВМ/360; III етап (до кінця 1980-х рр.): проблеми максимального задоволення потреб користувача та створення відповідного інтерфейсу роботи в комп'ютерному середовищі; комп'ютер стає інструментом непрофесійного користувача, а інформаційні технології – засобом підтримки прийняття його рішень; IV етап (до кінця 1990-х рр.): створення сучасної технології між організаційних зв'язків та інформаційних технологій; вироблення угоди та встановлення стандартів, протоколів для комп'ютерного зв'язку, організації доступу до стратегічної інформації тощо;

2) *за перевагами, що надають комп'ютерні технології*: I етап (з початку 1960-х рр.): забезпечення ефективною обробкою інформації при виконанні рутинних операцій з орієнтацією на централізоване колективне використання ресурсів обчислювальних центрів; основним критерієм оцінки ефективності створюваних інформаційних технологій була різниця між витраченими на розробку та заощадженими у результаті впровадження ресурсами; головна проблема даного етапу носила психологічний характер – користувачі та розробники погано взаємодіяли, а тому створювані технології та системи не сприймалися та не використовувалися на належному рівні; II етап (з середини 1970-х рр.): поява персональних комп'ютерів; змінився підхід до створення інформаційних технологій шляхом зміщення орієнтації у бік індивідуального користувача для підтримки його рішень; відбувається налагодження співпраці та розуміння між користувачами та розробниками; розпочинається використання централізованих та децентралізованих обробок даних, що базуються на вирішенні локальних завдань та роботі з локальними базами даних на робочому місці користувача; III етап (з початку 1990-х рр.): пов'язаний з поняттям аналізу стратегічних переваг у бізнесі та заснований на досягненнях телекомунікаційної технології розподіленої обробки інформації; інформаційні системи використовуються для допомоги в організації боротьби з конкурентами;

3) *за типологією завдань та процесів обробки інформації*: I етап (1960-70-ті рр.): обробка даних у обчислювальних центрах у режимі колективного користування; II етап (з 1980-х рр.): створення інформаційних технологій, спрямованих на вирішення стратегічних завдань;

4) *за технологічним інструментарієм*: I етап (до II половини ХІХ століття): «ручна» інформаційна технологія, інструментарій якої складала: книга, чорнило, перо, папір; комунікації здійснювались «вручну» шляхом переправлення через пошту листів, пакунків, депеш; основна мета технології – презентація інформації в потрібній формі; II етап (з кінця ХІХ століття): «механічна» технологія, основна мета якої – презентація інформації у потрібній формі більш зручними засобами; вона характеризується більш досконалими засобами доставляння пошти,

еліппесінің бірінші кітабы – «Оқу құралы», «Тіл – құрал», «Баяншы» еңбектері бірнеше мәрте жарық көреді. Ахмет Байтұрсынұлы 1937 жылдың 8 тамызында тұтқындалып, осы жылдың 8 желтоқсанында атылады.

Көрнекті қоғам қайраткері Ахмет Байтұрсынов – қазақ елін білім алуға шақырған, ол үшін көп тер төккен ағартушылардың бірі. Ол – «Әліпби», «Тіл құралы», «Баяншы», «Әдебиет танытқыш» атты бірнеше оқулықтардың авторы. «Оқыту жайында» атты мақаласында А.Байтұрсынов: «Оқу жұмысының үш жағы үш нәрсеге тіреледі. Бірі ақшаға, бірі құралға, бірі мұғалімге. Осы үш тіреуі бірдей тең болса, оқу қисаймайды, ауытқымайды, түзу жүреді...» дейді. Оқу ісін жолға қою үшін ғылыми жүйелілік жасалған оқу бағдарламасы болуы керек. Сол бағдарламаға негіздей жазылған оқулық болуы тиіс. Оқулықтағы білімді оқушы бойына дарыта білетін әдіскер мұғалім керек деген мәселелерді көтереді. Сондай-ақ А.Байтұрсынов білім негізі бастауыш сыныпта салынады деп санаған. Бастауыш мектептерде қандай пәндер оқытылуы керек дегенге арнайы тоқталып, ол пәндерді: оқу, жазу, дін, ұлт тілі, тарихы, есеп, шаруа-кәсіп, қолөнері, жағрафия, жаратылыс деп саралап көрсетіп берген. Сонымен қатар осы пәндердің оқулықтарын шығаруды қолына алған. Өзі бастауыш мектепке арнап «Әліппе» кітабын жазды. Сондай-ақ оның «Тіл жұмсар» деген атпен екі бөлімді грамматика кітабы 1925 жылы жарыққа шықты.

Ахмет Байтұрсыновтың педагогикалық бағыттағы алғашқы кітабы 1912 жылы Орынборда жарық көрген – «Оқу құралы» (Қазақша алифа). Бұл кітаптың беташары ретінде «Балалар бұл жол басы даналыққа» деп басталатын «Тарту» өлеңі алынған [2]. Кітаптың әріп үйретер бірінші бетінің үстіңгі оң жағына Құран сөзі: «Би исми-иллаһи-рахмани-рахим» шырағдандай орналастырылған. Одан әрі қазақ әріптері төте жазумен рет-ретімен берілген. Әрбір әріптің жанына таңбасы мен атауы жазылған. Төменгі жағында оқытушыға нұсқаулық ұсынылған.

1913 жылы «Оқу құралының» жалғасы ретінде толықтырылған екінші кітабы шықты. Ал 1924 жылы әліппеге жетекші құрал «Әліппе – астары» еңбегі жарық көрді. Осы оқулықтардың бала сауаттандырудағы қажеттілікті өтеудегі зор қызметіне, оның 1912, 1913, 1914, 1916, 1921, 1922 (2 рет), 1923, 1925 жылдары жиі басылым көруі айғақ.

Ғалымның келесі бір құнды еңбегі – «Тіл – құрал». Оқулық үш жылдыққа арналған. Әр жылғы сынаптарға жеке-жеке жазылған. Бірінші кітап – Дыбыс жүйесі мен түрлері (1914), екіншісі – Сөздің жүйесі мен түрлері (1914-1915), үшіншісі – Сөйлем жүйесі мен түрлері (1923). Үш кітап та Орынборда жарық көрген. Бірінші кітапта әріптер, буындар, әріптер туралы ережелер оқытылса, екінші, үшінші кітаптарда оқулықта қолданылуға тиісті әдіс-тәсілдердің қандай жолмен оқытылуы керектігін түсіндіреді. «Тіл – құралдың» бірінші бөлімі – 7 рет, екінші бөлімі – 8 рет, үшінші бөлімі – 6 рет басылған.

Ахмет Байтұрсыновтың «Сауат ашқыш» еңбегі сауатсыз үлкендерге арналған. Кітаптың түпнұсқасы Семей баспасынан 1924 жылы жарық көрген. Бұл кітапта әрбір әріптің тұсына атау сөз беріледі де, соңына осы сөздерге

арнайы сөз тіркестерін қоса береді. Бұл кітапта 40 тақырып берілген. Тақырыптар «Торайғыр бидің тақпақтарынан» өріліп, «Қуанышты күн» деген Ғ. Сұлтанұлының шағын әңгімесімен аяқталады. Оның ішінде 7 өлең, 2 аударма-тақпақ, 4 мысал-өлең, 25 әңгіме, 2 көркем аударма қамтылған.

«Әліп-би» (Жаңа құрал) 1926 жылы бұрынғы Оқу құралы Қазақша алифбаға жалғасты кітап ретінде жазылған [3]. Кітап 14 жылдан соң қолданылған тәжірбие сынақтан өтіп қайта өңделіп, 1926 жылы Қызылорда баспаханасынан шыққан, 1928 жылы тағы басылды. Алғашқы басылым 116 бет, кейінгі басылым 114 бет. 1927 жылғы екінші басылымның түпнұсқасы табылған жоқ. 1928 жылғы оқулықтың ішкі мұқабасында 3 рет басылғандығы айтылады.

А.Байтұрсынов пәндерді оқытудың әдістемесімен де айналысты. 1928 жылы «Жаңа мектеп» журналының 8-санында жарияланған «Қай әдіс жақсы?» деген көлемді мақаласында ұлы педагог Л.Н.Толстойдың «Үйрету әдістері туралы» деген еңбегіне талдау жасай отырып, «әдіс деген қатып-семіп қалған догма емес... Жақсы дерлікте, жаман дерлік те бір әдіс жоқ. Олқылықтың белгісі – бір ғана әдіспен болу. Шеберліктің белгісі – түрлі әдісті болу» деп ойын тұжырымдайды. Ол сауаттылықты негізгі жазуға жаттықтыру деп қарады. Жазу дегеніміз – әріптердің суретін салу, ал оқу дегеніміз – суреті салынған әріптердің дыбысын дұрыс айту. Балалар дыбысты ажыратып үйренген соң, сол дыбыстың таңбасы – әріпті көрсету керек. Оны меңгергеннен кейін оқу, жазу жұмыстарының бәріне сол тіреу болады деп балаларды оқуға, жазуға үйретудің әдіс-тәсілдерін сөз етті. 1920 жылы қазанда «Баяншы» деген атпен тілді оқытудың методикасына арналған әдістемелік құрал шығарды [4]. «Баяншы» еңбегі – әдіскер-ұстаздың қазақ мұғалімдері үшін жазған нұсқаулығы. Ағартушы ұстаз өзінің 14 жыл бойы бала оқытқан тәжірибесіне сүйене отырып, заман талабымен келеген жаңа оқу жолын қалай оқыту керектігіне мектеп оқушыларына «Қазақ тіліндегі дыбыстар һәм олардың жазылу белгілері», «Дыбыспен жаттығу» деген аңдатпалық мағұлмат береді.

Қазақ өлкесінде өмір сүрген белгілі ағартушы-педагог, халықтың бір туар азаматы Ахмет Байтұрсыновтың педагогикалық ой-пікірлері, оның ондағы қазақ балаларын ана тілінде оқыту, оларға дүние ғылымдарын үйретуге, төл оқулықтар жазып, мектеп үшін ұстаздар дайындауға, т.б. өз үлесін қосқаны белгілі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Исмаханбетова Р.С. Ғасыр саңылағы: Ахмет Байтұрсынұлының ғұмырбаяны. Монография. – Астана: «Педагогика ПРЕРСС», 2010.
2. Байтұрсынұлы А. Оқу құралы. Бірінші кітап: Балаларға арналған әліппе. Орынбор, 1912. 40 б.
3. Байтұрсынұлы А. Әліпби. Жаңа құрал. Қызыл-Орда, 1926. 114 б.
4. Байтұрсынұлы А. Баяншы. Әдістемелік құрал. Алматы: Ана тілі, 1992. 448 б.

Виокремлюють переважно чотири ретроспективно-класифікаційні етапи розвитку інформаційних технологій, а зокрема наступні [2]: *I етап: поява писемності*. На ранніх етапах історії люди для синхронізації дій використовували закодовані сигнали спілкування, розвивали мову, накоплювали та передавали усно набуті знання; природні можливості людей з появою писемності заклали перший етап розвитку інформаційних технологій, а процес удосконалення носіїв інформації включав використання каменю, кісток, глини, папірусу, шовку, паперу тощо; відбувся гігантський якісний та кількісний стрибок, адже знання стали передаватися не тільки усно з покоління на покоління, але й у письмовому вигляді; *II етап: винайдення книгодрукування (середина XVI століття)*. Стимулювало розвиток наук; прискорило темпи накопичення професійних знань, які опредметнювалися через технології у станки, машини, ставали джерелами нових ідей; вплинуло на замкнення циклу: знання – наука – суспільне виробництво – знання; створило інформаційні передумови зростанню виробничих сил; відбулися радикальні зміни в культурі, індустріальному суспільстві, організації діяльності тощо; *III етап: винайдення електрики (кінець XIX століття), поява пошти, телефону, радіо, телеграфу та телебачення*. Використання вищезазначених засобів дозволило швидко передавати інформацію на накопичувати її у будь-якому обсязі; *IV етап: винайдення мікропроцесорної технології (1970-ті рр. XX століття), поява та використання перших персональних комп'ютерів, систем передачі даних (електронної пошти), технології локальних та глобальних Internet-мереж*. Даний етап характеризувався трьома фундаментальними інноваціями: 1) механічні та електричні засоби перетворення інформації було замінено електронними; 2) усі пристрої та вузли машин були мініатюризовано; 3) створено програмово-керовані пристрої та процесори; *V етап: сучасність*. Характеризується: 1) формуванням безмежних глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж, що охоплюють всі країни та континенти та наявні у всіх будинках, де є обладнання для прийняття сигналу (модем, цифрові пристрої тощо); 2) інформація, яка надходить з глобальної мережі впливає як на конкретну особистість, так і на широкий загал (Internet); 3) відбулася інтеграція у єдиному інформаційному просторі всіх світових надбань програмно-технічних засобів (телекомунікацій та засобів зв'язку, інформаційних запасів та запасів знань) та налагодження функціональної діяльності сучасної інформаційної телекомунікаційної інфраструктури; 4) в умовах зростання обсягів інформації та швидкості її обробки, створюються абсолютно нові можливості для виробництва, збору, зберігання, передавання та розповсюдження інформації, змінюються технології пошуку та отримання існуючої інформації.

Відмітимо, що більш глибоке вивчення результатів досліджень щодо генезису інформаційних технологій у XX-XXI століттях дозволило структурувати його етапи за рядом ознак, а саме:

Куртась О.В.

КЗ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ХХ-ХХІ СТ.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням впливу інформаційно-комунікаційних технологій на всі сфери життєдіяльності людини та утворенням глобального інформаційного простору. Реформування вітчизняної освітньої галузі має враховувати особливості входження до світового інформаційно-освітнього простору, а тому педагогічна спільнота повинна адекватно сприймати істотні зміни, які відбуваються у педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу освітніх установ.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі залишається полем наукового пошуку для значної когорти вітчизняних та зарубіжних дослідників. Так, зокрема, істотний внесок у вирішення проблеми широкого застосування інформаційних технологій в освіті здійснено А. Анісімовим, М. Бондаренком, Дж. Брукширом, І. Грехемом, Г. Жолткевич, О. Качко, С. Коряк, С. Кривим, Н. Морзе, О. Перевозчиковою, Е. Пройдаковим, Е. Путятінін, А. Руткас, Р. Смітом, В. Скопецким, Л. Теплицьким, А. Фрідманом, Б. Хантером та іншими.

Варто відзначити, що для адекватного розуміння місця інформаційних технологій у житті сучасного соціуму пріоритетного значення набуває важливість здійснення ретроспективного аналізу даного науково-педагогічного феномену, а зокрема, дослідження генезису інформаційних технологій та аналізу існуючих класифікацій.

Аналіз науково-педагогічної та спеціальної літератури дозволяє констатувати, що відносно визначення дослідниками поняття «інформаційна технологія» не має одностайної термінологічної позиції та існує велика кількість досить суперечливих поглядів. Їх розгляд дозволяє стверджувати, що за умов, коли «еволюція технології продовжує природну еволюцію людства», коли «появі та розвитку інформаційним технологіям передують тривалий і складний процес – від освоєння кам'яних знарядь до механізації фізичної праці, звільнення від рутинної розумової праці та посилення творчих можливостей», під сучасним визначенням «інформаційні технології» бачиться «процес, що використовує сукупність засобів та методів збору, обробки та передавання даних для отримання інформації нової якості про стан об'єкта чи явища» [4].

Сьогодні інформаційні технології вважаються найпріоритетнішою складовою процесу використання інформаційних ресурсів суспільства, адже вони пройшли у своєму розвитку декілька еволюційних етапів, зміна яких визначалася переважно стрімким рухом науково-технічного прогресу, появою нових технічних засобів обробки інформації тощо.

Подгорная В.В.

Минск, Учреждение образования Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет «МИТСО»

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ БЛОЧНО-МОДУЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ВЫСШЕМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Во многих современных учебных заведениях модульный метод является одним из направлений индивидуального обучения, в основе которого лежит самообучение. Модульная технология в свою очередь позволяет регулировать скорость обучения и непосредственно содержание учебного материала. Современный уровень развития общества предполагает подготовку всесторонне развитого и высокообразованного специалиста, основным критерием уровня квалификации которого можно считать его профессиональную компетентность, связывающую воедино полученные знания, умения и навыки.

Для решения поставленных задач в сфере обучения специалиста большую роль играет непрерывность профессионального образования. Блочно-модульная технология (БМТ) позволяет в процессе обучения усваивать и систематизировать получаемую информацию, выбирать наиболее рациональные способы достижения дидактических целей. БМТ обеспечивает систематизацию знаний студентов и наилучшее их усвоение. В ее основе лежит деление материала на модули, которые позволяют делать процесс обучения управляемым, гибким и динамичным.

Рассмотрим выделение модулей на примере изучения высшей математики на экономическом факультете Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет «МИТСО» (см. таблицу 1).

Таблица 1

Распределение программного материала по модулям

Блок	Модуль
Введение в теорию функций.	Предел последовательности. Предел функции.
Дифференциальное исчисление.	Производная и дифференциал функций первого и высших порядков.
Интегральное исчисление.	Неопределенный интеграл.

Учебный модуль – это дидактическая система, которая определяет набор различных приемов и способов учебной деятельности, в связи с чем его нельзя рассматривать только как раздел учебной программы.

Проанализируем некоторые методические аспекты применения БМТ при изучении студентами высшей математики, разработанные автором.

I. *Входной уровень* – это набор текстовых заданий, которые позволяют студенту определить свою подготовленность к изучению определенного раздела модуля. Перед выполнением тестовых заданий студенты должны быть ознакомлены с содержанием изучаемого учебного материала. Тесты на входном уровне содержат теоретические и практические задания. После проверки выполненных тестов преподавателем каждый студент получает оценку и индивидуальные рекомендации по дальнейшему плану обучения. Анализ выполненных тестов позволяет определить степень готовности к изучению темы.

II. *Изучение учебного материала модуля.* На этом этапе тесты могут быть предложены как на этапе первичного, так и на этапе вторичного закрепления. Выбор формы тестирования полностью зависит от содержания изучаемого материала, данный вид работы носит обучающий характер. Дидактическая цель содержит в себе не только определение объема изученного материала, но и уровня его изучения.

III. *Итоговый уровень работы.* Изучение модуля завершается зачетом, который может быть в форме выполнения дифференцированной самостоятельной работы, работы с программированными картами или текстовыми заданиями, кроме того, для самостоятельного изучения могут быть предложены экономические задачи, в которых используется данный экономический аппарат.

Для более эффективного усвоения студентами учебного материала необходимо разработать для каждого модуля справочно-учебную брошюру и план-инструкцию, которая включает в себя практические задания для изучения того или иного вопроса, а также тестовые или контрольные задания различных уровней.

Рассмотрим такие текстовые задания на примере изучения модуля «Производная и дифференциал функций первого и высшего порядка».

I. *Входной уровень.* Тестовые задания: 1) дать определение производной функции; 2) записать правила дифференцирования; 3) пояснить и проиллюстрировать геометрический, механический и экономический смысл производной; 4) записать различные производные элементарных функций: $(x^m)' = ? \dots$; 5). Среди указанных функций выделить сложные функции: $\text{tg}x$; $\sin(x^2) \dots$; 6) найти производную: $\frac{\sin x}{\text{tg}x} \dots$

Подобные задания можно сделать многовариантными и предложить учащимся в качестве домашней работы. Проверенные работы требуют индивидуальных консультаций, но общая картина позволяет более точно составить инструктивную литературу для всех последующих занятий.

II. *Уровень изучения учебного материала.* Контроль на этом этапе можно разделить на две ступени: 1 – обучающая проверочная работа и тесты; 2 – проверочная работа и тесты.

Рассмотрим задания для каждой ступени.

4. Үстел үстінде 3 қияр, 2 сәбіз, және 5 апельсин тұрған. Үстел үстіндегі барлық көкөністер қанша?

5. Дарина мен Кәусәр әрқайсысы 10 жаңғақтан терді. Дарина Кәусәрге өзінің жаңғақтарының 4- еуін берді. Кәусәрдің жаңғақтары қаншаға артық болды?

6. Екі стаканға бірдей су құйды. Оның біреуін тарелкаға төңкердің. Қайсы стаканда су көп?

Мұғалім әр сабақта логикалық ойлауды өрістету үшін оқушыларды қызықтыратын, ынтасын арттыратын есептерді қарастыру дұрыс. Ондай есептерге зерттеу элементтері бар логикалық, ойын және ертегі есептер жатады. Бұған берілген есепті шығарғанда кеткен қатені табу, есепті бірнеше жолмен шығару, өздігінен есеп құрастыру кіреді. Есеп зерделікке, қиялдауға, логикалық ойлауға, тапқырлыққа, байкампаздыққа, есепті шешу тәсілдерін меңгеруге тәрбиелейтіндей болуы керек. Логикалық есептерді шығару арқылы оқушы дұрыс ойлауға, сын көзбен қарауға, бақылағыштыққа машықтанады.

Математикадан бастауыш сыныпта берілетін есептер бірақ қиын шығарылатын есептер мен тапқырлықты талап ететін логикалық есептер астарласып келеді. Берілетін есептер оқушылардың жас шамасына шақталып, оқушыны жасытпай, қайта жігерлендіріп, математикалық инициативасын арттыратындай, түсіндірілуі жеңіл және тиімді, қысқа жолын табуға жаттықтыру абзал.

Сонымен, әр сабақта мұғалім оқушының логикалық ойлауын дамыту бағытындағы жұмыстарды жүйелеп, ұйымдастырудың тиімді жолдары мен әдіс-тәсілдері айқындалса, онда дамыту жұмыстары бір шама арттады – деген ой түйіндейміз.

Әдебиеттер

1. Жарықбаев Қ. Психология. – Алматы, 2002.
2. Ильина Т.А. Педагогика. – Алматы, 1977.
3. Қосанов Б.М. Математика курсындағы шығармашылық жаттығулар: орындау технологиясы. – Алматы, 2005.
4. Абилкасымова А. Познавательная самостоятельность в учебной деятельности студента. – Алматы, 1998.
5. Глазырина Л.Л. Математика пәні бойынша бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау және есептеу дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар жинағы (2,3,4 сыныптар). – Алматы, 2010.
6. Ершова К., Ыдырысова Ш., Әбенова Г. Логика әлемі. 2-3-4 сынып. – Алматы, 2010.

ұғымдардың кейбір белгілері арасындағы тектік-түрлік қатынасты, яғни салыстыра, топтай, жинақтай және қорытындай алу қабілетіне ие болады.

Бастауыш сыныптың математика пәнінің әр сабақ материалының соңында оқушыларды шығармашылық іс-әрекетке бейімдеу мақсатын көздейтін, «Атамұра» баспасы бойынша оқулықта жасыл түсті қоршауға, ал «Алматыкітап» баспасы бойынша әр сабақта қалыптан тыс және қызықты жаттығулар, шығармашылық деңгейге арналған логикалық есептер, тапсырмалар беріледі. Оқулықтағы шығармашылық тапсырмалар оқушылардан тек қана математикадан білім емес, күнделікті өмірде кездесетін әртүрлі жағдайға байланысты білімді талап ететін тапсырмалар. Бұлар негізінен оқушылардың байқағыштығын, ойлауын және қиялын дамытуға негізделген. Шығармашылық тапсырма – бұл нақты мәні берілмеген, есепті шартты математикалық заңдылықтар арқылы орындау, шешу белгілі әдіспен шыға қоймайды. Шығармашылық есепте арнайы формула қолдануға келмейтін, әрқайсысына өзінше талдау жасаулы қажетсінетін есептерді айтады. Шығармашылық тапсырмалар оқушылардың жаңа бір нәрсені ашуы, яғни оқушы өзін белгілі бір жаңалықтардың авторы ретінде сезінеді. Бұл оған белгілі бір пән төңірегіндегі қызығушылығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Яғни, оқушыны өзіне тарта, баули түседі. Оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытуға бағытталған стандартты емес тапсырмаларды шығармашылық жаттығулар деп атаймыз. Сондықтан шығармашылық жаттығуды ұдайы жүргізе отырып біз оқушылардың тек пәнге деген қызығушылығын ғана емес, логикалық ойлауын да дамыта аламыз.

Мектеп тәжірибесінде шығармашылық жаттығулар үздіксіз орындалмай жатқандығы белгілі. Ал оқушылардың логикалық ойлауын дамытудың бір жолы – шығармашылық жаттығуды жүйелі орындату. Кейбір мұғалімдер шығармашылық жаттығу міндетті деңгейге жатпайтындықтан оны орындамайды, орындағанымен сабақ соңында асығыс шешуін оқушыларға жалпылама айтқыза салады және талдау жүргізілмейді. Мұғалім ол тапсырманы үйге түсіндіріп жіберуі қажет, бірақ тапсырма міндетті үй тапсырмасына жатпайды, бірақ талап ету қажет.

Сыныптағы оқушылардың білім деңгейі бірдей емес. Олардың ішінде математиканы сүйіп оқитын, оған деген ынтасы зор оқушылар да бар. Оларды жеңіл, бірыңғай жаттығулар орындау жалықтырады. Сондықтан мұғалім оқушыларға міндетті емес тапсырмаларды үнемі орындатып отыруы тиіс. Оқушының ой-қиялын дамытуда логикалық сұрақ-тапсырмалардың орны бөлек. Мысалы:

1. Жеті (7) таяқша арқылы 3 үшбұрышты және 2 шаршыны қалай құрастыруға болады?
2. Түнгі сағат 10-да жауын жауып тұрса, бір тәуліктен кейін күннің жарқырап тұруы мүмкін бе?
3. Дорбадағы 10 асықты 10 бала бір-бірлеп алды. Сонда бір асық дорбада қалды. Бұл қалай болғаны?

Первая ступень: работа №1 (обучающая самостоятельная работа): найти производную функции: $2\cos x + 4\operatorname{tg}x$; работа №2 (проверочная работа и тесты): найти производную функции: $3x^4 \cdot \sin^2 x$.

Вторая ступень: выполнение проверочной работы требует применения всех полученных знаний при изучении данного модуля. В процессе решения задач студенты могут пользоваться справочно-учебными брошюрами. Проверочная работа: найти производную функции $g(x): g(x) = 2^{\cos x} + \sin^4 x$.

III. *Итоговый уровень работы* целесообразно провести в виде зачета, возможно, в форме самостоятельной управляемой работы студента. Для зачетной работы необходимо предложить задания всех уровней сложности, а также задачи, которые имеют прикладное значение в получении профессиональных знаний.

Разработанные приемы позволяют сделать обучение максимально индивидуальным, самостоятельную работу студента – более эффективной, а также дают возможность продемонстрировать практическое применение полученных знаний в профессиональной деятельности.

Литература

1. Левитес Д. Г. Современные образовательные технологии. Новосибирск, 1999.
2. Микулян О. П. Модульная технология обучения / О. П. Микулян, Г. П. Матвеев, М. П. Костюченко [и др.]. Донецк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2002.

Утеджанова Б.К., Мустафаев А.П.

ПРОЦЕСС ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА (НА МАТЕРИАЛЕ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В НЭУ ИМ. Т.РЫСКУЛОВА)

Самостоятельная работа студента (СРС) является важным и необходимым видом организации учебного и научного процесса учащихся вузов, особенно в период интеграции образовательного процесса – время развития самообучения и поиска знаний. СРС – запланированный вид работы студента без или с участием преподавателя, состоящий из нескольких этапов, включая планирование, организация и завершение с выставлением оценки. Основная цель проведения СРС является повышение уровня образования (овладения той или иной дисциплиной), при этом, не ограничиваясь знаниями и навыками, которые даются преподавателем. Для достижения цели ставятся следующие задачи: развивать учебно-познавательные навыки, повышать интерес к дисциплине, сравнивать полученные знания по ресурсам на казахском, русском и английском языках, формировать и развивать такие качества как самостоятельность, индивидуальность, творческий подход, способность анализировать и т.д.

СРС классифицируется на два вида: самостоятельная работа, управляемая студентом и самостоятельная работа, управляемая преподавателем. В двух видах студент при корректной организации всего процесса у студента развиваются такие качества, как самостоятельность, активность, свободное выражение мыслей, творчество, умение сравнивать, работать над своими ошибками и т.д.

Особенностью СРС является его поэтапность, наиболее распространенная форма поэтапности – начальный (подготовительный), средний (организационный), мотивационно-деятельностный и контрольный (итоговый, оценочный). В зависимости от вуза или отдельной кафедры СРС осуществляется и контролируется по-разному.

На кафедре «Прикладная математика» НЭУ имени Т.Рыскулова (Алматы) самостоятельная работа студента проводится на 7 и 14 неделях семестра. Преподаватель дисциплины составляет график проведения СРС и его проверки, где указываются данные преподавателя, ведущего дисциплину, данные преподавателя, проводившего СРС и данные преподавателя, проверяющего ответы СРС. Как и любой вид проверки, включая текущий контроль, рубежный контроль, промежуточный контроль и итоговый контроль, общих правил «как вести себя во время проверки?» должен соблюдать каждый студент, таким образом пользоваться сотовым телефоном, калькулятором и другим видом шпаргалки строго запрещается. Каждый студент получает на руки специальную карточку с указанием варианта, после завершения выполнения задания студент сдает ее (карточку) преподавателю, проводившему СРС, он (преподаватель, проводивший СРС) в свою очередь передает работу студента заведующему кафедрой, а тот – преподавателю, проверяющему СРС. Строго придерживаясь графику преподаватель, проверяющий СРС, проверяет работы на кафедре и по окончании проверки сдает обратно заведующему кафедрой, который подтверждает баллы (оценку) и только после этого студенты узнают свои баллы (24 часа для подачи апелляции). Самым завершающим этапом проверки СРС является выставление оценок преподавателем, ведущим данную дисциплину. Таким образом, на данной кафедре самостоятельная работа студента ведется пятью лицами и несколькими этапами. Для наглядности рассмотрим этапы СРС в следующей схеме:

1.	Преподаватель, ведущий дисциплину составляет задания
2.	Преподаватель, принимающий СРС – принимает
3.	Преподаватель, проверяющий СРС – проверяет
4.	Преподаватель, проверяющий СРС после проверки сдает работы с оценками заведующему кафедрой
5.	Заведующий кафедрой подтверждает баллы
6.	Студенты узнают свои оценки и при необходимости подают на апелляцию
7.	Заведующий кафедрой передает оценочный лист преподавателю, ведущими дисциплину

Как мы отметили выше, СРС осуществляется на кафедре «Прикладная математика» на 7, 14 неделях, а баллы зависят от наличия и отсутствия СРСП (са-

Ст.препод. Даулетбекова Б.Д.

Международный казахско-турецкий университет им.Ясави, Казахстан

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМУ ТУРАСЫНДАҒЫ ЖОЛДАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

Қазіргі әлемдік білім саласындағы өзгерістер ол, білім сапасын арттыру қажеттілігі туындайтыны анық. ХХІ ғасыр білім ғасыры, тұлғаның ой-өрісін даму бағыттарының заман талабына сай дамуы әрбір ұстаздың міндеті. Сондықтан оқушымен жұмыс істеудің тиімді және жеңіл, жаңа үлгісін жасауға жол ашады. Оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту олардың субъект ретіндегі дамуының алғы шартының бірі деп қарастыру өзекті мәселе.

Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту *өте ауыр, біржүйелілікті талап ететін жауапты іс. Оқушыға логикалық ойлау бірден ауыр тиеді, сондықтан оны біртіндеп, жеңілден ауырға, қарапайымнан күрделіге басқыштан түсіндіріп, көрсету керек.*

Бастауыш сынып математикасының оқу материалдары концентрлі түрде, бөліктеп, оқушылардың логикалық ойлау қабілеті жетерліктей жас ерекшеліктерін ескере отырып берілген, олардың ойлау қабілетінің дамуына мүмкіндік береді. Бастауыш сыныптың оқулықтарындағы әр сабақтың материалы түрлі-түсті суреттермен безендіріп тапсырмалар берілген, суреттер оқушының жанына дұрыс әсер ететіндей, оқушыны оқуға, білімге деген ынталықтарын оятатындай келтірілген.

Бастауыш сынып – оқушының логикалық ойлауын дамытудың негізгі кезеңі болып табылады. Өйткені, логикалық ойлау кейінірек бейнелік ойлаудың негізінде қалыптасады, ауқымы кеңірек мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Бастауыш сынып оқушысының елестету қабілеті дамымаған. Сыныбы жоғарылаған сайын оқулықтардағы түрлі-түсті суреттердің саны азая түседі. Сондықтан да мұғалім оқушының әрдайым ойланып оқуға бағыттауы тиіс, ол үшін оқу үрдісін жүйелі ұйымдастырып, сабақта оқушының логикасын дұрыс дамыта алатын әдіс-тәсілдерді дұрыс пайдалану арқылы жетуге болады. Ендеше логикалық ойлауды дамыта оқығуды негіздеу үшін логикалық ойлау ұғымын терең түсіну керек. Әдіс-тәсілдерді дұрыс пайдалану үшін оқушы салыстыра алуы, оны талдай білуі, жинақтап, қорытындылап жүйелей алуы, яғни мұғалім осы бағыттарда жұмыс істеуі тиіс. Сонда ғана оның логикалық ойлау қабілеті қалыптасып, ойлау белсенділігі артып, өзбетінше жұмыс істеу қабілеті дами түседі.

Оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамыту жолдары екі кезеңнен тұрады:

1) 1-2-сыныпта ойлау әрекетінде көрнекі әсер ету, яғни нақты заттарға сүйенеді;

2) ал 3-4-сыныпта жүйелі оқу әрекеті негізінде бастауыш сынып оқушысының ойлау сипаты өзгереді. Өйткені, осы сыныптарда жаңа ұғымдар арасындағы байланысты көрсететін тапсырмалар көлемі ұлғады, оқушылар

Аталған себептерді шешуге тырысып көрелік. Жас баланың дамуында ата-ананың орны ерекше, сондықтан ата-ана өз отбасында қолайсыз жағдайларды баланың көзінше тудырмауға тырысуы қажет. Отбасындағы ұрыс-керіс баланың жүйкесін тоздырады. Кейбір ата-аналар өз перзентін шектен тыс еркелетіп, баланың бетінен қақпай, көңіліне қарап тәрбиелейді. Ал мұндай көріністер баланың бойына кері қасиет пайда болуына тікелей жағдай тууына себеп болады. Ата-аналар балаға отбасылық өмірдің алуан түрлі, қыры мен сырын дүние жұмбақтарын танытып, тағылым талғамға, әдептілікке баулуға тиіс. Себебі, ата-ананың күнделікті өмір тіршілігіндегі еңбегі, адамның бейнелері, жақсы мінез-құлқы, дұрыс қарым-қатынасы – балаға үлгі. Баланың алдында барынша сабырлы әрі ұстамды болуға тырысу керек, ата-ана өзі үлгі бола отырып, баласын сабырлылыққа тәрбиелейді. Әрбір ата-ана өз баласы үшін-басты тұлға. Сондықтанда да кез-келген бала алдымен үлгіні ата-анасынан алады. Бала екеден ақыл, анадан мейір алады. Ата-ана баласымен пікірлесуде бейауыз сөздерді қолданбай, дөрекілікпен жеке басын қорламай, мейірімді, табиғи, жылы ақылды сөздер айтып өнеге бола білсе, тәрбие де табысқа жетеді, өйткені, жақсы сөз жан семіртеді.

Еліміздің ертеңгі болашағы жас ұрпақты азаматтық пен имандылыққа баулу – тәрбиенің басты міндеттерінің бірі. Сонымен қатар ата-аналар мен мектепке дейінгі ұйымдар ұлттық тәрбиеге де мән бергендері жөн. Бұл саладағы күш – жігер алдымен бүлдіршіндерді отандыққа тәрбиелеуге бағытталады. «Отан» деген ұғым балаға дүние есігін ашқан үйі, ата-анасы, ағайын туыстары, туған жері, кең – байтақ гүлжазира даласы, тау – тасы, өзен – көлі, сылдырап аққан мөлдір бұлағы бейнесінде қабылданып, ең қасиетті де күдіретті алтын бесігі ретінде үйретуге тиіспіз.

Бала үшін дүниеде ең жетілген, білімді де, мәртебелі адам – оның ата – анасы.

Ал, ең әдемі де жарық үй – оның туылған үйі. Осы тұста қазақ зиялыларының бірі М. Жұмабаевтың мынадай бір айтқан сөзімен қорытындыласақ: «Ата-аналар баланы тәрбиелегенде дәл өзіндей етіп тәрбиелеуге тырыспау керек, олар баланы өзінен күшті етіп тәрбиелеуі тиіс. Өйткені олардың заманы ата-аналарының өмір сүріп отырған заманына қарағанда анағұрлым күрделі талабы жоғары болатынын ұмытпаған жөн».

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Әубәкірова А. Отбасындағы сыйластық //Бастауыш мектеп. – 2005. -№4. – Б.22-23.
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы, 1995 жыл, 30 тамыз.
3. Миркенова Г. Отбасы тәрбиесінің маңызы //Бастауыш мектеп. – 2005. – №7. – Б.56-57.
4. Мұқашева Ғ. Тәрбиенің бастауы – отбасынан //Бала тәрбиесі. – 2005. – №2. – Б.9-11.
5. Бейсенбіқызы К. Ұрпақ қамы – ел қамы //Отбасы және балабақша. – 1998. – №1-2. – Б.3-4
6. Бердібайқызы Қ. Өнеге әуелі – отбасынан //Қазақ батырлары. – 2005. – №4. – Б.22

мостоятельная работа студента с преподавателем). Например, трудоемкость дисциплины «Математика» составляет 2 кредита, соответственно СРСП не предусмотрен, баллы за I рубежный контроль (РК 1) по практическим занятиям – 40 баллов, посещаемость – 20 баллов, СРС – 40 баллов, а баллы II рубежного контроля (РК 2) аналогичны. Что касается дисциплины «Математика в экономике», трудоемкость которой составляет 3 кредита, состоит из практических занятий 30 баллов, посещаемости 21 балл, СРСП 19 баллов и СРС 30 баллов (итого 100 баллов за РК 1), баллы по РК 2 аналогичны. Таким образом, баллы за СРС как в 2-кредитной дисциплине, так и в 3-кредитной дисциплине, соответствуют баллам практических занятий. Поэтапность СРС (включая его организацию и выставление баллов) зависит от каждого отделения и преподавателя.

Литература:

1. <http://www.bgsha.ru/instituty/izkim>
2. <http://mgimo.ru/files/113958/113958.pdf>
3. www.edu.kazeu.kz

Жолтаева К.

Қазақстан, Алматы қ.

әл -Фараби атындағы ҚазҰУ

Педагогика және білім беру менеджменті кафедрасы

ОТБАСЫ – ҚОҒАМНЫҢ МАҢЫЗДЫ БІР БӨЛШЕГІ

«Қалай десек те, ең мықты,

табиғи мектеп – отбасы.

Осында қалыптасқан барлық жақсы қасиеттер өмір бойына серік болады.

Отбасынан кеткен қателікті ешбір мектеп түзете алмайды...»

Мұхтар Арын

Отбасы – әр адам үшін ең жақын әлеуметтік ортасы, қоғамның маңызды бір бөлшегі. Отбасы бала үшін өмір мектебі, онда алғаш рет қарым-қатынас түрлеріне үйренеді, қоршаған ортамен танысады, мінез-құлық нормаларын меңгереді, адамгершілік қасиеттері қалыптасады және дамиды. Сондықтан да келер ұрпақты тәрбиелей отырып, оларды өмір жолында кездесетін қиыншылықтарға қарсы тұра білуге үйрете білу керек. Отбасында орныққан қарым-қатынас түрі мен қалыптарына сәйкес баланың тұлғалық қасиеттері қаланады. Бала әрқашан да ата-анадан жүрек жылуын, мейірімділікті қажет

етеді, ол ата-ананы өмірдің тірегі санайды, оларға қарап бой түзейді, үлгі алады. Балалық шағында отбасында алған, меңгерілген қасиеттер бала бойында өмір бойы сақталады.

Жас адамды саналы, есті, мәдениетті, сергек етіп тәрбиелеу – отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден-бір парызы. Яғни, балаларды тәрбиелеу тек ата-ананың жеке ісі емес, бұған барлық қоғам қызығушылық танытуы керек. Өйткені «Ес түзелмей, ел түзелмейді», олай болса егемен еліміздің болашағы отбасында тал бесіктен бастау алып, оқу тәрбие орындарында тәрбиеленген саналы ұрпақтың қолында.

Бұл мәселе еліміздің Заңдарында да көрініс тапқан. Қазақстан Республикасының ата заңында «Біздің мемлекеттің ең басты байлығы, қазынасы – адам және оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» делінген. Осыған сәйкес елімізде адам және оның өмірі үшін барлық жағдайлар жасалып жатыр. Ата заңымызға сүйенсек «Балаларына қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу ата-ананың табиғи құқығы әрі парызы» делінген. Мемлекеттің бұл саясатын жүзеге асыру үшін бізге бірлік керек.

Отбасындағы ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынас ең басты іс-әрекеттердің бірі болып табылады. **Қарым-қатынас** – адамзат өмірінің аса маңызды және негізгі сферасы болып, соның нәтижесінде тұлғаралық байланыс орнығып, өзара мәміле қалыптасып дамиды. Қарым-қатынас – тұлғалар мен топтар дамуының және қалыптасуының қажетті шарты.

Қарым-қатынас барысында екі не бірнеше тұлға арасында рухани әлем және ой-пікір, сана-сезім, мінез-құлық, қылық-жорықтар, келісім, не өзара түсіністік тұрғысында, не болмаса қақтығыс, талас-тартыс, қарама-қайшылық тұрғысындағы мәміле үрдіс іске асады.

Отбасылық қарым-қатынаста оның осы функциялары толық орын алады. Егер тартыс-талас, қарама-қайшылық, түсінбеушілік басым болса отбасында балаға дұрыс тәрбие беру мүмкіндіктері төмендейді.

Қарым-қатынасы бұзылған отбасыларына психологиялық және психотерапиялық көмек көрсетуге көптеген психотехникалар пайдаланылады. Отбасының екі тармағы – ерлі – зайыптылар мен ата – ана – бала қатынасы кеңінен қарастырылып, олардың ерекшеліктері, артықшылықтары және қиындықтары талданып, одан шығару жолдары көрсетілді.

Л.С. Выготскийдің, А.Н. Леонтьевтің, Д.Б. Элькониннің, Л.И. Божовичтің зерттеулерінде баланың тұлға ретінде дамуы тұлғалық жаңа қасиеттердің біртіндеп қалыптасуымен анықталады. 7-8 жасқа дейінгі кезеңді Л.И. Божович баланың «әлеуметтік индивид» ретінде қалыптасуымен байланыстырады. «Онда жаңа өмірлік позиция пайда болып, осы позицияны қамтамасыз етуші қоғамдық-маңызды қызмет қажеттілігі туады». 12-14 жасқа таман «нысананы көздеу қабілеттілігі» қалыптасады, яғни саналы мақсаттарды анықтау және қоя білу, ал 15-16 жаста – «өмірлік болашақ» қалыптасады. Сондықтан да жасөспірім шақта отбасылық қарым-қатынастың психологиялық ықпалы аса зор.

Бала тәрбиесі әр отбасынан басталатыны анық. Қазіргі уақытта бала тәрбиесінің табысты болуы ата-аналарының тәжірибесіне, кәсіби шеберлігіне,

ынтымақтастығына, отбасы мүшелері бір-бірін түсінушілігіне, өзара қарым-қатынасына, көзқарастарының және мақсаттарының бірлігіне байланысты. Ол үшін ата-аналар күнделікті өмірде балаларының мінез – құлқына, қажетті қасиеттердің қалыптасуына назар аударуды, тәрбие үрдісінде теріс қылықтарды болдырмауды ойластыруы шарт. Отбасында тәрбие үрдісін шебер басқару үшін ең алдымен ата-ана өз өмірін, өз ісін дұрыс ұйымдастыра білуі қажет. Баланың көпшілік уақыты сәби шағынан бастап отбасында өтеді. Оның өмірін, іс-әрекетін, демалысын бірқалыпты ұйымдастырып, реттеп отыру үшін қажетті жағдай керек. Ал жағдай ұтымды күн ырғағы негізінде жасалады. Күн – ырғақ бұл өмір тәртібі. Ал бала сол отбасы мүшесі және ол өз міндетін қашанда орындауға тырысады. Отбасында бала әр нәрсені естиді, көреді, қалай өмір сүру керек, өзін-өзі қалай ұстай білу керек, жағымды, жағымсыз мінез құлықтарды байқайды. Кейде жағымсыз мінез-құлықтарды бойына сіңіріп, дағдыға айналдырып жатқан балаларды байқауға болады. Пайда болатын теріс қылықтардың басты себептерін талдап көрелік:

Біріншіден, отбасында баланың талап-тілегін бұлжытпай орындау, шектен тыс қамқорлық көрсету. Өз бетінше шешім қабылдауға, әрекет етуге мүмкіндік бермеу. Сондықтан бала өз орнын таба алмай, қиындыққа тап болып жатады. Қыңырлыққа, қарсыласуға үйренеді.

Екіншіден, ата-ана баласын қараусыз қалдырады. Ал кей жағдайларда, кейбір ата-ана тұрақты қатаң бақылауға алады. Оның жүріс-тұрысы, әрбір адымын есепке алып отырады. Осының нәтижесінде бала ата-ананың торына түсіп, өз бетімен іс-әрекет жасау мүмкіндігі шектеледі.

Үшіншіден, балаға кейде сыртқы факторларда әсер етеді. Қазіргі жаһандану заманында қоғамды түрлі өрескел қылықтар орын алып жатады. Оларға еліктеудің нәтижесінде өмір нормасынан ауытқу пайда болады. Егер бала психологиясынан осындай жағдайларды байқаған сәттен оған мектеп психолығы, сынып жетекшісі, ата-анасы, тіпті жолдастары тарапынан онды көмек көрсетілуі қажет.

Төртіншіден, отбасындағы әке мен шешенің қарым-қатынасы, іс-әрекеттері. Отбасылық тәрбие беру – күрделі және көп қырлы жүйе. Отбасы тәрбиесінде бала ата-анасының мінез-құлқы шешуші факторлардың бірі. А. Макаренконың балалар тәрбиесі жайлы «сіз өз балаларыңыздың тәрбиесін бастамастан бұрын жеке мінез-құлқыңызды тексеріңіз, ата-аналардың өздеріне талап қойып, өз отбасын қадірлей білуі, өзінің әрбір қадамын қадағалап отыруы – тәрбиенің ең бірінші және ең басты әдісі» дегені бекерден бекер айтыла салған сөз емес. Әке мен шешесінің отбасындағы келеңсіз іс-әрекеттері балаға әсер етпей қоймайды. Бала жүйке жүйесі бұзылады. Денсаулығы бұзылады. Мұндай жағдайларды болдырмау үшін мұғалім, сынып жетекшісі, бүкіл педагогикалық ұжым ата-аналармен тығыз ынтымақтастық орнатып, бірлесе отырып жұмыс атқаруы керек. Өйткені, бала тәрбиесіндегі теріс әдет-дағдылар ата-ананың қамқорсыздығынан, қадағалаусыздығынан, мейірімсіздіктен туады. Осындай тәрбиенің сәтсіздіктерінен «Тәрбиесі қиын» балалар кездеседі. Ол бала мектепке де, өз сыныптастарына да түрлі кедергілер келтіреді, ең алдымен өзі жапа шегеді.